

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

*«Οργάνωση και Διοίκηση Δημοσίων Υπηρεσιών, Οργανισμών και
Επιχειρήσεων»*

*«Η εφαρμογή της εσωτερικής υποτίμησης στις
χώρες του Ευρώ».*

Ευσταθία Χειλά

A.M: 12010

**Πανεπιστήμιο Πελοποννησου, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Πρόγραμμα
Μεταπτυχιακών Σπουδών**

Ημερομηνία παρουσίασης : 08/03/2014

Επιβλέπων καθηγητής : Καθηγητής Παναγιώτης Λιαργκόβας

Copyright © Χειλά Ευσταθία, 2014

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή τυχόν απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία είναι εξ' ολοκλήρου δικό μου έργο κατά το οποίο ακολούθησα την πρόπουσα ακαδημαϊκή δεοντολογία αποφυγής λογοκλοπής (σωστή χρήση αναφορών κ.ο.κ.). Δηλώνω υπεύθυνα ότι έχω αποφύγει οποιαδήποτε ενέργεια καθιστά παράπτωμα λογοκλοπής. Γνωρίζω τη σοβαρότητα του παραπτώματος και ότι επισύρει ποινή ανακλήσεως του Μεταπτυχιακού Διπλώματος.

Υπογραφή συγγραφέα

Ευχαριστίες

Θερμές ευχαριστίες εκφράζω στον Καθηγητή κ. Παναγιώτη Λιαργκόβα για την επίβλεψη και τη βοήθεια που μου παρείχε για την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου.

Επίσης, εκφράζω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά μου για την υποστήριξη και βοήθειά τους σε όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου.

Αφιέρωση

Η εργασία αφιερώνεται στην οικογένειά μου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία χρόνια, μετά την αύξηση του ελλείμματος και την αύξηση της κρίσης ρευστότητας, ένα φαινόμενο που ακόμα βρίσκεται σε εξέλιξη, οι κυβερνήσεις πολλών χωρών στην Ευρώπη και συνολικά στον κόσμο, έχουν υιοθετήσει την τακτική της λιτότητας, της εσωτερικής υποτίμησης για να ανακάμψουν οικονομικά.

Οι χώρες αυτές, κατά καιρούς έχουν κληθεί να περάσουν μέσα από διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις με σκοπό τη βελτίωση των αγορών εργασίας και των προϊόντων τους, προκειμένου να ανακτηθεί η ανταγωνιστικότητα. Αυτό επιχειρείται με μείωση τιμών, των μισθών και των συντάξεων, αλλά και των περιουσιακών στοιχείων.

Στην παρούσα εργασία θα γίνει προσπάθεια να παρουσιαστεί το φαινόμενο της εσωτερικής υποτίμησης εφαρμόζοντας μια συγκριτική προσέγγιση σε χώρες της Ευρωζώνης, όπως η Ελλάδα, η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Ιταλία και η Ιρλανδία, αλλά και σε χώρες του υπόλοιπου κόσμου, όπως η Αργεντινή, η Κίνα και οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.

Επίσης θα γίνει αναφορά στο σύνθετο πρόβλημα της Ελλάδας, που αποτελείται από τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα και το δημοσιονομικό έλλειμμα που οδήγησε τη χώρα σε βαθιά ύφεση και υψηλά ποσοστά ανεργίας.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, γίνεται στατιστική ανάλυση κάποιων από τους παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος των χωρών που μελετώνται στην εργασία και παρατίθενται τα Γραφήματα των παραγόντων όπου φαίνεται η πορεία τους στο χρόνο.

Επίσης, στο ίδιο μέρος της εργασίας, γίνεται προσπάθεια να βρεθεί μια εξίσωση που να περιγράφει την επιρροή των μεταβλητών στην ανάπτυξη του Α.Ε.Π. και τη γραμμική σχέση που έχει η κάθε μεταβλητή με την ανάπτυξη του Α.Ε.Π.

Η εργασία κλείνει με κάποια συνολικά αποτελέσματα από την ανάλυση και την εξαγωγή των συμπερασμάτων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.	1
Η έννοια της εσωτερικής υποτίμησης και προγενέστερη εφαρμογή της σε χώρες Παγκοσμίως.....	1
1.1. Εισαγωγή.....	1
1.2. Η Περίπτωση της Αργεντινής.....	1
1.3. Η Περίπτωση της Λετονίας.....	2
1.4. Η περίπτωση της Σουηδίας.....	3
1.5. Άλλες Περιπτώσεις.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.	5
Οι χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης και τα προβλήματά τους.....	5
2.1. Εισαγωγή.....	5
2.2. Τα κοινά προβλήματα.....	6
2.3 Τα διαφοροποιημένα προβλήματα.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.	9
3.1. Οι βάσεις για την επεξήγηση της επιλογής για εσωτερική υποτίμηση.....	9
3.2 Η εσωτερική υποτίμηση ως επιλογή για την αντιμετώπιση της κρίσης.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.	12
4.1 Τα μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης χρέους από τις χώρες τις περιφέρειας.....	12
4.1.2 Τα πρώτα μέτρα που έλαβε η Ελλάδα.....	12
4.1.3 Το «Μεσοπρόθεσμο Πακέτο».....	14
4.3 Τα μέτρα που έλαβε η Ιρλανδία.....	15
4.4 Τα μέτρα που έλαβε η Ιταλία.....	15
4.5 Τα μέτρα που έλαβε η Ισπανία.....	16
4.5.1 Τα πρώτα μέτρα της Ισπανίας.....	17
4.5.2 Τα μέτρα της Ισπανίας (2010-σήμερα).....	17
4.6 Τα μέτρα που έλαβε η Πορτογαλία.....	18
4.6.1 Τα μέτρα στον τραπεζικό τομέα.....	18
4.6.2 Τα υπόλοιπα κρατικά μέτρα.....	18
4.7 Η αρχή του προβλήματος για την Κύπρο και η συμφωνία διάσωσης.....	19
4.7.1 Τα μέτρα που έλαβε η Κυπριακή Δημοκρατία συνολικά.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.	22
Τα αποτελέσματα των μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης στις χώρες τις Ευρωζώνης.	22

5.1 Η πορεία των υπόλοιπων χωρών της Ευρωζώνης	22
5.2 Τα αποτελέσματα των μέτρων στην Ιρλανδία	23
5.3 Τα αποτελέσματα των μέτρων στην Ισπανία.....	25
5.4 Τα αποτελέσματα των μέτρων στην Πορτογαλία	26
5.5 Τα αποτελέσματα της Ιταλίας	27
5.6 Το αποτέλεσμα των μέτρων στην Ελλάδα	28
5.7 Τα αποτελέσματα των μέτρων στην Κύπρο	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	31
6.1. Η περιπλοκότητα του ελληνικού προβλήματος.....	31
6.2. Η μοναδικότητα του ζητήματος της Ελλάδας	31
6.2.1 Το πρόβλημα της χαμηλής ανταγωνιστικότητας και παραγωγικότητας της οικονομίας της Ελλάδας.....	32
6.2.1 Ιδιωτικός τομέας	32
6.2.2 Ο δημόσιος τομέας.....	36
6.3 Το υψηλό δημόσιο χρέος	36
6.4 Το παγκόσμιο εύρος της κρίσης.....	38
6.5 Το υψηλό κόστος της εθνικής άμυνας	39
6.6 Το πρόβλημα διαχείρισης της λαθρομετανάστευσης	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	42
Ο ρόλος και οι ευθύνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην παρούσα κατάσταση	42
7.1 Η καθυστερημένη αντιμετώπιση	42
7.2 Η άρνηση συνεργασίας με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο	43
7.3 Η σύγκρουση για την πρωτοκαθεδρία.....	44
7.4 Επηρεάστηκε από τους οίκους αξιολόγησης.....	45
7.5 Υποεκτίμηση επιρροής-Υπερεκτίμηση φόβου	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8	49
Τα διδάγματα πολιτικής ως απότοκα της πρόσφατης κρίσης χρέους στην Ευρωζώνη	49
8.1 Τα οικονομικά μαθήματα-διδάγματα.....	50
8.1.1 Δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ίδια μέτρα αντιμετώπισης για διαφορετικά προβλήματα	50
8.1.2 Δεν είναι πάντα η εσωτερική υποτίμηση η λύση για όλα τα προβλήματα	51
8.1.3 Η αλληλεπίδραση μεταξύ χωρών μιας ένωσης και μεταξύ τομέων της οικονομίας κάθε χώρας δεν πρέπει να υποτιμάται.....	52
8.1.4 Τα μεγάλα προβλήματα μπορούν να έρθουν από μικρές αρχές.....	52
8.1.5 Και τα κράτη μπορούν να χρεοκοπήσουν.....	53

8.1.6 Το χρέος σαν ποσοστό του ΑΕΠ μειώνεται και με αύξηση του ΑΕΠ	53
8.2.1 Πρέπει πάντα να υπάρχει σχέδιο αντιμετώπισης κρίσεων-προβλημάτων	54
8.2.2 Η οργάνωση που υπάρχει για την ισχυροποίηση μιας ένωσης δεν πρέπει να της μειώνει την ευελιξία δράσης	55
8.2.3 Η προσαρμογή κανόνων κατά περίπτωση πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν	56
8.2.4 Η αξιολόγηση των κρατικών οικονομιών σε θεσμικά όργανα.....	57
8.3 Τα μαθήματα «ηγεσίας-αποφασιστικότητας»	57
8.3.1 Η ηγεσία και η αποφασιστικότητα δεν σημαίνουν και παράλληλη απομόνωση από τον υπόλοιπο κόσμο.	58
8.3.2 Μία ένωση , πολλές χώρες.....	58
8.3.3 Τα κρατικά προβλήματα χρέους μπορούν δυνητικά να αντιμετωπιστούν και από τα ίδια κράτη	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9	61
Ανάλυση Μεταβλητών Υποδείγματος.....	61
9.1. Εισαγωγή	61
9.2. Εισροές-Εκροές Ξένων Κεφαλαίων προς Επένδυση	62
9.3. Δαπάνες Κυβέρνησης και Νοικοκυριών.....	64
9.4. Αξία Αγαθών και Υπηρεσιών	67
9.5 Πληθωρισμός	69
9.6. Ανάπτυξη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος	72
9.7 Παράγοντες που Επηρεάζουν την Ανάπτυξη του Α.Ε.Π.....	75
9.7.1. ΕΛΛΑΔΑ.....	75
9.7.2. ΙΡΛΑΝΔΙΑ	77
9.7.3. ΙΤΑΛΙΑ	80
9.7.4. ΛΕΤΟΝΙΑ	81
9.7.5. ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ.....	83
9.7.6. ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ.....	85
9.8 Συμπεράσματα	87
10. Αναφορές.....	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η έννοια της εσωτερικής υποτίμησης και προγενέστερη εφαρμογή της σε χώρες Παγκοσμίως

1.1. Εισαγωγή

Όπως γνωρίζουμε οι χώρες της ζώνης του Ευρώ δεν μπορούν να κάνουν χρήση του μέτρου της υποτίμησης του νομίσματός τους. Έτσι η μόνη λύση για την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους είναι η τακτική που επιβάλλεται από τις κυβερνήσεις, αυτή της λιτότητας ή αλλιώς η εσωτερική υποτίμηση.

Κατά τη διαδικασία της εσωτερικής υποτίμησης, παρατηρείται μείωση σε συντάξεις και μισθούς, όχι μόνο στο δημόσιο τομέα αλλά και στον ιδιωτικό, ενώ παράλληλα γίνεται προσπάθεια αύξησης της παραγωγικότητας.

Μέσα από τη μείωση των μισθών, πρωταρχικός στόχος είναι η μείωση των τιμών των αγαθών με τελικό αποδέκτη τον καταναλωτή.

Στόχος, επίσης, είναι το ισοζύγιο εισαγωγών-εξαγωγών να είναι θετικό, πράγμα που σημαίνει ότι οι εισαγωγές θα είναι ακριβότερες από τις εξαγωγές. Με αυτόν τον τρόπο ο εγχώριος καταναλωτής στρέφεται στην κατανάλωση εγχώριων προϊόντων, όπως επίσης και η προσέλκυση ξένων επενδυτών, οπότε να γίνουν και επενδύσεις ξένων κεφαλαίων.

1.2. Η Περίπτωση της Αργεντινής

Η τακτική της εσωτερικής υποτίμησης τα τελευταία χρόνια έχει εφαρμοστεί σε αρκετές χώρες, εντός και εκτός Ευρώπης (Weisbrot, M. & Ray, R., 2011). Μια χώρα εκτός Ευρώπης είναι η Αργεντινή.

Το 2001, ξεκινάει στην Αργεντινή μια περίοδος κρίσης. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα της Αργεντινής ήταν συνδεδεμένο με το χρηματοπιστωτικό σύστημα της Αμερικής, όπως και το νόμισμα της χώρας, το Πέσο Αργεντινής, συνδεδεμένο με το Αμερικάνικο Δολάριο. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι η πτώση ή αύξηση στην

οποιαδήποτε ισοτιμία του Δολαρίου θα επηρέαζε το ίδιο και την αντίστοιχη ισοτιμία του Πέσο Αργεντινής.

Το πρόβλημα ξεκινάει από το γεγονός ότι επιχειρήσεις και νοικοκυριά που τα εισοδήματά τους είναι σε εγχώριο νόμισμα (Πέσο), αλλά οι υποχρεώσεις (δάνεια, χρέη) τους είναι σε ξένο νόμισμα κινδυνεύουν να υποστούν τεράστιες μειώσεις, είτε το σοβαρό ενδεχόμενο της χρεοκοπίας.

Συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στην εργασία, το τραπεζικό σύστημα της Αργεντινής υπέστη καθίζηση μετά την υποτίμηση και η κυβέρνηση χρεοκόπησε καθώς δεν μπορούσε να καλύψει το χρέος των 95 εκατομμυρίων δολαρίων.

Όπως φαίνεται και στο γράφημα της εν λόγω εργασίας, αμέσως μετά την υποτίμηση, και συγκεκριμένα στο πρώτο τρίμηνο του 2002, η χώρα χάνει περίπου 4,9 τοις εκατό από το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν.

Μετά από αυτή την πτώση, στην χώρα πραγματοποιείται μια πολύ μεγάλη αύξηση, περίπου της τάξης του 90 %, και μέσα στα λίγα χρόνια από την υποτίμηση, περίπου 5 και το έτος 2006, τα επίπεδα του ΑΕΠ ξεπερνούν αυτά του 1998, όπου ήταν το προηγούμενο μέγιστο.

1.3. Η Περίπτωση της Λετονίας

Τη διετία 2007-2009 η χώρα της Λετονίας πέφτει σε μια περίοδο βαριάς ύφεσης. Όπως αναφέρουν στην εργασία τους (Weisbrot et al. 2011), το ΑΕΠ της χώρας δέχεται μείωση κατά 24 % και ο δείκτης της ανεργίας εκτοξεύεται από το 5,3 % που ήταν το 2007, στο 20,5 % στις αρχές του 2010.

Από το τέταρτο τρίμηνο του 2009 η οικονομία της Λετονίας αρχίζει να ανακάμπτει, όμως ο δείκτης ανάπτυξης παρέμεινε αρνητικός και συγκεκριμένα το 2010 σημείωνε πτώση 0,6 % και σύμφωνα με εκτιμήσεις το 2011 θα έφτανε στο θετικό 4%.

Σε γράφημα της εργασίας αναφέρεται ότι το πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν έπιασε το μέγιστο σημείο του το 2007 και έφτασε στις 8,5 μονάδες, πριν υποστεί την εσωτερική υποτίμηση και υποχωρήσει λίγο κάτω από τις 7 μονάδες. Μετά από εκτιμήσεις που έγιναν, το πραγματικό ΑΕΠ της χώρας θα επανέλθει στα επίπεδα προ κρίσης περίπου το 2016.

1.4. Η περίπτωση της Σουηδίας

Στο σημείο αυτό παραθέτουμε και την περίπτωση της Σουηδίας ως μίας χώρας που βρίσκεται στην Ευρώπη, με ισχυρή διαχρονικά οικονομία και θεωρούμενη ως χώρα πρότυπο. Επίσης θεωρείται ότι η αντίδραση που είχε στην κρίση που χτύπησε την χώρα στην δεκαετία του 1990 είναι ένα πολύ καλό παράδειγμα του πως χειρίζεται ένα κράτος-το οποίο θεωρείτο από τα ισχυρά και κανείς δεν πίστευε ότι θα αντιμετώπιζε προβλήματα-μία βαθειά κρίση και πως διασώζεται ο τραπεζικός τομέας, η οποία κλόνησε τη εθνική οικονομία .

Η Σουηδία ακολούθησε ένα οικονομικό μοντέλο το οποίο βασιζόταν στην στενή συνεργασία ανάμεσα στην κυβέρνηση, τις επιχειρήσεις και τις ενώσεις εργαζομένων. Τα προνόμια που δίνονταν στους πολίτες της χώρας ήταν ιδιαίτερα υψηλά και χρηματοδοτούνταν από την υψηλή φορολόγηση (τα έσοδα από φόρους έφταναν και το 50% του σουηδικού ΑΕΠ).

Στην δεκαετία του 1980 δημιουργήθηκε μία φούστα στον τομέα των ακινήτων και την χρηματοοικονομική αγορά, οδηγούμενη από την αύξηση του δανεισμού. Μια αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος μαζί με μία επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας προκάλεσε το σκάσιμο της εικονικής κατάστασης που είχε δημιουργηθεί .

Τα ακόλουθα έτη (1990-1993) το σουηδικό ΑΕΠ έπεσε κατά 5% και αυξήθηκε υπέρμετρα η ανεργία σε μια χώρα μοντέλο οικονομική διαχείρισης. Οι επενδύσεις έπεσαν σε όλους τους τομείς της οικονομίας, εκτός από τον τραπεζικό και χρηματοοικονομικό τομέα που δημιούργησε την κρίση. Το 1992 η κεντρική τράπεζα ανέβασε πρόσκαιρα το επιτόκιο στο 500% σε μία ανεπιτυχή προσπάθεια να υπερασπιστεί την σταθερή ισοτιμία του νομίσματος της χώρας. Η ανεργία κατά την διάρκεια της κρίσης ανέβηκε κατά 10% .

Η αντίδραση της κυβέρνησης της χώρας ήταν άμεση και δυνατή. Η κυβέρνηση πήρε περίπου το ένα τέταρτο από τα περιουσιακά στοιχεία των τραπεζών με κόστος περίπου το 4% του σουηδικού ΑΕΠ. Η κίνηση αυτή ονομάστηκε η «Λύση της Στοκχόλμης» .

Το 1994, το έλλειμμα που παρουσίασε η χώρα ήταν της τάξεως του 15% του ΑΕΠ. Το σύστημα κοινωνικών προνομίων της Σουηδίας δεν θα μπορούσε να συνεχίσει και η οικονομία να επανέλθει αν δεν λαμβάνονταν και άλλα μέτρα.

Η αντίδραση της κυβέρνησης ήταν να περιορίσει τα κρατικά έξοδα , ενώ παράλληλα καθιέρωσε και ένα σύνολο αλλαγών για να αποκτήσει η σουηδική οικονομία εκ νέου την ανταγωνιστικότητά της. Όταν η παγκόσμια οικονομία άρχισε και πάλι να επιταχύνει και σε συνδυασμό με την γρήγορη ανάπτυξη στον τομέα της πληροφορικής η χώρα κατάφερε να ξεφύγει από την κρίση.

1.5. Άλλες Περιπτώσεις

Σύμφωνα πάντα με την ίδια εργασία, μέσα στον προηγούμενο αιώνα έχουν υπάρξει αρκετές υποτιμήσεις χωρών. Για παράδειγμα, η υποτίμηση και το μεγάλο κραχ του 1929 στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Η οικονομική κρίση αυτή εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο και διήρκεσε περίπου μια δεκαετία. Ξεκίνησε από την μεγάλη πτώση-κραχ του Χρηματιστηρίου της Αμερικής, σε αντίθεση με τη σύγχρονη οικονομική κρίση η οποία ξεκίνησε λόγω των υπερβολικών χρεών των χωρών. Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε πως υπάρχει και η θεωρία ότι η χώρα βγήκε από τον κυκεώνα της οικονομικής κρίσης από το «μεγαλύτερο αναπτυξιακό πρόγραμμα της ιστορίας», όπως αναφέρουν και εννοούν τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο .

Εσωτερικές υποτιμήσεις έχουν υποστεί η Ιαπωνία το 1992, η Νορβηγία το 1987, όπως και η Μαλαισία και η Ταϊλάνδη το 1997 , κ.α.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Οι χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης και τα προβλήματά τους

2.1. Εισαγωγή

Κατά το ξέσπασμα της κρίσης και την εξάπλωση της στην Ευρώπη έγινε νωρίς ξεκάθαρο ότι η κατάσταση δεν ήταν ίδια για όλες τις χώρες της Ευρωζώνης. Κάποιες από τις χώρες ήταν πιο δυνατές και είχαν χτίσει τις εθνικές τους οικονομίες πάνω σε ισχυρά θεμέλια, τα οποία θα μπορούσαν όπως φάνηκε μετά να ανταπεξέλθουν στους κλυδωνισμούς που προκάλεσε η κρίση. Στον αντίποδα, κάποιες άλλες χώρες φάνηκε ότι δεν είχαν οργανώσει τις εθνικές τους οικονομίες με όμοιο τρόπο, ώστε να μπορούν να αντέξουν την κρίση που ξέσπασε .

Σύντομα έγινε ένας σαφής διαχωρισμός στις δύο αυτές κατηγορίες των χωρών . Οι χώρες του πυρήνα της Ευρώπης είχαν πιο σταθερές βάσεις στις εθνικές τους οικονομίες. Από την άλλη πλευρά, οι χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης δεν είχαν προετοιμαστεί καλά για μια περίπτωση σαν αυτή.

Οι χώρες αυτές παρουσιάζουν να έχουν κάποια κοινά προβλήματα, γεγονός που θα βοηθούσε στο να μπορούν να χρησιμοποιηθούν κοινά μέτρα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους. Δυστυχώς όμως, υπάρχουν αρκετά και βασικά διαφορετικά προβλήματα, τα οποία υπό κανονικές συνθήκες δεν θα θεωρείτο ότι μια κοινή λύση θα ήταν αυτή που ενδείκνυται.

Η κοινή φύση κάποιων εκ των προβλημάτων και η διαφοροποίηση κάποιων άλλων είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα για την εύρεση των αιτιών που δημιουργήθηκαν τα προβλήματα αυτά. Επίσης, θα μπορούσαν να είναι και η εναρκτήρια γραμμή από την οποία θα μπορούσαν να αρχίσουν την ανάλυση των αιτιών της κρίσης στα κράτη κατά περίπτωση. Έτσι θα μπορούσαν να ληφθούν και τα αντίστοιχα μέτρα κατά περίπτωση για την καλύτερη δυνατή αντιμετώπιση της κρίσης.

Στα προβλήματα που θα αναφερθούν στην συνέχεια, θα γίνει ομαδοποιημένη αναφορά στα κοινά τους προβλήματα και στα προβλήματα που είναι διαφορετικά σε βαθμό που υπαγορεύουν την ανάγκη διαφορετικής αντιμετώπισης των εκάστοτε καταστάσεων κατά περίπτωση.

Επίσης, δεν γίνεται αναφορά σαν πρόβλημα το γεγονός ότι όλες οι χώρες βρίσκονται σε ένα κοινό νόμισμα, με κλειδωμένη ισοτιμία, γεγονός που δεν τις αφήνει να ασκήσουν νομισματική πολιτική-μόνο δημοσιονομική. Για αυτό και όπως θα αναφερθεί στο επόμενο κεφάλαιο η λύση που επιλέχθηκε ήταν η εσωτερική υποτίμηση για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους.

2.2. Τα κοινά προβλήματα

Κατά την ανάλυση του προβλήματος, ώστε να αντιμετωπιστεί σωστά η κρίση χρέους και τα συναφή προβλήματα με αυτή, παρατηρήθηκε ότι οι χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης έχουν αρκετά κοινά χαρακτηριστικά στα αίτια που προκάλεσαν το ιδιαίτερο βάθος της κρίσης που παρατηρήθηκε σε αυτές.

Πρώτο και κύριο χαρακτηριστικό θεωρείται η σταθερή τάση να ξοδεύονται υψηλά ποσά χωρίς καθαρό επενδυτικό χαρακτήρα επί σειρά ετών (αυτό ίσχυε και για τον ιδιωτικό και για τον δημόσιο τομέα).

Αυτή η συμπεριφορά οδήγησε στην συσσώρευση ενός μεγάλου χρέους, όπου παράλληλα με τους συνεχείς ελλειμματικούς προϋπολογισμούς να μην μπορεί να αντιμετωπιστεί το χρέος.

Για την εξυπηρέτηση των προϋπολογισμών αυτών που ήταν επί σειρά ετών ελλειμματικοί υπήρξε η ανάγκη συνεχούς δανεισμού. Το πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως σε συγκεκριμένες περιόδους που η ανάγκη για δανεισμό ήταν υψηλότερη και ο δανεισμός επίσης. Δυστυχώς, η αντίστοιχη αποπληρωμή του δανεισμένου κεφαλαίου αντί να διασπαρθεί σε πλήθος ετών είχε πολλές φορές μετατεθεί σε μελλοντικές χρονικές στιγμές, οι οποίες ήταν κοντά μεταξύ τους, δυσχεραίνοντας την δυνατότητα αποπληρωμής του.

Δεύτερο κοινό χαρακτηριστικό είναι η αύξηση, στις χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης, του ονομαστικού μισθού πλέον των ορίων που θα μπορούσαν να δικαιολογηθούν από την αύξηση της παραγωγικότητας.

Αποτέλεσμα αυτού είναι να υπάρξουν αυξήσεις στις τιμές μεγαλύτερες σε σχέση με τις άλλες τις χώρες της Ευρωζώνης (χαρακτηριστικό είναι ότι όλες τις χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης που αντιμετωπίζουν τα μεγαλύτερα προβλήματα αυτή

την στιγμή βρίσκονταν για πολλά χρόνια στο άνω του μέσου τμήμα στα διαγράμματα πληθωρισμού εντός της ένωσης).

Κοινό ακόμα πρόβλημα σε όλες τις χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης, που υπήρχε από την αρχή της κρίσης αλλά φαίνεται πιο καθαρά όσο η κρίση βάθαινε, είναι η υψηλή ανεργία. Η ανεργία είναι υψηλή και σε σύγκριση με τα άλλα κράτη της Ευρωζώνης και με τα ιστορικά ποσοστά της ανεργίας των χωρών αυτών κατά περίπτωση.

Μεγάλης σημασίας είναι και το γεγονός ότι σε όλες τις χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης που αντιμετωπίζουν προβλήματα, είναι ιδιαίτερα υψηλό το ποσοστό της ανεργίας των νέων, με την Ισπανία και την Ελλάδα να έχει εφιαλτικά μεγάλες διαστάσεις και να αποτελούν οι άνεργοι την πλειοψηφία επί του συνολικού πληθυσμού των νέων στις χώρες αυτές.

Επίσης, ένα μεγάλο και κοινό πρόβλημα -που είτε υπήρξε από την αρχή, είτε εμφανίστηκε στην πορεία εξ' αιτίας εν μέρει και λόγω των πρώτων μέτρων που ελήφθησαν, είτε στα πλαίσια κάποιας συμφωνίας για οικονομική βοήθεια- είναι η έλλειψη ρευστότητας στην αγορά.

Η έλλειψη ρευστότητας είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη και κυρίως όταν αυτή συνοδεύεται και από μέτρα εσωτερικής υποτίμησης. Το κακό στην περίπτωση αυτή είναι ότι η ρευστότητα είχε μειωθεί πριν τα μέτρα αυτά ληφθούν και εντάθηκε δραματικά με την εφαρμογή των μέτρων.

Σε συνδυασμό με την έλλειψη ρευστότητας στην αγορά και λόγω του τραπεζικού ζητήματος η δανειοδότηση επιχειρήσεων μειώθηκε δραματικά -σε ορισμένους οικονομικούς τομείς ουσιαστικά σταμάτησε- , με αποτέλεσμα ακόμα και υγιείς οικονομικά επιχειρήσεις να κινδυνεύουν λόγω της έλλειψης ρευστών ή και να μην μπορούν να ανταποκριθούν στις άμεσες υποχρεώσεις τους.

2.3 Τα διαφοροποιημένα προβλήματα

Στα κομμάτι των διαφορετικών προβλημάτων γίνεται και ένας ιδιαίτερος διαχωρισμός μεταξύ των χωρών.

Σύμφωνα με τον Marzinotto et al (2010), η περίπτωση της Ελλάδας αποτελεί ξεχωριστή περίπτωση ανάμεσα και στις χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης.

Στην περίπτωση της Ελλάδας κύριο πρόβλημα θεωρείται η εσφαλμένη διαχείριση των δημοσίων οικονομικών, με τα προβλήματα του τραπεζικού τομέα να θεωρούνται δευτερευούσης σημασίας.

Εν αντιθέσει με την περίπτωση της Ελλάδας, οι υπόλοιπες χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης παρουσιάζονται να έχουν ως μείζον ζήτημα τα προβλήματα του τραπεζικού συστήματος.

Ένα ακόμα στοιχείο διαφοροποίησης είναι ο τομέας στον οποίο υπάρχει εκτεταμένο πρόβλημα χρέους στις χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης. Στην περίπτωση της Ελλάδας το δημόσιο χρέος σε σχέση με το ΑΕΠ, είναι ιδιαίτερα υψηλό και πιθανώς να μην μπορεί να διαχειριστεί ως έχει.

Το ιδιωτικό χρέος βρίσκεται σε πολύ καλύτερα επίπεδα στην Ελλάδα σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες. Το ποσοστό των επίφοβων ως μη εξυπηρετούμενων δανείων είναι σχετικά χαμηλό και σχεδόν πάντα η εγγύηση για τα δάνεια ήταν αρκετά υψηλή για μπορέσει να αποδώσει το χρέος πίσω στους δανειστές.

Στις υπόλοιπες υπό εξέταση χώρες το πρόβλημα του υπερβολικού δανεισμού έγκειται στον ιδιωτικό τομέα, σε επίπεδα τα οποία μπορεί να μην μπορούν να διαχειριστούν. Το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι ότι πολλά από αυτά τα δάνεια δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν και ο αριθμός αυτών αυξήθηκε με το ξέσπασμα και την εξάπλωση της κρίσης στο σύνολο της οικονομίας. Αντίθετα, το δημόσιο χρέος αυτών των χωρών είναι ξεκάθαρα πιο εύκολο να διαχειριστεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1. Οι βάσεις για την επεξήγηση της επιλογής για εσωτερική υποτίμηση

Προσπαθώντας να δώσουμε μια απάντηση στο ερώτημα γιατί επιλέχθηκε η συγκεκριμένη λύση (εσωτερική υποτίμηση) και τα συνακόλουθα μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης πρέπει να αναφέρουμε κάποια γενικά δεδομένα της κατάστασης, των μελών που συμμετέχουν και τις ιδιαίτερες (ή και πρωτοφανείς) καταστάσεις που πρέπει να αντιμετωπίσουν όσοι ασκούν οικονομική πολιτική σε αυτή την περίπτωση.

Πρώτον, είναι η πρώτη φορά που το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο επεμβαίνει εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κυρίως για ένα από παλαιά μέλη και που επιπλέον είναι μέλος της Οικονομικής Νομισματικής Ένωσης. Σε αυτό το σημείο πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο είναι ένας διεθνής οργανισμός που έχει εμπειρία σε σχετικά προβλήματα σαν αυτά που αντιμετώπισε η Ελλάδα και οι άλλες χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης. Από την άλλη η επιρροή των ευρωπαϊκών χωρών είναι περιορισμένη σε αυτό.

Δεύτερον, είναι η περίπλοκη δομή που υπάρχει στην Ευρώπη από τον συνδυασμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Οικονομικής Νομισματικής Ένωσης. Ενώ υπάρχει η δέσμευση στο ευρώ από τις χώρες της ΟΝΕ, δεν υπάρχουν ανεπτυγμένοι μηχανισμοί δημοσιονομικής πολιτικής εντός της οικονομικής ένωσης. Επιπλέον, δεν υπάρχουν έτοιμοι μηχανισμοί υποστήριξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση μεταξύ των κρατών. Ενώ υπάρχει παρόμοια, αλλά όχι ίδια, περίπτωση αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (Ομοσπονδιακό Κράτος) δεν έχει υπάρξει σαφής οργανωμένη προσπάθεια μέσω benchmarking να βρεθούν οι βέλτιστες πρακτικές που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ομοσπονδιακή Ένωση Κρατών).

Τρίτον, τα προβλήματα που υπάρχουν στα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι συγκεκριμένα και μπορούν να ομαδοποιηθούν αλλά δεν είναι κοινά σε όλες. Ενώ σε κάποιες το κύριο πρόβλημα έγκειται στο χρέος του ιδιωτικού τομέα και κυρίως των τραπεζών (π.χ. Ισπανία), σε άλλες είναι το χρέος του δημόσιου τομέα (π.χ. Ελλάδα).

Τέταρτον, η μετάδοση της κρίσης στις υγιέστερες χώρες, που υποστηρίζουν τις πιο αδύναμες είναι υπαρκτός (κυρίως λόγω της κατοχής ομολόγων των αδύναμων κρατών από θεσμικούς επενδυτές των υγιών χωρών).

Πέμπτο, στο πρόσφατο παρελθόν που έχει εφαρμοστεί η εσωτερική υποτίμηση -είτε η συναλλαγματική ισοτιμία ήταν κλειδωμένη είτε όχι- θεωρήθηκε ότι τα αποτελέσματα της ήταν ιδιαίτερα θετικά και η εφαρμογή τους ήταν πλήρως επιτυχημένη.

Έκτο, η έλλειψη έτοιμου και οργανωμένου εναλλακτικού σχεδίου για την αντιμετώπιση της κρίσης για ένα κράτος εντός της Ευρωζώνης, οδήγησε στην προσπάθεια περιορισμού των προβλημάτων χρέους στις χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης, μέχρι να δημιουργηθεί ένα τέτοιο σχέδιο κατόπιν μελέτης και αξιολόγησης από τα υπόλοιπα μέλη της ένωσης.

Αναφέροντας τέσσερις γενικούς και διαφορετικούς παράγοντες που επηρεάζουν την λήψη αποφάσεων, θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μια εξήγηση για την επιλογή της εσωτερικής υποτίμησης στο παρών πρόβλημα.

3.2 Η εσωτερική υποτίμηση ως επιλογή για την αντιμετώπιση της κρίσης

Η επιβολή μέτρων λιτότητας -και ουσιαστικά εσωτερικής υποτίμησης στην περίπτωση όπου η ισοτιμία του νομίσματος δεν είναι θέμα μόνο μίας χώρας- είναι μια συνήθης τακτική που ακολουθεί το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εδώ και τρεις δεκαετίες. Η επιβολή των μέτρων είναι οι προϋπόθεση που θέτει το ΔΝΤ για τον δανεισμό της χώρας που έχει πρόβλημα. Επιπλέον στοιχείο που ζητείται από το ΔΝΤ είναι και η απελευθέρωση της αγοράς με το σκεπτικό ότι θα αναπτυχθεί ο ανταγωνισμός (εφόσον δεν θα δημιουργηθούν στρεβλώσεις) και θα ωφεληθεί η οικονομία. Αυτή η τακτική του ΔΝΤ περιορίζεται από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χωρίς να υπάρχουν παράλληλα μηχανισμοί υποστήριξης.

Ενώ μπορούν να εφαρμοστούν κατόπιν συμφωνίας μέτρα λιτότητας στις χώρες της περιφέρειας που έχουν πρόβλημα, παράλληλα δεν μπορούν να δεχθούν δάνεια για την υποβοήθηση της προσπάθειας εξορθολογισμού των οικονομικών τους, καθώς αυτό απαγορεύεται από τις συνθήκες που υπεγράφησαν από τις χώρες που μπήκαν στο ευρώ. Η παρέμβαση του ΔΝΤ επίσης δεν είναι επιθυμητή από τις ισχυρές χώρες του ευρώ που θέλουν να αναδείξουν το ευρώ σαν παγκόσμιο νόμισμα στην θέση του δολαρίου, γεγονός που δεν ευνοείται από μια εξωτερική επέμβαση (ΔΝΤ).

Κύριος εκφραστής της άρνησης συμμετοχής του ΔΝΤ στην επιχείρηση διάσωσης των αδύναμων χωρών της περιφέρειας της είναι σε αυτές η Γερμανία. Όχι μόνο για τους

προαναφερθέντες λόγους αλλά και γιατί είναι αντίθετο προς την νοοτροπία της ελεγχόμενης λιτότητας που ακολουθεί η Γερμανία τις τελευταίες δεκαετίες. Άρνηση υπήρχε και στην παράκαμψη της παράκαμψης της μη δανειοδότησης μεταξύ των χωρών της ΟΝΕ όπως προέβλεπε η αρχική σύμβαση (αν και η λύση είχε βρεθεί από πριν με την «αντικατάσταση» της δανειοδότησης με εγγυοδοσία μέρους του χρέους). Για αυτό η τακτική που ακολουθήθηκε αρχικά για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα ακολουθεί στην επόμενη παράγραφο.

Η τακτική αυτή που ακολουθήθηκε αρχικά από την Ιρλανδία και μετά ακολούθησαν και άλλες χώρες (Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία και Ελλάδα -με την Ιταλία να έχει το μικρότερο πρόβλημα-), ουσιαστικά είναι αυτή που προτείνει το ΔΝΤ χωρίς το πλεονέκτημα του δανείου. Σκοπός της πολιτικής ακόμα και σε αυτή την βάση είναι η επίδειξη της δυνατότητας ελέγχου των δημοσίων οικονομικών προς τις αγορές ομολόγων, ώστε να μπορέσουν να κρατήσουν το κόστος δανεισμού σε χαμηλά επίπεδα. Όταν αυτό έγινε αρχικά από την Ιρλανδία η ένταση της κρίσης ήταν μικρή και έφερε αρχικά μια μείωση στα ασφάλιστρα κινδύνου. Το ίδιο δεν συνέβη στην περίπτωση της Ελλάδας, καθώς τον Ιανουάριο και τον Μάρτιο του 2010, όταν θα έπρεπε να δανειστεί η Ελλάδα από τις αγορές το επιτόκιο ήταν ιδιαίτερα υψηλό, σε σημείο που σύντομα θα εξυπηρετούσε ακόμα και την αποπληρωμή των τόκων μη βιώσιμη δυνατότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Τα μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης χρέους από τις χώρες της περιφέρειας

Σαν κοινός παρονομαστής σε όλες τις χώρες που αντιμετωπίζουν πρόβλημα χρέους στην περιφέρεια της Ευρωζώνης έχουμε την λήψη μέτρων λιτότητας σε μια προσπάθεια διαχείρισης και περιορισμού των προβλημάτων.

Τα μέτρα όπως αναφέρεται και προηγουμένως έχουν σκοπό την εσωτερική υποτίμηση, ώστε να γίνουν πιο ανταγωνιστικές οι οικονομίες των αδύναμων χωρών. Τα μέτρα αυτά βέβαια δεν είναι κοινά σε όλες τις περιπτώσεις, καθώς πρέπει παράλληλα να αντιμετωπίζουν και τα ιδιαίτερα προβλήματα που έχει κάθε χώρα. Για αυτό το λόγο στην συνέχεια παρουσιάζονται ξεχωριστά ανά χώρα τα μέτρα που ελήφθησαν .

Επίσης, θα αναφερθεί η ιδιαίτερη περίπτωση της Κύπρου, η οποία είναι σε κάποιο βαθμό (απόλυτο κατά πολλούς) αποτέλεσμα της κρίσης στην Ελλάδα και της υψηλής έκθεσης της στα ελληνικά ομόλογα τα οποία κουρεύτηκαν .Το ποσό που χάθηκε ήταν υψηλότερο από το ΑΕΠ της Κύπρου. Η αναφορά θα γίνει για να υπάρχει ένα πρόβλημα αλληλεπίδρασης σαν αναφορά.

4.1.2 Τα πρώτα μέτρα που έλαβε η Ελλάδα

Η πρώτη σειρά μέτρων που έλαβε η Ελλάδα (πριν από το πρώτο σχέδιο διάσωσης που έλαβε χώρα) συμπεριλάμβαναν 10% μείωση στους μισθούς και τα bonus, καθώς και αναστολή των προσλήψεων στον «στενό δημόσιο τομέα». Επιπλέον, ο ΦΠΑ αυξήθηκε κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες στο 21% όπως και η φορολογία στο πετρέλαιο, τα τσιγάρα και το αλκοόλ μαζί με κάποιες ακόμα αλλαγές (με την ίδια αυξητική διάθεση) στον φόρο εισοδήματος. Στον τομέα της περιστολής των εξόδων έγιναν κάποιες μειώσεις καθώς και στα λειτουργικά έξοδα της κυβέρνησεως.

4.1.2.1 Τα μέτρα μετά το πρώτο Μνημόνιο που έλαβε η Ελλάδα

Μετά από τα πρώτα μέτρα που έλαβε η Ελλάδα για την καταστολή της κρίσης, η οποία εξελισσόταν παράλληλα και στην υπόλοιπη Ευρώπη και βάραινε συνεχώς εξαιτίας της έλλειψης άμεσης δυναμικής αντίδρασης εναντίον της, έγινε σαφές ότι το πρόβλημα ήταν πολύ πιο σημαντικό και μεγαλύτερο από ότι είχε αρχικά υπολογιστεί. Τα πρώτα μέτρα δεν θα μπορούσαν να το αντιμετωπίσουν και γιατί δεν ήταν αρκετά

ισχυρά αλλά και γιατί τα μέτρα αυτά δεν συνδυάστηκαν με κάποιες διαρθρωτικές αλλαγές, οι οποίες θα μπορούσαν να διατηρήσουν το επίπεδο απόδοσης των υπηρεσιών και την επαναφορά της οικονομικής δραστηριότητας σε φυσιολογικά επίπεδα.

Αφού δεν ήταν δυνατόν να αντιμετωπιστεί η κρίση χρέους από την Ελλάδα μόνο με την απλή λήψη μετριοπαθών μέτρων, η ελληνική κυβέρνηση κατέφυγε στην Ευρωπαϊκή Ένωση από όπου και ζήτησε βοήθεια.

Αποτέλεσμα αυτού ήταν η παροχή βοήθειας από την μεριά της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνδυασμό με την υπογραφή ενός Μνημονίου, το οποίο δέσμευε την Ελλάδα να καταφέρει να πετύχει συγκεκριμένους στόχους με την λήψη μέτρων στα οποία θα είχε λόγο και μία ελεγκτική ομάδα για την λήψη των μέτρων αυτών καθώς και συμβουλευτικό ρόλο.

Βέβαια τα μέτρα που επιλέχθηκαν ήταν ξεκάθαρα κινούμενα προς την κατεύθυνση της εσωτερικής υποτίμησης, καθώς ήταν η λύση που προκρίθηκε σαν πιο σίγουρη από τις πιθανές λύσεις ενώ παράλληλα υπήρχε η σχετική εμπειρία πάνω στην εκτέλεση τέτοιων λύσεων από την ελεγκτική ομάδα και επίσης υπήρχαν έρευνες και στατιστικοί δείκτες, οι οποίοι μπορούσαν να υπολογίσουν το εύρος αποτελεσματικότητας των μέτρων στην πραγματική οικονομία.

4.1.2.1.1 Τα μέτρα εισπρακτικού χαρακτήρα και περιορισμού των εξόδων

Τα μέτρα που δρομολογήθηκαν μετά το πρώτο Μνημόνιο ήταν πολύ πιο έντονα. Οι μισθοί των εργαζομένων στις εταιρείες κοινής ωφέλειας μειώθηκαν (αρχικά) κατά 3%, ο 13ος και 14ος μισθός περιορίστηκαν στα 500 ευρώ για τους δημόσιους υπαλλήλους, στα 400 ευρώ για τους συνταξιούχους και αφαιρέθηκαν ως προνόμια από τους υψηλά αμειβόμενους.

Υπήρξε δεύτερη αύξηση στον ΦΠΑ στις ίδιες κατηγορίες προϊόντων όπως στην πρώτη αύξηση κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες, με τον ΦΠΑ να φτάνει στο 23%. Ακόμα, επιπρόσθετος φόρος τέθηκε στα είδη πολυτελείας και στους ιδιοκτήτες ακινήτων. Νέα μέτρα αναγκαστικών εισφορών επιβλήθηκαν στους συνταξιούχους με υψηλές συντάξεις αλλά και επί των κερδών των επιχειρήσεων. Επιπλέον ακολούθησαν νέα μέτρα περιστολής των κρατικών δαπανών και επενδύσεων.

4.1.2.1.2 Τα μέτρα διαρθρωτικού χαρακτήρα

Τα μέτρα που συμφωνήθηκαν με το Μνημόνιο του 2010 είχαν και διαρθρωτικό χαρακτήρα με θέμα το συνταξιοδοτικό πρόγραμμα. Σύμφωνα με τα μέτρα αυτά το όριο συνταξιοδότησης αυξήθηκε από τα 60 στα 65 έτη (από τα 55 στα 60 στις ειδικές κατηγορίες) με στόχο την εξίσωση των ορίων για άντρες και γυναίκες μέχρι το 2015. Στις περιπτώσεις των πρόωρων συνταξιοδοτήσεων, οι συνταξιούχοι που ήταν κάτω των 55 ετών και εργάζονταν δεν θα λαμβάνουν την σύνταξή τους, ενώ για τους συνταξιούχους μεγαλύτερης ηλικίας θα υπάρχει μείωση έως και 70%.

Επιπλέον, μέχρι το 2018 προβλέπεται η ενοποίηση των ασφαλιστικών ταμείων σε 3 τελικά ασφαλιστικά ταμεία, οδηγώντας σε δραστική μείωση των συνταξιοδοτικών προνομίων για διάφορα επαγγέλματα. Η σύνταξη για τους νέους συνταξιούχους θα αντιστοιχούσε στο 65% του μισθού τους με μείωση και του εφάπαξ. Τέλος, περιορίστηκαν τα δικαιώματα για μεταφορές συντάξεων (π.χ. προς ανήλικα και χήρες).

Διαρθρωτικές αλλαγές πραγματοποιήθηκαν και στο σύνολο της οικονομίας. Αποφασίστηκε η απελευθέρωση των λεγόμενων κλειστών επαγγελματιών και η ενοποίηση διαφόρων τμημάτων του δημοσίου και εταιρειών του δημοσίου, καθώς και αλλαγές στους κανονισμούς προστασίας της απασχόλησης.

4.1.3 Το «Μεσοπρόθεσμο Πακέτο»

Μετά από τον χειμώνα του 2011/12 και σε συνέχεια του δεύτερου διαπραγματευόμενου σχεδίου διάσωσης, ένα ακόμα πακέτο μέτρων παρατέθηκε.

Σε αυτό ο ελάχιστος μισθός μειώθηκε κατά 22% (32% για τους νεοεισελθόντες στην αγορά εργασίας). Αποδυναμώθηκαν (ουσιαστικά έθεσε εκτός ισχύος) οι κεντρικές εργασιακές συμβάσεις. Έχουμε επίσης την άρση της μονιμότητας σε αρκετά τμήματα του δημοσίου τομέα, καθώς και την συμφωνία για την μείωση των εργαζομένων στον δημόσιο τομέα κατά 150.000 έως το 2015.

Επιπλέον φόροι προστέθηκαν στην ιδιοκτησία ακινήτων και πολλά κοινωνικά προνόμια κόπηκαν ως έξοδα. Επιβλήθηκε ενιαίο μισθολόγιο εντός και εκτός του «στενού δημοσίου τομέα», ενώ μέσω της αναδιάρθρωσης του δημόσιου τομέα μειώθηκαν εκ νέου οι δημόσιες αρχές υπηρεσιών σε διάφορους τομείς.

4.3 Τα μέτρα που έλαβε η Ιρλανδία

Από τα μέτρα που έλαβε κατά τα πρώτα χρόνια της κρίσης η Ιρλανδία πολλά είναι όμοια με αυτά που έλαβε και η Ελλάδα. Το 2009 αρχικά και μετά το 2010, πάλι μείωσε τους μισθούς του δημόσιου τομέα συνολικά κατά 15% . Το 2009 ο ελάχιστος μισθός μειώθηκε κατά 15% (αλλά επανήλθε το 2011). Τα επιδόματα κοινωνικής πρόνοιας μειώθηκαν περίπου όσο και οι μισθοί του δημόσιου τομέα κατά μέσο όρο. Σε αντιστάθμισμα όμως της μη μεγαλύτερης μείωσης σε βασικά επιδόματα , υπήρξαν σημαντικές μειώσεις στα γονικά επιδόματα, τα επιδόματα μονογονεϊκών οικογενειών κτλ. Επίσης, οι προϋποθέσεις για τις λήψεις των διαφόρων επιδομάτων και οι έλεγχοι για αυτά έχουν γίνει πιο αυστηροί .

Στην προσπάθεια μείωσης των δημοσίων δαπανών έγινε μείωση του προσωπικού του δημόσιου τομέα μέσω της προτεινόμενης εθελουσίας εξόδου. Η συμφωνία που υπήρξε για το πώς αυτό θα συμβεί ονομάζεται συμφωνία Croke-Park και προβλέπει ότι σε αντιστάθμισμα των αποχωρήσεων δεν θα προβεί σε νέες μειώσεις μισθών μέχρι το 2014, την αναδιάρθρωση του συστήματος επιδομάτων παραγωγικότητας (bonuses), την θεσμοθέτηση εμπάργκο στην πρόσληψη στους τομείς της υγείας και στον δημόσιο τομέα και την θεσμοθέτηση χαμηλότερου μισθού και προϋποθέσεων για την είσοδο νέων στον δημόσιο τομέα.

Εν συνόλω, σκοπός της κυβέρνησης είναι να μειώσει τον προϋπολογισμό κατά 3 δις ευρώ μέχρι το 2014. Από το 2008 ο δημόσιος τομέας έχει μειωθεί από τους 320.000 στους 291.000 εργαζομένους.

4.4 Τα μέτρα που έλαβε η Ιταλία

Στα πρώτα χρόνια που ξέσπασε η κρίση στην Ιταλία (με σχεδόν ανύπαρκτο τραπεζικό ζήτημα αλλά υφιστάμενο ζήτημα δημόσιου χρέους) , οι μόνες παρεμβάσεις ήταν κάποιες διαρθρωτικές αλλαγές. Τελικά, κατά την αλλαγή της κυβέρνησης το 2011, η νέα κυβέρνηση έλαβε άμεσα μέτρα με την ψήφιση του νόμου “Salva Italia” . Τα μέτρα αυτά είχαν εξυγιαντικό χαρακτήρα, όπως για παράδειγμα την αναμόρφωση του συνταξιοδοτικού συστήματος. Περαιτέρω, ελήφθησαν μέτρα αναπτυξιακού χαρακτήρα για την βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Οι πρώτοι 2 νόμοι (“Cresci Italia” και “Semplifica Italia”) σκοπό είχαν την αύξηση του ανταγωνισμού στις υπηρεσίες και τα προϊόντα, καθώς και την περαιτέρω

βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, μειώνοντας τα γραφειοκρατικά εμπόδια που υπήρχαν. Άλλα μέτρα που ελήφθησαν ήταν δύο αναπτυξιακά προγράμματα, μια επανεξέταση των δαπανών της κυβέρνησης, μέτρα για την αναδιάρθρωση της αγοράς εργασίας και ένας νόμος για την πάταξη της διαφθοράς.

Παράλληλα, ελήφθησαν μέτρα για την αύξηση των δημοσίων εσόδων. Πρώτα από όλα έγινε μια αναμόρφωση ώστε να αυξηθούν και τα συνολικά δημόσια έσοδα και να γίνει και το φορολογικό σύστημα δικαιότερο. Η φορολόγηση με μεγαλύτερο βάρος μετακινήθηκε από τον φόρο εισοδήματος και μεταφέρθηκε στην κατανάλωση και στην ιδιοκτησία ακινήτων, με μία παράλληλη προσπάθεια δυναμικής αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής. Ο ΦΠΑ αυξήθηκε κατά μία μονάδα. Επιπλέον επιβλήθηκαν υψηλότεροι φόροι σε εταιρείες ενέργειας, στους οικονομικούς διαχειριστές, στο τζόγο και ειδικοί φόροι κατανάλωσης.

Για ένα καλύτερο επιχειρηματικό περιβάλλον, μειώθηκαν τα φορολογικά εμπόδια για επενδύσεις κεφαλαίου και η φορολόγηση της εργασίας (και σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό για τα ευπαθή τμήματα του εργατικού δυναμικού).

Για την καλύτερη αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής εντάθηκαν οι έλεγχοι και βελτιώθηκαν οι διαδικασίες για την εύρεση των φοροδιαφευγόντων. Η αντιμετώπιση των μικρών φοροφυγάδων απλοποιείται και οι ποινές θέτονται υπό ένα νέο ηπιότερο καθεστώς, ενώ το βάρος πέφτει σε μεγαλύτερους φοροφυγάδες και σε απάτες με τον ΦΠΑ. Επίσης, μείωσαν το όριο των συναλλαγών σε μετρητά στα 1.000 ευρώ.

Και στην Ιταλία, μειώσεις στα έξοδα και βελτιστοποίηση του τρόπου λειτουργίας θεωρήθηκαν αναγκαίες και πραγματοποιήθηκαν σε τομείς υψηλής σημασίας για την ευημερία ενός κράτους όπως στον τομέα της υγείας αλλά και της εκπαίδευσης.

4.5 Τα μέτρα που έλαβε η Ισπανία

Τα μέτρα που ελήφθησαν από την Ισπανία χωρίζονται σε 2 φάσεις. Στην πρώτη είναι επεκτατικά ως επί το πλείστον με σκοπό την αποφυγή της κρίσης. Στην δεύτερη φάση, όπου το βάθος της κρίσης έχει γίνει αντιληπτό και το τραπεζικό πρόβλημα της Ισπανίας είναι πλέον καταφανές.

4.5.1 Τα πρώτα μέτρα της Ισπανίας

Το πρώτο πακέτο μέτρων παρουσιάστηκε για τα έτη 2008 και 2009 με μέτρα ίσα με το 4% του Ισπανικού ΑΕΠ. Στον τομέα των εσόδων υπολογίστηκαν μειώσεις φόρων της τάξεως του 1,8% του ΑΕΠ. Επιπροσθέτως, η κυβέρνηση προσπάθησε να ενισχύσει την ρευστότητα των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, γεγονός που μείωσε τα έσοδα του κράτους κατά 1,2% του ΑΕΠ.

Όσον αφορά τον τομέα των κρατικών επενδύσεων παρουσιάστηκαν 2 δέσμες μέτρων. Η μία για δημόσιες επενδύσεις σε τοπικό επίπεδο (με το όνομα “Plan E”), της τάξεως των 8 δις ευρώ (0,7% του ισπανικού ΑΕΠ) . Η δεύτερη δέσμη είχε σκοπό την βελτίωση στρατηγικών τομέων της ισπανικής οικονομίας και την αύξηση της δημόσιας κατανάλωσης (0,3% του ισπανικού ΑΕΠ). Αποτέλεσμα των μέτρων αυτών ήταν η μεταβολή του προϋπολογισμού από πλεονασματικό της τάξεως του 2%, σε ελλειμματικό της τάξεως του 11% το 2009 και την αύξηση του χρέους κατά 18% σε δύο χρόνια. Στο σημείο αυτό ήταν ξεκάθαρη η ανάγκη για δομικές διαρθρωτικές αλλαγές και όχι για μια επεκτατική δημοσιονομική πολιτική για την αντιμετώπιση της κρίσης.

4.5.2 Τα μέτρα της Ισπανίας (2010-σήμερα)

Μετά την αναζήτηση βοήθειας από την Ελλάδα, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία, τα μέτρα που ζητήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ήταν κατασταλτικού χαρακτήρα και περιορισμού του ελλείμματος. Τα νέα μέτρα που ελήφθησαν, όσον αφορά τα έσοδα είχαν ως αναμενόμενο αποτέλεσμα επιπτώσεις επί του ισπανικού ΑΕΠ της τάξεως του 3,9% για την περίοδο 2010 έως 2012. Όσον αφορά τα έξοδα η επίπτωση υπολογίζεται στο 3,5% του ΑΕΠ.

Τα κατασταλτικά μέτρα που έχουν εφαρμοστεί μέχρι ώρας (αυξήσεις στους φόρους εισοδήματος και τους εταιρικούς φόρους, αύξηση στον ΦΠΑ και η μείωση των επιδομάτων παραγωγικότητας) δεν έχουν μειώσει δραστικά το έλλειμμα. Επίσης η αναδιάρθρωση του συνταξιοδοτικού συστήματος έχει καθυστερήσει και δεν μπορούν να υπολογιστούν (υπάρχουν πιθανώς) τα οφέλη από αυτό.

Τα μέτρα που επιβλήθηκαν χωρίζονται σε 2 τομείς, τον τραπεζικό και το σύνολο της οικονομίας.

4.6 Τα μέτρα που έλαβε η Πορτογαλία

Από τον Μάιο του 2011 , οπότε και υπεγράφησαν τα Μνημόνια Συνεννόησης, αρχίζει να ψηφίζεται ένα σύνολο μέτρων λιτότητας με σκοπό την αντιμετώπιση του προβλήματος χρέους της Πορτογαλίας και την πλήρη οικονομική αναμόρφωση της χώρας.

4.6.1 Τα μέτρα στον τραπεζικό τομέα

Σαν πρώτο μέτρο σύμφωνα με το Μνημόνιο που ακολουθήθηκε από την πορτογαλική κυβέρνηση ήταν η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών με παράλληλη εγγυοδοσία για το χρέος των τραπεζών. Το κόστος της υποστήριξης από το πορτογαλικό χρέος του τραπεζικού συστήματος αντιστοιχούσε στο 27,2% του ΑΕΠ.

Από το δάνειο που δέχθηκε η Πορτογαλία σύμφωνα με το Μνημόνιο ένα ποσό της τάξεως των 12 δις ευρώ κατανεμήθηκε εκ νέου στις τράπεζες για την ανακεφαλαιοποίησή τους.

Ζητήθηκε επίσης από τις 8 μεγαλύτερες τράπεζες της Πορτογαλίας να μεταβάλουν την αναλογία δανείων προς καταθέσεις από το 147% το 2010 στο 120% το 2014. Επιπροσθέτως, ζητήθηκε από τις τράπεζες να αυξήσουν τον δείκτη Tier 1 κατ' ελάχιστο στο επίπεδο του 10% (το ποσοστό αυτό υπερέβη το 11% τον Ιούνιο του 2012, από 8% που ήταν πριν) .

4.6.2 Τα υπόλοιπα κρατικά μέτρα

Τα υπόλοιπα μέτρα που ακολουθήθηκαν ήταν καθαρά εισπρακτικού και εν γένει κατασταλτικού χαρακτήρα με σκοπό να εξισορροπηθούν τα οικονομικά της χώρας.

Τα μέτρα που ακολουθήθηκαν ήταν η αύξηση του ΦΠΑ σε κάποιες κατηγορίες, αύξηση του φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων, κάποιες αυξήσεις στον φόρο εισοδήματος με παράλληλη μείωση των φοροαπαλλαγών στον φόρο εισοδήματος σε κάποιες περιπτώσεις .

Επιπλέον, αυξήσεις υπήρξαν για την πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες. Όσον αφορά το προσωπικό του δημόσιου τομέα, υπήρξε πάγωμα προσλήψεων αλλά και προαγωγών.

Στον τομέα της εκπαίδευσης υπήρξε μια αναδιάρθρωση με μείωση των σχολικών προγραμμάτων, αύξηση του αριθμού μαθητών ανά τάξη, ενώ πολλά από τα σχολεία έκλεισαν. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την μείωση του διδακτικού προσωπικού κατά

10.000 άτομα. Σκοπός αυτή της αναδιάρθρωσης ήταν η μείωση του κόστους της δημόσιας διοίκησης από το 14% του ΑΕΠ στο 10% , όπως και έγινε.

Επιπρόσθετα μέτρα λιτότητας ελήφθησαν βέβαια και πλέον του Μνημονίου. Αυτά συμπεριλάμβαναν μειώσεις σε μισθούς των υπαλλήλων του δημόσιου τομέα και των συνταξιούχων κατά 14%, δεύτερη αύξηση του ΦΠΑ, δεύτερη αύξηση στους φόρους εισοδήματος, στην οποία συμπεριλαμβάνεται και μια αύξηση της τάξεως του 3,5% σε κάθε φορολογική κλίμακα.

4.7 Η αρχή του προβλήματος για την Κύπρο και η συμφωνία διάσωσης

Η οικονομική κρίση του 2012-2013 της Κύπρου έχει να κάνει με την έκθεση των Κυπριακών Τραπεζών στις εταιρείες ακινήτων που ήταν υπερχρεωμένες, στην ελληνική κρίση χρέους και το σχετικό κούρεμα των ελληνικών ομολόγων αλλά και την κάθετη υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας από πολλούς διεθνείς οίκους αξιολόγησης. Αποτέλεσμα ήταν να μην μπορούν να εξυπηρετηθούν τα κρατικά έξοδα με εξωτερικό δανεισμό από τις διεθνείς αγορές, με την παράλληλη αδυναμία της αναδόμησης του χρηματοοικονομικού κλάδου της Κύπρου (ο οποίος ήταν η βάση της αλματώδους ανάπτυξης της Κύπρου και πάνω στον οποίο βασιζόταν η οικονομία της) .

Στις 25 Μαρτίου 2013 ανακοινώθηκε μια βοήθεια από το Eurogroup, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ύψους 10 δισεκατομμυρίων ευρώ. Για να γίνει αυτό, η Κυπριακή Δημοκρατία συμφώνησε να κλείσει την Λαϊκή Τράπεζα της Κύπρου-την δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα της Κύπρου-. Στην περίπτωση αυτή επιβλήθηκε στους καταθέτες ποσό άνω των 100 χιλιάδων ευρώ ή εφάπαξ εισφορών ως ποσοστό των καταθέσεών τους της τάξης του 40%.

4.7.1 Τα μέτρα που έλαβε η Κυπριακή Δημοκρατία συνολικά

Το σχέδιο διάσωσης της Κύπρου πέρασε από πολλές διαπραγματεύσεις και διαφορετικά σχέδια μέχρι την τελική συμφωνία και αποδοχή. Μετά την πρώτη άρνηση στις προτάσεις της τρόικα υπήρξε μια συμφωνία κατά την οποία η Κύπρος έπρεπε να λάβει συγκεκριμένα μέτρα λιτότητας (μειώσεις στους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων, στις κοινωνικές υπηρεσίες, τα επιδόματα και τις συντάξεις, αύξηση στον ΦΠΑ στον καπνό, το αλκοόλ και τους φόρους καυσίμων, την

φορολόγηση στα κέρδη από τυχερά παιχνίδια, στην ακίνητη περιουσία και αύξηση των τιμών στις παροχές υγείας).

Το πρώτο αυτό πακέτο μέτρων συμπεριλάμβανε και την εφάπαξ δέσμευση μέρους των καταθέσεων των πολιτών (6.7% για τις καταθέσεις έως 100 χιλιάδες ευρώ και 9.9% για τις καταθέσεις άνω των 100 χιλιάδων ευρώ) . Η συμφωνία αυτή δεν έγινε αποδεκτή από το κυπριακό κοινοβούλιο.

Η τελική συμφωνία που κατέληξαν, συμπεριλάμβανε την αναδιάρθρωση της Λαϊκής Τράπεζας με διαχωρισμό της σε «καλή» και «κακή» τράπεζα. Η Λαϊκή Τράπεζα θα έκλεινε πλέον και το υγιές κομμάτι της θα πήγαινε στα χέρια της τράπεζας Κύπρου. Οι καταθέσεις έως 100 χιλιάδες ευρώ που ήταν ασφαλισμένες θα διατηρούνταν ως έχει ενώ θα δεσμεύονταν όλες οι μη ασφαλισμένες καταθέσεις στην Λαϊκή Τράπεζα και το 40% των μη ασφαλισμένων από την Τράπεζα Κύπρου. Το εκτιμώμενο ποσό που θα δεσμευόταν ήταν 4,2 δισεκατομμύρια ευρώ σε αντάλλαγμα για το σχέδιο διάσωσης των 10 δισεκατομμυρίων ευρώ.

Η συμφωνία αυτή μετασηματίστηκε τελικά με το να είναι ανοιχτό το ποσοστό της δέσμευσης από τους λογαριασμούς, έως ότου γίνει σαφές το ποσό που θα μπορούσε να αντληθεί από την ρευστοποίηση του μη υγιούς κομματιού της Λαϊκής τράπεζας της Κύπρου. Σαν ένα ακόμα μέτρο ασφαλείας, όλες οι καταθέσεις άνω των 100 χιλιάδων ευρώ θα παρέμεναν δεσμευμένες μέχρι την πραγματοποίηση της ανακεφαλαιοποίησης. Οι υποχρεώσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας από την υπογραφή της συμφωνίας αυτής ήταν :

- 1) Η χρηματοδότηση του χρηματοπιστωτικού τομέα με παράλληλο κλείσιμο της Λαϊκής Τράπεζας
- 2) Δημιουργία ενός νομοθετικού πλαισίου κατά του ξεπλύματος μαύρου χρήματος στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της Κύπρου
- 3) Οικονομική αναδιοργάνωση του κυπριακού κράτους για να ελεγχθεί το πρόβλημα των ελλειμμάτων
- 4) Δομικές αναδιαρθρώσεις για να επανέλθει η ανταγωνιστικότητα και να αντιμετωπιστούν οι μακροοικονομικές ανισορροπίες
- 5) Η πραγματοποίηση ενός πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων

Παράλληλα με τα μέτρα αυτά, τα μέτρα λιτότητας που έλαβαν τελικά ήταν η αύξηση του ΦΠΑ από 17% σε 18%, των εταιρικών φόρων από 10% σε 12,5%, των φόρων κεφαλαιακών κερδών από 15% σε 30%.

Η εκτίμηση που υπάρχει για την πορεία του κυπριακού χρέους είναι ότι αυτό θα φτάσει στο ανώτερο σημείο του το 2015 και θα αγγίζει το 126% του κυπριακού ΑΕΠ και κατόπιν θα μειωθεί στο 105% διαδοχικά έως το 2020, όπου μπορεί να θεωρηθεί διαχειρίσιμο . Από τα 10 δισεκατομμύρια ευρώ, τα 4.1 θα χρησιμοποιηθούν για την εξυπηρέτηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το χρέος, τα 3.4 για να καλυφθούν τα ελλείμματα και τα 2.5 για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών. Αυτά τα χρήματα θα διατεθούν σε δόσεις στην Κύπρο από τις 13 Μαΐου του 2013 έως και τις 31 Μαρτίου του 2016.

Σύμφωνα με το πρόγραμμα τα χρήματα αυτά είναι αρκετά καθώς υπολογίζεται και ότι η Κυπριακή δημοκρατία θα έχει και έσοδα της τάξεως του ενός δισεκατομμυρίου ευρώ από την ιδιωτικοποίηση περιουσιακών της στοιχείων. Επίσης διασφαλίζεται η αυτόματη ανανέωση των κρατικών ομολόγων της Κύπρου που είχαν έλθει σε περίοδο πληρωμής τους, καθώς και ενός δισεκατομμυρίου ευρώ από την διατήρηση ομολογίων του κυπριακού κράτους από πιστωτές του εντός της χώρας.

Επίσης μειώνεται η ανάγκη για ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών με 8.7 δις ευρώ, από τα οποία τα 0.4 δις ευρώ είναι επανεισαγωγή των μελλοντικών κερδών που θα έχει η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (καλύπτοντάς τα βραχυπρόθεσμα με την πώληση των αποθεμάτων της σε χρυσό) και τα 8.3 δις που είχαν υπολογιστεί αρχικά για την διάσωση της Λαϊκής Τράπεζας της Κύπρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Τα αποτελέσματα των μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης στις χώρες της Ευρωζώνης

Αν και η παρούσα εργασία αναφέρεται στις χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης, οι οποίες έχουν κατά περίπτωση και τα δικά τους ιδιαίζοντα προβλήματα-τα οποία και τις κατέστησαν ευάλωτες στην κρίση που ξέσπασε αρχικά στις Η.Π.Α το 2008 και κατόπιν εξαπλώθηκε στην Ευρώπη-, καλό θα ήταν να κάνουμε και μία αναφορά γενικά και στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης . Έτσι θα μπορέσει να υπάρχει μια καλύτερη εικόνα για την πραγματική πρόοδο των χωρών αυτών μετά την λήψη των μέτρων.

Επιπλέον πρέπει να αναφερθεί ότι δεν γίνεται σε καμία από αυτές αναφορά για το κοινό πρόβλημα που είχαν οι χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης και εντάθηκε. Το πρόβλημα αυτό δεν είναι άλλο από την ανεργία η οποία και υπήρχε σε όλες τις χώρες πριν επεκταθεί πλήρως η κρίση-αν και σε διαφορετικό βαθμό κατά περίπτωση- και εντάθηκε με τα μέτρα εσωτερικής υποτίμησης που ελήφθησαν.

Ένα ακόμα πρόβλημα που δεν αναφέρεται στις επιπτώσεις των μέτρων ανά χώρα και έχει σχέση πάλι με την ανεργία είναι τα πάρα πολύ υψηλά ποσοστά της ανεργίας στις νεότερες ηλικίες (στην Ισπανία και την Ελλάδα κυρίως με την Ιταλία να ακολουθεί τα ποσοστά είναι εξαιρετικά υψηλά και υπάρχει έντονος φόβος ότι μια ολόκληρη γενιά, για την επιμόρφωση της οποίας δαπανήθηκαν υψηλά ποσά, θα χάσει τα παραγωγικότερά της χρόνια, όντας στην ανεργία).

5.1 Η πορεία των υπόλοιπων χωρών της Ευρωζώνης

Η αναφορά θα γίνει θεωρώντας τις υπόλοιπες χώρες ένα σύνολο, ώστε να μπορούμε να καταλάβουμε και συγκριτικά ποιες χώρες έχουν επηρεαστεί περισσότερο από τα μέτρα, ποιες λιγότερο και κυρίως προς ποια αποτελέσματα -υπό την έννοια βελτίωσαν την κατάσταση τα μέτρα που ελήφθησαν ώστε να δημιουργηθούν πραγματικές συνθήκες ανάκαμψης ή ενέτειναν τα ήδη υπάρχοντα προβλήματα-.

Επιπλέον δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η Ελλάδα αποτελεί μία πολύ ιδιαίτερη περίπτωση. Το μικτό πρόβλημα της Ελλάδας έχει επηρεάσει σίγουρα και την εκτέλεση και την απόδοση των μέτρων. Οπότε η ομαδοποίηση ευνοεί την καλύτερη

διάκριση των αποτελεσμάτων των μέτρων στις υπόλοιπες χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης.

Στην προβολή των στοιχείων των βασικών και ισχυρών οικονομιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των χωρών του «σκληρού πυρήνα» της (Γερμανία, Γαλλία, Ολλανδία, Αυστρία κτλ) και κοιτώντας κυρίως τα ολοκληρωμένα στοιχεία του 2012 βλέπουμε ότι όλες οι χώρες-παρά την οικονομική κρίση που τις επηρέασε -ότι με τα μέτρα που έλαβαν κατάφεραν να περιορίσουν τις επιπτώσεις της κρίσης, γεγονός που φαίνεται από την σταδιακή μείωση των ελλειμμάτων που παρουσίασαν- με την Γερμανία να καταφέρνει να έχει και πλεόνασμα κατά το έτος 2012.

Επίσης, τα έξοδα σαν μέρος του ΑΕΠ σε ποσοστό δεν άλλαξαν ιδιαίτερα παρά τα μέτρα που ελήφθησαν -επηρέαστηκε βέβαια το αποτέλεσμα από την οικονομική κρίση και την μείωση της οικονομικής δραστηριότητας εν γένει-. Σε αυτή την περίπτωση η Γερμανία έδωσε το καλό παράδειγμα, μειώνοντας τα έξοδα σαν μέρος του ΑΕΠ.

Στον αντίποδα όλες οι χώρες κατάφεραν να έχουν αύξηση στα έσοδά τους σαν ποσοστό του ΑΕΠ-αν όχι εντυπωσιακά, σίγουρα υπήρξε σταθερή αύξηση των εσόδων και με την λήψη νέων μέτρων και αύξηση της εισπραξης των φόρων-.

Επίσης οι αντιδράσεις των πολιτών των χωρών -πλην της Γαλλίας- ήταν περιορισμένες έως ανύπαρκτες. Έντονες κοινωνικές αναταραχές ή διάχυτο το συναίσθημα της αδικίας δεν υπήρξε σε βαθμό που θα μπορούσε να δημιουργήσει μελλοντικά προβλήματα.

Από καμία έρευνα ή άποψη σε άρθρο δεν υπήρξε τοποθέτηση ή εκτίμηση για το αν τα μέτρα που ελήφθησαν, επηρέασαν την οικονομία με τέτοιο τρόπο που είτε να ενδυναμώνει τις αναπτυξιακές προοπτικές των χωρών αυτών ή να τις αποδυναμώνει δημιουργώντας τον κίνδυνο για παραμονή στην κατάσταση αυτή.

5.2 Τα αποτελέσματα των μέτρων στην Ιρλανδία

Ας αρχίσουμε με την περίπτωση της Ιρλανδίας, καθώς είναι η πρώτη χώρα που βγαίνει επίσημα από το καθεστώς βοήθειας από τις χώρες της Ευρωζώνης. Σε αυτή την περίπτωση φαίνεται ότι τα μέτρα που ελήφθησαν βοήθησαν την Ιρλανδία να έχει μια θετική αντίδραση στην κρίση και να μπορέσει να καταστήσει τα προβλήματα που

είχε υπό έλεγχο χωρίς να χρειάζεται πλέον την βοήθεια και την παρέμβαση τρίτων οργανισμών (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Οικονομική και Νομισματική Ένωση και Ευρωπαϊκή Ένωση) .

Η Ιρλανδία για να καταφέρει να μην χρειάζεται την βοήθεια της Ε.Ε. και του Δ.Ν.Τ. έπρεπε να περάσει από πολλές δυσκολίες από την στιγμή που άρχισε να λαμβάνει τα μέτρα που της επιβλήθηκαν. Όπως και σε άλλες χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης τα μέτρα που έλαβε προκάλεσαν επιβράδυνση στην οικονομική δραστηριότητα της χώρας, γεγονός το οποίο είχε σαν αποτέλεσμα τη μείωση των εσόδων ενώ δημιούργησε την ανάγκη για μεγαλύτερη προσπάθεια να μειωθεί το έλλειμμα. Τα μέτρα, κατά την αρχή της εφαρμογής τους, χειροτέρεψαν τα μεγέθη του συνολικού χρέους και του ελλείμματος της Ιρλανδίας.

Ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι νιώθουν την αρνητική επιρροή των μέτρων στην ζωή τους εξαιτίας των πολλαπλών άμεσων και έμμεσων φόρων. Ταυτόχρονα οι υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης έχουν χάσει πολύ μεγάλο μέρος της προσφερόμενης ποιότητάς τους. Στον ιδιωτικό τομέας πολλές είναι οι επιχειρήσεις που βρίσκονται σε δυσχερή θέση. Η ανεργία παραμένει ιδιαίτερα υψηλή και οι πολλές μη εξυπηρετούμενες υποθήκες έχουν προκαλέσει έντονα πλήγματα στο ηθικό του κόσμου. Θεωρείται ότι -όπως και στις άλλες χώρες τις περιφέρειας τη Ευρωζώνης- η νέα γενιά που ήταν έτοιμη να μπει στην αγορά εργασίας και τα ταλέντα της μπορεί να χαθούν.

Παρά ταύτα, η ιρλανδική κυβέρνηση έχει καταφέρει να πραγματοποιήσει το συμφωνηθέν πρόγραμμα χωρίς έντονες κοινωνικές προστριβές. Ίσως γιατί δεν έχει γίνει ακόμα κάποια έρευνα για τους πρωταίτιους των προβλημάτων αυτών, ακόμα και στα πρώτα βήματα της κρίσης , όπου ελήφθησαν αρκετές λανθασμένες αποφάσεις.

Αν και δεν υπήρξαν κοινωνικές εντάσεις, κατά τις εκλογές που τελέσθηκαν υπήρξε αλλαγή του πολιτικού σκηνικού, εκτονώνοντας μέρος του πολιτικού θυμού που είχε συσσωρευτεί.

Σε αυτό το κλίμα και με την κατάσταση στην κοινωνία ούσα ως αναφέρεται παραπάνω, αλλά ελεγχόμενη και χωρίς τραγικές εντάσεις, το συμφωνηθέν πρόγραμμα προχώρησε κανονικά με αποτέλεσμα τον έλεγχο των δημοσιονομικών και του χρέους της χώρας. Παράλληλα, εξασφαλίστηκε και η βιωσιμότητα των Ιρλανδικών τραπεζών.

Αποτέλεσμα ήταν η Ιρλανδία να είναι η πρώτη χώρα από τις χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης που κατάφερε να βγει από τον μηχανισμό βοήθειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του Διεθνούς Νομισματικού Μουσείου .

5.3 Τα αποτελέσματα των μέτρων στην Ισπανία

Μετά την Ιρλανδία, η Ισπανία είναι η δεύτερη χώρα από τις χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης που κατάφερε να ορθοποδήσει και να απεμπλακεί από τον μηχανισμό βοήθειας στον οποίο είχε καταφύγει.

Η μείωση του ελλείμματος της Ισπανίας ήταν από τους στόχους υψηλής προτεραιότητας που τέθηκαν και προσπάθησαν να πετύχουν με τα μέτρα που έλαβαν. Σκοπός της δράσης της ήταν να καταφέρει να πραγματοποιήσει το σύνολο των στόχων που την επιβλήθηκαν, ώστε να επαναφέρει την εμπιστοσύνη στην ισπανική οικονομία. Όπως και έγινε.

Το αποτέλεσμα αυτό όμως ήρθε αναίμακτα, καθώς τα μέτρα -για να αντιμετωπίσουν και την αρχική επεκτατική δημοσιονομική πολιτική που ακολουθήθηκε για την αντιμετώπιση της κρίσης και εκτόξευσε το έλλειμμα στο 11% του ισπανικού ΑΕΠ- ήταν ιδιαίτερα ισχυρά. Παρά τα μέτρα το έλλειμμα παρέμεινε αρχικά ιδιαίτερα υψηλό (το 2012 έκλεισε με έλλειμμα της τάξεως του 10,6% επί του ισπανικού ΑΕΠ). Η εντεινόμενη τάση των μέτρων κατάφερε να μειώσει το ισπανικό έλλειμμα για το 2013 κάτω από το όριο που είχε οριστεί στο 6,5% επί του Ισπανικού ΑΕΠ το οποίο είχε αρχίσει να έχει πτωτική τάση.

Η μείωση των δημοσίων δαπανών που ήταν ένας από τους στόχους, επετεύχθη σε σημαντικό βαθμό, όπως είχε σχεδιαστεί. Αυτό όμως έγινε εις βάρος των προσφερόμενων υπηρεσιών στην εκπαίδευση, την υγεία και το συνταξιοδοτικό σύστημα. Είναι σαφές ότι πρέπει να υπάρξει και τα προσεχή χρόνια μία αναδιάρθρωση των υπηρεσιών που συνδέονται με τους τομείς που έχουν πληγεί από τις περικοπές δαπανών, ώστε να επανέλθει το επίπεδο των προσφερόμενων υπηρεσιών κοντά στο παλαιότερο, κρατώντας το επίπεδο δαπανών ίδιο.

Αποτέλεσμα της πτώσης της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών μαζί με τις περικοπές των μισθών και την αύξηση της φορολογίας (έμμεσης και άμεσης), ήταν να

υπάρξουν έντονες κοινωνικές αντιδράσεις και πάρα πολλές δημόσιες και ομαδικές εκδηλώσεις διαμαρτυρίας. Η αντίδραση φάνηκε και στις εθνικές εκλογικές αναμετρήσεις που έλαβαν χώρα μετά το ξέσπασμα της κρίσης. Οι κοινωνικές αντιδράσεις, όπως και στην Ιρλανδία, ήταν πολύ μεγάλες και ισχυρές και παραμένουν παρά το γεγονός ότι και οι δύο χώρες κατάφεραν να βγουν από το καθεστώς του μνημονίου και να εμφανίζουν θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης.

Στην πλευρά των δημοσίων εσόδων υπήρξαν και εκεί θετικά αποτελέσματα. Παρά ταύτα πρέπει να γίνει μία ακόμη μεγαλύτερη διάρθρωση του φορολογικού συστήματος.

Συνολικά, η κατανάλωση στην Ισπανία μειώθηκε και πιθανώς να μειωθεί και στην συνέχεια περεταίρω. Η θεσμοθέτηση νέων μέτρων ή παραλλαγές των υπαρχόντων μέτρων επίσης είναι πλέον συνηθισμένη τακτική στα πλαίσια της αναδιάρθρωσης-σε κάποιο βαθμό επιφανειακής-που λαμβάνει χώρα .

Σαν αποτέλεσμα όλων αυτών των προσπαθειών ήταν η Ισπανία να καταφέρει να βγει εκτός του μηχανισμού βοήθειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να ενισχύσει την εμπιστοσύνη και την αξιοπιστία της διεθνώς , γεγονός που από μόνο του αυξάνει τις πιθανότητες αντιμετώπισης της κρίσης και της επαναφοράς της χώρας σε αναπτυξιακή πορεία.

5.4 Τα αποτελέσματα των μέτρων στην Πορτογαλία

Όσα μία από τις χώρες που καθυστέρησαν σχετικά να ζητήσουν βοήθεια, αντίστοιχα άρχισαν να πάρουν και πιο έντονα μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης. Για αυτό τον λόγο, τα αποτελέσματα που παραθέτονται δεν δείχνουν πλήρως της έκταση των αποτελεσμάτων που υπάρχουν από την εκτέλεση των μέτρων.

Η έως τώρα εντύπωση είναι πως τα μέτρα που έχουν ληφθεί είναι αντιπαραγωγικά και εναντίον των εθνικών συμφερόντων της χώρας. Μεγάλο μέρος των προβλημάτων παραμένει και δεν υπάρχει πλέον η πεποίθηση ότι τα τελικά αποτελέσματα θα είναι επιτυχημένα.

Βασικό ζήτημα για την Πορτογαλία είναι ότι χρειάζεται την στήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου μόνο για να αποφύγει βραχυπρόθεσμα τον κίνδυνο της χρεοκοπίας.

Τα αποτελέσματα όμως των μέτρων που έπρεπε να πάρει -και πήρε- η Πορτογαλία για να της παράσχουν την βοήθεια, δημιουργούν προβλήματα στην ανταγωνιστικότητα της χώρας και στις αναπτυξιακές της δυνατότητες σε συνδυασμό με το τεράστιο κοινωνικό κόστος που πρέπει να υποστούν οι πολίτες της χώρας.

Έτσι έχει δημιουργηθεί μια διάθεση για την αλλαγή των μέτρων που λαμβάνονται, ίσως και με μια νέα διαπραγμάτευση. Αυτό μπορεί να γίνει λόγω της ισχυρότερης θέσης της Πορτογαλίας στις διαπραγματεύσεις, καθώς το τραπεζικό σύστημα μπορεί να αντέξει με κάποια βοήθεια από το κράτος της Πορτογαλίας -που έχει την δυνατότητα να το υποστηρίξει-.

Η κατάσταση έχει οξυνθεί και λόγω της αδιαλλαξίας από τους θέτοντες όρους για την βοήθεια που δέχεται η Πορτογαλία, εξαιτίας του γεγονότος ότι τα μέτρα κινούνται σε πολύ μεγάλο βαθμό σε περικοπές εξόδων και την αύξηση της φορολογίας για την αύξηση των κρατικών εσόδων, χωρίς να συνυπολογίζονται οι αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις και χωρίς να συνυπολογίζονται και τα εθνικά συντάγματα (γεγονός που επηρεάζει και δυσχεραίνει το νομοθετικό έργο των κατά τόπους κυβερνήσεων).

Όλα τα παραπάνω έχουν προκαλέσει και κοινωνικό και πολιτικό και ακαδημαϊκό αναβρασμό για την πορεία της χώρας και την ξεκάθαρη ανάγκη αλλαγής της παρούσας πολιτικής, πιθανώς αναμένοντας να αρχίσει αυτή η αντίδραση από κάποια άλλη χώρα της περιφέρειας της Ευρωζώνης.

5.5 Τα αποτελέσματα της Ιταλίας

Τα πακέτα μέτρων που υιοθετήθηκαν από την κυβέρνηση από τον Νοέμβριο του 2011, καθώς και κάποια από τα μέτρα της προηγούμενης κυβέρνησης φαίνεται να έχουν σωτήρια αποτελέσματα, φέρνοντας τον προϋπολογισμό της χώρας υπό έλεγχο.

Παράλληλα με τα μέτρα προστασίας που έλαβε η Ευρωπαϊκή Ένωση για την αντιμετώπιση των προβλημάτων, οι πολιτικές λύσεις που υιοθετήθηκαν από την ιταλική κυβέρνηση επανέφεραν την εμπιστοσύνη στην σταθερότητα και την βιωσιμότητα της ιταλικής οικονομίας, αν κρίνουμε από την πτωτική τάση των spread κατά τον τελευταίο καιρό.

Το τίμημα όμως για να επιτευχθεί η οικονομική τακτοποίηση της χώρας ήταν βαρύ, καθώς μείωσε τις δυνατότητες ανάκαμψης της χώρας. Επιπλέον πρέπει να τονιστεί

ότι -όπως και στις υπόλοιπες χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης- υπήρξαν έντονες κοινωνικές αντιδράσεις και αύξηση του επιπέδου της φτώχειας, θέτοντας σε κίνδυνο την προσπάθεια σωτηρίας της χώρας. Η ανεργία των νέων είναι ιδιαίτερα υψηλή και υπάρχει ορατός κίνδυνος μια ολόκληρη γενιά να χάσει την ευκαιρία να δημιουργήσει.

Παράλληλα με την δημοσιονομική πειθαρχία και την δημιουργία αναπτυξιακών δομών που πρέπει να λάβουν χώρα οι οποίες είναι σημαντικές και αναγκαστικές, η διαφορά στην δομή της οικονομίας και της κοινωνίας είναι αρκετά μεγάλη για να είμαστε σίγουροι ότι ακολουθώντας τις πολιτικό-οικονομικές λύσεις των κρατών της βόρειας Ευρώπης θα οδηγηθούμε σε θετικά αποτελέσματα.

Τα προβλήματα που υπήρξαν και αντιμετωπίστηκαν εν μέρει με τα μέτρα αυτά, είναι χαρακτηριστικά των νοτίων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και υπάρχει η εντύπωση ότι παρά το γεγονός ότι κάποιες από τις αλλαγές έχουν περάσει και σε συνταγματικό επίπεδο για να είναι πιο ισχυρές, η λύση για την πραγματικά μακρόπνοη βιωσιμότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ευρώ είναι η άμεση επιβολή των εκάστοτε μέτρων από την ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση.

5.6 Το αποτέλεσμα των μέτρων στην Ελλάδα

Τα πρώτα δείγματα που επήλθαν από την λήψη των μέτρων είναι ενθαρρυντικά, καθώς η κατάσταση φαίνεται να σταθεροποιείται. Ο άμεσος κίνδυνος χρεοκοπίας - και μάλιστα άτακτης-, ο οποίος για μια περίοδο υπήρξε εντονότατος, φαίνεται να απομακρύνεται. Παράλληλα, οι υπόλοιπες συμφωνίες υποστήριξης της ελληνικής οικονομίας που επετεύχθησαν με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης ενδυνάμωσαν την πίστη στην ελληνική οικονομία.

Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπήρχαν έντονες κοινωνικές αντιδράσεις, οι οποίες κατά περιόδους πήραν μεγάλη έκταση και οδήγησαν σε μερικές από τις μεγαλύτερες διαδηλώσεις των τελευταίων δεκαετιών. Στις πρώτες εθνικές εκλογές μετά το ξέσπασμα της κρίσης υπήρξε αλλαγή του κόμματος που θα βρίσκεται στην κυβέρνηση, ενώ παράλληλα υπήρξε για ένα διάστημα μια κυβέρνηση συνεργασίας -η πρώτη μετά από πάνω από 20 χρόνια-.

Στην συνέχεια της εκτέλεσης των μέτρων και μετά από τις αναλύσεις των αποτελεσμάτων οι απαντήσεις που δίνονται είναι διαφορούμενες. Το σίγουρο είναι ότι

η ελληνική οικονομία και το ελληνικό κράτος δεν θα μπορέσει σύντομα να βγει στις διεθνείς αγορές για να δανειστεί και θα χρειαστεί και πάλι την βοήθεια της Ευρώπης - πιθανώς και με την μορφή ενός νέου δανείου-.

Επίσης έχουν γίνει πολλές προσπάθειες από τις χώρες της Ευρωζώνης να γίνουν - παράλληλες με την υποστήριξη της ελληνικής οικονομίας- πολλές δομικές αλλαγές και αναδιαρθρώσεις στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, ώστε να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που αντιμετωπίστηκαν κατά την διάρκεια της προσπάθειας επίλυσης των προβλημάτων εντός της Ευρωζώνης.

Η κοινή παρατήρηση για την κατάσταση στην Ελλάδα είναι ότι ενώ τα μέτρα μπορούν να διορθώσουν τα στατιστικά στοιχεία της ελληνικής οικονομίας βραχυπρόθεσμα και η τήρηση των μέτρων να επαναφέρει την εμπιστοσύνη στην εθνική οικονομία, υπάρχει ο φόβος ότι δεν λαμβάνονται παράλληλα-ή τουλάχιστον δεν φαίνεται να υπάρχει έστω και ο ελάχιστος σχεδιασμός-για την δημιουργία και τον σχεδιασμό μιας αναπτυξιακής πολιτικής.

Η ανάγκη της ελληνικής οικονομίας προς μία αναπτυξιακή πορεία πολύ σύντομα-από την στιγμή που ο κίνδυνος της χρεοκοπίας έχει απομακρυνθεί αισθητά-είναι επιτακτική, για να μπορέσει να ξεφύγει από την ύφεση στην οποία βρίσκεται αλλά και από τις προβλεπόμενες ανταγωνιστικές πιέσεις από τις υπόλοιπες χώρες της ένωσης.

Στην φάση αυτή ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικός, κατόπιν κυρίως της σχετικής οικονομικής σταθερότητας, για την παροχή των κινήτρων εκ νέου, σε συνδυασμό με επενδύσεις στην Ελλάδα και ενεργή συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα.

Παρά τις προσπάθειες που έχουν γίνει , υπάρχει το ερώτημα ακόμα αν η Ελλάδα μπορεί να μειώσει το χρέος της στο 120% του ΑΕΠ της έως το 2020 χωρίς να χρειαστεί νέο «κούρεμα» του χρέους της για να το καταφέρει αυτό. Επίσης, υπάρχει το ερώτημα αν θα καταφέρει εύκολα να βγει στις διεθνείς αγορές για να δανειστεί με επιτυχία στην προκαθορισμένη χρονική στιγμή και χωρίς κάποια ακόμα οικονομική βοήθεια από τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης.

5.7 Τα αποτελέσματα των μέτρων στην Κύπρο

Αν και η περίπτωση της Κύπρου είναι ιδιαίτερα πρόσφατη και δεν είναι εύκολο το να εκτιμηθεί κατά πόσο τα μέτρα έχουν θετικά αποτελέσματα ή όχι. Η αναφορά θα γίνει στα γενικά οικονομικά στοιχεία της και στις αντιδράσεις που υπήρχαν από τους κατοίκους της Κύπρου.

Οι αντιδράσεις των Κυπρίων είναι πολλές εναντίον των μέτρων λιτότητας. Οι αντιδράσεις ήταν οργανωμένες με διαμαρτυρίες με πανό και διανομή φυλλαδίων κατά των μέτρων λιτότητας. Εν γένει οι αντιδράσεις που έλαβαν χώρα στην Κύπρο ήταν από τις πλέον ειρηνικές σε σχέση με τις αντιδράσεις στις άλλες χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης που αντιμετώπισαν οικονομικά προβλήματα. Είναι επίσης πιθανώς η μόνη χώρα που δόθηκαν από την αντιπολίτευση εναλλακτικές προτάσεις με σκοπό την λήψη άλλων μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης, χωρίς την λήψη μέτρων λιτότητας (κρατικοποίηση των τραπεζών , μείωση του στρατού και πάγωμα των εξόδων για τον στρατό και την αύξηση της εταιρικής φορολογίας).

Βασικό πρόβλημα και ευθύνη έπεσε από τους Κυπρίους στις τράπεζες , των οποίων το εξαιρετικά -παράλογο πιθανώς- διογκωμένο μέγεθος που δεν μπορούσε να δικαιολογηθεί από την εγχώρια παραγωγή, έπρεπε να διασωθεί από ένα μικρό κράτος σαν την Κύπρο. Επίσης υπήρχε ο φόβος -κοινός σε όλες τις χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης με προβλήματα- ότι με αυτό τον τρόπο υποθηκεύεται το μέλλον αρκετών γενεών της χώρας.

Είναι επίσης και η μόνη χώρα που κάποιοι από τους διαδηλωτές κατάφεραν και μπήκαν στο κοινοβούλιο αλλά μετά από παράκληση αποχώρησαν για να συνεχίσει το κοινοβούλιο τις εργασίες του.

Σημαντικό είναι να αναφερθεί και η αντίδραση πολλών Κυπρίων με σκοπό να εξασφαλίσουν μέρος των χρημάτων τους, είτε από το πάγωμα των καταθέσεων είτε από την μερική τους δέσμευση, επενδύοντας σε χρυσό και ασήμι. Η εντυπωσιακότερη αντίδραση, είναι η επιλογή κάποιων κυπρίων να επενδύσουν στο ψηφιακό νόμισμα Bitcoin .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6.1. Η περιπλοκότητα του ελληνικού προβλήματος

Αν και αρχικά αντιμετωπίστηκε σαν μία ακόμα περίπτωση χώρας με υψηλό δημόσιο χρέος και πρόβλημα στον τραπεζικό τομέα, το πρόβλημα της Ελλάδας δεν θα μπορούσε να περιγραφεί απλά με αυτόν τον τρόπο. Μία καλύτερη και προσεκτικότερη ματιά πάνω στην οικονομική κατάσταση της Ελλάδας-στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα-μπορεί να αναδείξει πραγματικά την περιπλοκότητα και την μοναδικότητα του, το οποίο όμως αντιμετωπίστηκε ως ένα ακόμα όμοιο με τα υπόλοιπα πρόβλημα.

Παράλληλα θα μπορέσει να αποτελέσει την βάση για να γίνει κατανοητό το πώς οι εκάστοτε αποφάσεις, δράσεις και μέτρα που ελήφθησαν κατά την προσπάθεια επίλυσης του προβλήματος, προκάλεσαν εντατικοποίηση του προβλήματος που υπάρχει.

6.2. Η μοναδικότητα του ζητήματος της Ελλάδας

Σίγουρα σε μία εργασία για το πρόβλημα της Ελλάδας και την ευρύτερη κρίση , δεν γίνεται να μην υπάρχει μια βαθιά ανάλυση για την ιδιαιτερότητά του και την μοναδικότητά του.

Σίγουρο είναι επίσης το γεγονός ότι είναι πολύ-παραγοντικό σε σημείο όπου η αναφορά και μόνο των παραγόντων που αποτελούν την αιτία της κρίσης που ξέσπασε στην Ελλάδα , θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο μελέτης για πολλές εργασίες πάνω στο θέμα αυτό. Στην παρούσα εργασία θα ομαδοποιήσουμε τα βασικά αίτια που προκάλεσαν την κρίση στην Ελλάδα και κατόπιν θα κάνουμε μια ανάλυση για τα σημαντικότερα προβλήματα κατά ομάδα.

Οι βασικές κατηγορίες-ομάδες των προβλημάτων που έρχεται να αντιμετωπίσει η Ελλάδα σε μορφή είναι τρεις :

- A) Το πρόβλημα της χαμηλής ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της Ελλάδας
- B) Το υψηλό δημόσιο χρέος
- Γ) Το παγκόσμιο εύρος της κρίσης χρέους

Στις παραπάνω κατηγορίες προβλημάτων μπορούμε να προσθέσουμε και άλλες δύο που θα αναλυθούν σε μικρότερο βαθμό. Οι κατηγορίες αυτές είναι :

A) Το υψηλό κόστος της εθνικής άμυνας

B) Το πρόβλημα διαχείρισης της λαθρομετανάστευσης

6.2.1 Το πρόβλημα της χαμηλής ανταγωνιστικότητας και παραγωγικότητας της οικονομίας της Ελλάδας

Ένα από τα βασικά προβλήματα, που καλείται να αντιμετωπίσει η Ελλάδα κατά την παρούσα κρίση, είναι η χαμηλή ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της και στον ιδιωτικό τομέα και όσον αφορά την δημόσια-κρατική πλευρά του ζητήματος. Λέγοντας την δημόσια-κρατική πλευρά του ζητήματος εννοείται η δημιουργία συνθηκών ή η απαλοιφή εμποδίων προς την επιχειρηματικότητα στην χώρα, η διευκόλυνση επενδύσεων και λοιπών στοιχείων που θα μπορούσαν να αυξήσουν τον ανταγωνισμό εντός της ελληνικής αγοράς και κατά συνέπεια την αύξηση της ανταγωνιστικότητας σε ευρύτερο επίπεδο (είτε ευρωπαϊκό, είτε παγκόσμιο κατά περιπτώσεις).

6.2.1 Ιδιωτικός τομέας

Στον ιδιωτικό τομέα πρέπει να σημειώσουμε ότι το πρόβλημα δεν είναι νέο αλλά υφίσταται εδώ και πολλές δεκαετίες. Κατά την διάρκεια όλων αυτών των ετών δεν υπήρξε ποτέ μια οργανωμένη, συγκεκριμένη και συνεπής προσπάθεια- έστω και μεσοπρόθεσμης διάρκειας- προς την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Αναφορά πρέπει να γίνει και στις στρεβλώσεις που υπάρχουν στην οικονομία και συνδέονται άμεσα με την έλλειψη ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Η ύπαρξη μονοπωλιακών συνασπισμών (καρτέλ) στην αγορά -χωρίς να έχουν γίνει είτε συνεπείς, οργανωμένες και δραστικές επεμβάσεις για την διάσπασή τους, είτε για την προληπτική δράση κατά της δημιουργίας των μονοπωλιακών συνασπισμών- δημιούργησε στρεβλώσεις στην οικονομία της χώρας.

Και ενώ για πολλά χρόνια γίνονται αναφορές για την αρνητική επίδραση που έχουν σε μικροοικονομικό επίπεδο -στον οικογενειακό προϋπολογισμό- δεν υπήρξε ποτέ μία προσπάθεια αποστασιοποίησης από το γεγονός, ώστε να αναδειχθεί και να

εξεταστούν τα προβλήματα που δημιουργούνται στην οικονομία της χώρας σε μακροοικονομικό επίπεδο.

Η δημιουργία των μονοπωλιακών συνασπισμών (καρτέλ) οδήγησε στην μείωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας σε διάφορους τομείς. Χαρακτηριστικό στοιχείο του γεγονότος αυτού είναι η εξαγορά ελληνικών επιχειρήσεων σε σχετικούς τομείς από ξένους ομίλους. Ενώ το γεγονός αυτό από μόνο του θα μπορούσε να θεωρηθεί άσχετο με την έλλειψη ανταγωνιστικότητας στην ελληνική οικονομία και να συνδεθεί με την αύξηση της μέσης κατανάλωσης των Ελλήνων στις αγορές αυτών (είτε προϊόντων είτε υπηρεσιών) κάτι τέτοιο φαίνεται ότι δεν ισχύει με μία προσεκτικότερη ματιά. Αυτό μπορεί να γίνει εύκολα κατανοητό αν συγκρίνουμε δύο διαφορετικές αγορές της ελληνικής οικονομίας, μίας με επιβεβαιωμένη την ύπαρξη μονοπωλιακού συνασπισμού (αγορά γάλακτος και συναφών γαλακτοκομικών προϊόντων) και μίας που υπήρξε ανταγωνισμός και μάλιστα ιδιαίτερα ισχυρός, που προκάλεσε και ανακατατάξεις εντός της αγοράς (τραπεζική αγορά).

Στην πρώτη περίπτωση υπήρξαν εξαγορές από ξένες επιχειρήσεις, ενώ η επέκταση σε άλλες χώρες -όπου το επίπεδο τεχνογνωσίας των ελληνικών επιχειρήσεων θα μπορούσε να τους δώσει ένα ισχυρό πλεονέκτημα- ήταν περιορισμένη και σε κάποιες περιπτώσεις ανύπαρκτη.

Στη δεύτερη περίπτωση η κατάσταση είναι διαφορετική. Πλέον των ανακατατάξεων που υπήρξαν εντός της αγοράς και κάποιων εξαγορών που υπήρξαν (στην πλειοψηφία τους ήταν τράπεζες οι οποίες άνηκαν κατά μεγάλο ποσοστό ή και πλειοψηφικά στο δημόσιο και είχαν χαμηλή παραγωγικότητα ή απλά είχαν εξαγοραστεί από το δημόσιο για να μην κλείσουν), οι περισσότερες ακολούθησαν επεκτατική πολιτική, κυρίως προς τις χώρες της βαλκανικής χερσονήσου, εκμεταλλευόμενες την τεχνογνωσία και την εμπειρία που είχαν αποκτήσει λόγω του υψηλού ανταγωνισμού της τραπεζικής αγοράς και κατ' επέκταση της υψηλής ανταγωνιστικότητας που απέκτησε η συγκεκριμένη αγορά.

Κοιτώντας από μία διαφορετική οπτική και ενθουμούμενοι ότι οι οικονομικές επιστήμες βρίσκονται στο φάσμα των κοινωνικών επιστημών, θα μπορούσαμε να αναδείξουμε έναν ακόμα παράγοντα που επηρεάζει την οικονομία και αφήνει την έλλειψη ανταγωνιστικότητας να υφίσταται. Ένας ακόμα παράγοντας που έχει σχέση με τον ιδιωτικό τομέα και την έλλειψη ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας

είναι η έλλειψη επιχειρηματικού πνεύματος. Εν αντιθέσει με άλλες ευρωπαϊκές χώρες (και ακόμα περισσότερο σε πλήρη αντίθεση με τις Η.Π.Α), στην Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες δεν υπάρχει ισχυρή επιχειρηματική διάθεση και κυρίως επιχειρηματικό πνεύμα.

Αν σκεφτούμε τις αλλαγές που έχουν γίνει σε παγκόσμιο επίπεδο τις τελευταίες δεκαετίες και ανατρέξουμε στην ρήση του Peter Drucker στο βιβλίο του «Καινοτομία και Επιχειρηματικότητα» στον ορισμό της επιχειρηματικότητας αναφέρει: «Αυτό ορίζει τον επιχειρηματία και την επιχειρηματικότητα. Ο επιχειρηματίας πάντα ψάχνει για την αλλαγή, αντιδρά σε αυτή και την εκμεταλλεύεται ως μία ευκαιρία». Είναι φανερό ότι μια τέτοια διάθεση-νοοτροπία λείπει από την Ελλάδα των τελευταίων ετών.

Παραμένοντας στην οπτική των οικονομικών από την πλευρά της κοινωνικής επιστήμης αλλά και στον Peter Drucker και στην ιδέα που προωθούσε στο προαναφερθέν βιβλίο βλέπουμε έναν ακόμα παράγοντα που επηρέασε την ελληνική οικονομία και αυτή κατέληξε να έχει χαμηλή παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα. Ο παράγοντας αυτός είναι η καινοτομία και η έλλειψη νοοτροπίας υπέρ της καινοτομίας και της ανάδειξής της ως ένα ακόμα εργαλείο-παράγοντα για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της χώρας (η αναφορά στην νοοτροπία γίνεται εδώ για να είναι σαφής ο διαχωρισμός μεταξύ του ιδιωτικού τομέα και στην κρατική επένδυση στην έρευνα και την ανάπτυξη).

Παράλληλα πρέπει να αναφέρουμε και τα προβλήματα του ιδιωτικού τομέα που συνδέονται με τρίτες χώρες και δεν μπορούν να λυθούν με τα μέτρα εσωτερικής υποτίμησης. Δεδομένης της κατάστασης, ότι η Ελλάδα βρίσκεται σε μια νομισματική ένωση με δεδομένη ισοτιμία, ακολουθήθηκε η πρακτική της εσωτερικής υποτίμησης για να μειωθούν οι τιμές των προϊόντων και των υπηρεσιών και να γίνουν πιο ανταγωνιστικές με σκοπό την αύξηση των εξαγωγών (αφού και η εσωτερική κατανάλωση έχει μειωθεί πολύ). Αυτή η λύση (που ουσιαστικά αφήνει σαν μόνη βραχεία έως μεσοπρόθεσμη λύση, την αύξηση των εξαγωγών μας με ανταγωνιστικό στοιχείο τις χαμηλές τιμές των προϊόντων) θα ήταν μία λύση για τα άμεσα προβλήματα των επιχειρήσεων μέχρι να προλάβουν να αλλάξουν τον προγραμματισμό τους.

Αλλά αυτό είχε νόημα κατά τις προηγούμενες δεκαετίες, όταν το οικονομικό τοπίο ήταν διαφορετικό. Πλέον οι ανταγωνιστές των ελληνικών προϊόντων δεν έχουν το ίδιο προφίλ που είχαν παλιότερα. Το σχετικό πλεονέκτημα που μπορούσε κάποιος να αποκομίσει κατεβάζοντας τις τιμές των προϊόντων του έχει μειωθεί, καθώς το κόστος παραγωγής σε πάρα πολλά προϊόντα -και κυρίως σε αυτά τα οποία ωφελούνταν η ελληνική οικονομία από το χαμηλό κόστος που τα πουλούσε-, καθώς η παραγωγή αυτών σε αναπτυσσόμενες χώρες ή και χώρες απλώς χαμηλού κόστους από εταιρείες είτε τοπικές εταιρείες είτε εταιρείες ανεπτυγμένων χωρών που είχαν τα εργοστάσιά τους εκεί για να εκμεταλλευτούν το χαμηλό κόστος-έδωσε την δυνατότητα σε πάρα πολλές εταιρείες, να είναι ανταγωνιστικές και να προσφέρουν προϊόντα ίδιας αντιληπτής αξίας (perceived value) ή και υψηλότερης σε τιμές ίδιες με τα ελληνικά προϊόντα και κατά περιπτώσεις και χαμηλότερες.

Αφήσαμε σαν τελευταίο αλλά πάρα πολύ σημαντικό το γεγονός του υψηλού δανεισμού που υπάρχει και στα ελληνικά νοικοκυριά και σε πολλές ελληνικές επιχειρήσεις.

Από την μεριά των νοικοκυριών μεγάλο μέρος του χρέους που έχει συσσωρεύσει όλα αυτά τα χρόνια, έχει να κάνει με την προσπάθεια πολλών ελλήνων να αποκτήσουν πρώτη κατοικία. Το θετικό σε αυτό το κομμάτι είναι ότι οι εγγυήσεις για τα δάνεια αυτά ήταν αρκετά υψηλές και ο κίνδυνος είναι δυνατόν να διαχειριστεί από τις τράπεζες.

Από την μεριά των επιχειρήσεων δύο είναι τα στοιχεία. Το ένα στοιχείο είναι ο σχετικά υψηλός δανεισμός σε κάποιους τομείς της οικονομίας, οι οποίοι εκμεταλλεύονταν την αύξηση του μεγέθους της αγοράς τους. Το δεύτερο στοιχείο είναι ότι πολλές επιχειρήσεις , προσπαθώντας αρχικά να ακολουθήσουν μια επιθετική επεκτατική πολιτική, άρχισαν να δανείζονται για να έχουν συνεχή ρευστότητα .

Η επέκταση αυτή που επετεύχθη πλέον των φυσικών ορίων της εκάστοτε επιχείρησης δημιούργησε την μόνιμη ανάγκη για τον δανεισμό και την ύπαρξη ρευστότητας στις επιχειρήσεις αυτές. Το γεγονός αυτό δέσμευσε πολλές επιχειρήσεις στον τραπεζικό δανεισμό, γεγονός που τώρα με την μείωση των παρεχόμενων δανείων από τις τράπεζες υπήρξε τροχοπέδη για αυτές τις επιχειρήσεις. Επιπλέον υπήρξε και μία ακόμα πηγή εξόδων -πλέον του αρχικού χρονικού διαστήματος της επιθετικής

επεκτατικής πολιτικής-, αφού είχε γίνει συνήθεια η πρακτική αυτή και ήταν εύκολα προσβάσιμα τα δάνεια.

6.2.2 Ο δημόσιος τομέας

Ίσως για πολύ κόσμο αν ερωτηθεί αν είναι παραγωγικός ο δημόσιος τομέας για το καλό της εθνικής μας οικονομίας θα απαντήσει πιθανότατα με ερώτημα γιατί να είναι παραγωγικός. Αυτό το ερώτημα είναι χαρακτηριστικό της μονιμοποίησης της ιδέας ότι ο δημόσιος τομέας δεν είναι ή δεν χρειάζεται να είναι παραγωγικός από την φύση του. Αυτό το φαινόμενο συμβαίνει καθώς επί σειρά ετών η αποδοτικότητα του δημόσιου τομέα είναι συνεχώς φθίνουσα.

Η χαμηλή παραγωγικότητα του δημόσιου τομέα έχει οδηγήσει πάρα πολλές φορές στην καθυστέρηση διεκπεραίωσης σημαντικών έργων. Κάνοντας μια απλή αναγωγή από την καθυστέρηση στην διεκπεραίωση των απλών γραφειοκρατικών διεργασιών, που δεν χρειάζονται ενδελεχή ή και καθόλου έλεγχο, στις περιπτώσεις όπου χρειάζεται μεγαλύτερη προσπάθεια μπορούμε να καταλάβουμε την χαμηλή παραγωγικότητα του δημοσίου.

Αποτέλεσμα της χαμηλής παραγωγικότητας είναι η ανάγκη για περισσότερο εργατικό δυναμικό, ώστε να μπορούν να διεκπεραιώνονται οι εργασίες που χρειάζονται σε λογικά χρονικά πλαίσια (και κατά περιπτώσεις να διεκπεραιώνονται απλά). Αν αναλογιστούμε ότι ο δημόσιος τομέας απασχολούσε κατά το παρελθόν το 23% του εργατικού δυναμικού (τόρα το ποσοστό αυτό έχει πέσει στο 21% σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα του ΟΟΣΑ), το κόστος για τον κρατικό προϋπολογισμό είναι ιδιαίτερα μεγάλο και χωρίς να ανταποδίδονται τα οφέλη στον πληθυσμό της χώρας. Και ενώ την τελευταία δεκαετία οι περισσότερες χώρες μείωσαν το ποσοστό των δημοσίων υπαλλήλων -εκμεταλλευόμενες πλήρως τις νέες τεχνολογίες-, αποτελούμε μία από τις ελάχιστες εξαιρέσεις κατά τις οποίες ο αριθμός των δημοσίων υπαλλήλων αυξήθηκε. Παράλληλα, όμως, η παραγωγικότητα παρέμεινε σταθερά χαμηλή.

6.3 Το υψηλό δημόσιο χρέος

Η Ελλάδα μεταξύ των χωρών της περιφέρειας της Ευρωζώνης είναι αυτή με το μακράν μεγαλύτερο πρόβλημα δημοσίου χρέους πλέον των άλλων χωρών. Αυτή είναι η μία πλευρά του προβλήματος του δημοσίου χρέους που μας δημιουργεί πρόβλημα. Η άλλη πλευρά έχει να κάνει με τα επιτόκια δανεισμού σύμφωνα με τα οποία έχουμε

λάβει τα δάνεια και είναι κατά μέσο όσο υψηλότερα αυτών των υπολοίπων χωρών της περιφέρειας της Ευρωζώνης.

Το χρέος της Ελλάδας πριν το ξέσπασμα της κρίσης ήταν ήδη μεγάλο σαν ποσοστό του ΑΕΠ της και λόγω των συνεχών ελλειμματικών προϋπολογισμών της συνεχώς αυξανόμενο. Μετά το ξέσπασμα της κρίσης και την λήψη μέτρων εσωτερικής υποτίμησης που έγιναν για την αντιμετώπισή της το ΑΕΠ μειώθηκε, το χρέος αυξήθηκε σαν ποσοστό του ΑΕΠ και παράλληλα η εξυπηρέτησή του έγινε ακόμα δυσχερέστερη.

Το δεύτερο σκέλος του προβλήματος της Ελλάδας σε σχέση με το δημόσιο χρέος είναι το υψηλό κόστος αποπληρωμής των τόκων. Τα επιτόκια με τα οποία έχουμε λάβει πολλά από τα δανειά μας είναι ιδιαίτερα υψηλά. Αυτό είναι αποτέλεσμα της αδύναμης διαπραγματευτικής μας θέσης από ιδρύσεως του ελληνικού κράτους - πολλά από τα δάνεια που έχουμε λάβει κατά τον 20ο αιώνα και κυρίως πριν από την ένταξή μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν επιτόκια που πλέον θεωρούνται αδιανόητα για ένα ευρωπαϊκό κράτος-.

Το πρόβλημα των υψηλών τόκων έχει και αυτό μια διπλή ανάγνωση. Το ένα σκέλος έχει να κάνει με την αποπληρωμή των δανείων. Έχοντας να αποπληρώσει το ελληνικό κράτος υψηλούς τόκους, η αποπληρωμή του κεφαλαίου του δανείου είναι πολύ πιο δύσκολη, με αποτέλεσμα σε πολλές περιπτώσεις να πληρώνουμε μόνο τους τόκους και να μεταφέρουμε την αποπληρωμή του κεφαλαίου του δανείου σε συγκεκριμένες χρονικές στιγμές -μελλοντικές στον χρόνο σύναψης του δανείου-, όπου η αποπληρωμή του κεφαλαίου γίνεται με την σύναψη ενός νέου δανείου.

Ουσιαστικά μιλάμε για έναν φαύλο κύκλο που εντάθηκε όταν το Ελληνικό κράτος άρχισε να δανείζετε συχνά και μεγάλα ποσά (και όταν γίνεται αναφορά σε μεγάλα ποσά εννοείται το εκάστοτε ποσό που αντιστοιχεί ποσοστιαία σε μεγάλο ποσοστό του ΑΕΠ), χωρίς αυτά να κατευθύνονται προς αναπτυξιακούς τομείς, ώστε με την αύξηση του ΑΕΠ να αποπληρωθούν τα δάνεια και οι τόκοι τους.

Το δεύτερο πρόβλημα, που ουσιαστικά μπορούμε να πούμε ότι υφίσταται αρκετά αργότερα από τα προηγούμενα -αφού το χρέος είχε φτάσει να είναι ίσο περίπου με το ΑΕΠ και οι τόκοι των δανείων που πρέπει να πληρώσουμε ένα σεβαστό ποσοστό του κρατικού προϋπολογισμού- είναι ότι δεσμευόμενο το ελληνικό κράτος με την αποπληρωμή υψηλών τόκων και δανείων, είχε μεγάλο μέρος του προϋπολογισμού

εκεί χωρίς να μπορεί να το χρησιμοποιήσει για αναπτυξιακούς σκοπούς. Οπότε έχουμε και από αυτή την πλευρά την εμφάνιση ενός φαύλου κύκλου.

6.4 Το παγκόσμιο εύρος της κρίσης

Αν και φαινομενικά δεν μας επηρεάζει πλέον των αντιληπτών ζητημάτων που υφίστανται είναι μέρος του προβλήματος που έχει η Ελλάδα. Το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι η χρονική σύμπτωση κατά την οποία ξέσπασε η παγκόσμια κρίση και η κρίση χρέους στην Ελλάδα, σε συνδυασμό με τα υπόλοιπα προβλήματα της οικονομίας της Ελλάδας.

Τα σημεία που πρέπει να επικεντρωθούμε είναι πρώτον η έλλειψη της δυνατότητας στροφής προς την εξαγωγή, καθώς και πολλές άλλες οικονομίες δοκιμάζονται από την κρίση καθιστώντας την αύξηση των εξαγωγών δυσχερέστερη και δεύτερον, η αδυναμία μιας πιο έντονης και δραστικής βοήθειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την Ελλάδα.

Στην πρώτη περίπτωση η σχετική αδυναμία προώθησης των εξαγωγών-θεωρώντας ότι θα αποκομίσουμε τρία πλεονεκτήματα: 1) δυνατότητα αύξησης των πωλήσεων σε μεγαλύτερες αγορές 2) τα περιθώρια κέρδους μπορούν να είναι μεγαλύτερα σε σχέση με αυτά που υπάρχουν στην ελληνική αγορά (χαρακτηριστική η περίπτωση του ελαιόλαδου) και 3) η μείωση του χάσματος στο συναλλαγματικό ισοζύγιο-έχει να κάνει με την οικονομική κατάσταση των χωρών που θα μπορούσαν να είναι εξαγωγικοί προορισμοί.

Οι εξαγωγικοί προορισμοί πρέπει να χωριστούν σε αυτούς που έχουμε εκτεταμένες εμπορικές συναλλαγές και αυτές που είμαστε σε πρώιμο επίπεδο συναλλαγών.

Στην πρώτη ομάδα βρίσκονται πάρα πολλές χώρες της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς επίσης και οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Το σημαντικό με αυτές τις χώρες είναι ότι υπάρχει ήδη μια εξαγωγική δραστηριότητα, έχουν γίνει διακρατικές συμφωνίες για την διευκόλυνση του εμπορίου και το κόστος της μεταφοράς (εφόσον αναφερόμαστε σε προϊόντα) έχει μειωθεί δραστικά -πλέον του πλεονεκτήματος της σχετικής εγγύτητας-. Όλες αυτές οι χώρες θα μπορούσαν υπό κανονικές συνθήκες να αποτελέσουν πολύ καλές περιπτώσεις για την ενδυνάμωση των εξαγωγών μας και την τόνωση της ελληνικής οικονομίας.

Αλλά στην συγκεκριμένη χρονική στιγμή, εξ' αιτίας της διάστασης του προβλήματος που υπάρχει οι κυβερνήσεις των χωρών αυτών έχουν και αυτές λάβει μέτρα για την τόνωση της εθνικής τους οικονομίας. Η οποιαδήποτε είτε ενθάρρυνση για αγορές ελληνικών προϊόντων, είτε διευκόλυνση των ελληνικών εξαγωγών προς την χώρα τους, θα ερχόταν σε αντίθεση με την υφιστάμενη προσπάθειά τους να ισχυροποιήσουν εκ νέου την οικονομία τους και να μπουν σε τροχιά ανάπτυξης.

Στην δεύτερη ομάδα μπορούμε να βάλουμε πολλές χώρες της Ασίας (με εύκολα διακριτά τα παραδείγματα της Κίνας και της Νότιας Κορέας) και κατά περίπτωση μεγάλες χώρες όπως η Βραζιλία με αρκετά μεγάλη μεσαία τάξη-συγκρινόμενη με τα ελληνικά μεγέθη -αλλά με λίγες εμπορικές συναλλαγές, οι οποίες ευρισκόμενες σε τροχιά ανάπτυξης ακόμα, με μικρότερη έκθεση στην υφιστάμενη κρίση και με μία μεσαία τάξη που μεγαλώνει συνεχώς, αποτελούν καλές επιλογές για χώρες- στόχους των εξαγωγών μας. Το πρόβλημα με αυτές, όμως, όπως προαναφέρθηκε έχει να κάνει με την δυσκολία δημιουργίας μεγάλων εμπορικών δεσμών.

Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι δεν υπάρχουν προηγούμενες συμφωνίες διευκόλυνσης του εμπορίου -όποιες συναλλαγές έχουν γίνει έχουν γίνει από ατομικές εκτεταμένες προσπάθειες-. Επιπλέον, λόγω της έλλειψης των συναλλαγών, το κόστος μεταφοράς (όταν αναφερόμαστε σε προϊόντα) είναι ακόμα υψηλό, καθώς η μεταφορά ανάμεσα στην Ελλάδα και αυτές τις χώρες αποτελούσε εξειδικευμένη αγορά.

Μετά την παράθεση της άνω ανάλυσης φαίνεται καθαρά -ακόμα και αν μην έγινε εις βάθος η ανάλυση αυτή-, ότι το χρονικό πλαίσιο στο οποίο ξέσπασε η παγκόσμια κρίση και κορυφώθηκαν τα ελληνικά προβλήματα είναι σημαντικό και δεσμευτικό για την Ελλάδα, όσον αφορά την χάραξη στρατηγικής για την αντιμετώπιση της κρίσης.

6.5 Το υψηλό κόστος της εθνικής άμυνας

Κατά τις δεκαετίες που διαδέχθηκαν τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, η Ελλάδα είναι η μοναδική χώρα-πλην της Αγγλίας η οποία διεξήγαγε στρατιωτική επιχείρηση στα Φοκλαντ- της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ενεπλάκη σε πόλεμο μόνη της, χωρίς να γίνεται στα πλαίσια απλώς της στρατιωτικής συνδρομής. Παράλληλα, το στρατοκρατούμενο καθεστώς της Τουρκίας ανάγκασε την πολιτική ηγεσία της χώρας

να ξοδεύει μεγάλα ποσοστά του προϋπολογισμού της για την εθνική άμυνα. Μόλις την τελευταία δεκαετία η ανάγκη για μια ισχυρή εθνική άμυνα έχει μειωθεί.

Το πρώτο σκέλος του προβλήματος είναι ότι χάθηκαν πολλά κεφάλαια τα οποία θα μπορούσαν να έχουν χρησιμοποιηθεί για αναπτυξιακούς σκοπούς. Το κομμάτι αυτό δεν θα αναλυθεί περισσότερο γιατί υπερκαλύπτεται από την άνω αναφορά στην χαμηλή ανταγωνιστικότητα της εθνικής οικονομίας.

Το δεύτερο σκέλος του προβλήματος είναι αυτό που είναι το πιο ουσιαστικό. Το κόστος που υπήρξε και υπάρχει ιστορικά δεν ήταν μόνο για στρατιωτικό εξοπλισμό αλλά και για προσωπικό. Το προσωπικό αυτό το οποίο έχει πολύ συγκεκριμένη εκπαίδευση δεν είναι πλέον εύκολο να αποδεσμευθεί. Αυτό γίνεται γιατί δεν θα είναι εύκολο από την αγορά εργασίας να απορροφηθεί, καθώς οι δεξιότητες που έχουν αναπτύξει και οι γνώσεις τους δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν από την αγορά εργασίας. Πρέπει να προσθέσουμε στην προηγούμενη κατηγορία και το υψηλό κόστος των εφédρων.

Το προσωπικό αυτό είναι δεσμευμένο σε αυτή την υπηρεσία και οι μειώσεις προσωπικού είναι δύσκολο να γίνουν γεγονός που μόνιμα έχει δεσμευμένο ένα ποσοστό του ΑΕΠ, το οποίο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για αναπτυξιακούς σκοπούς ή για την ενίσχυση της ρευστότητας στην χώρα.

6.6 Το πρόβλημα διαχείρισης της λαθρομετανάστευσης

Το πρόβλημα αυτό έχει δύο πλευρές, την δυσκολία περιορισμού της υψηλής λαθρομετανάστευσης και το αντίστοιχο κόστος για τον περιορισμό της από την μία πλευρά, και η διαχείριση των υπαρχόντων λαθρομεταναστών από την άλλη πλευρά.

Κάνοντας αναφορά στο πρώτο σκέλος πρέπει να αναφέρουμε ότι το μισό περίπου των ευρωπαϊκών ακτογραμμών ανήκουν στην Ελλάδα. Αυτό το στοιχείο είναι ενδεικτικό της δυσκολίας του επαρκούς ελέγχου των θαλάσσιων συνόρων μας για την αποτροπή της εισόδου των λαθρομεταναστών στην χώρα και παράλληλα του κόστους που υπάρχει για προσωπικό και εξοπλισμό για την ελάχιστη φύλαξη.

Στο δεύτερο σκέλος αυτού του προβλήματος έχουμε το πρόβλημα της διαχείρισης των λαθρομεταναστών όταν αυτοί εντοπιστούν εντός της ελληνικής επικράτειας.

Στην περίπτωση αυτή υπάρχει το υψηλό κόστος της φύλαξης τους μέχρι την απόφαση για το μέλλον τους και την κατά περιπτώσεις ιατροφαρμακευτικής τους περίθαλψης.

Επίσης, λόγω της αδυναμίας απομάκρυνσής τους σε πολλές περιπτώσεις και την παραμονής τους εντός της χώρας έχει παρατηρηθεί η δημιουργία υποβαθμισμένων περιοχών σε μέρη τα οποία χάνουν την δυνατότητα τουριστικής εκμετάλλευσης ή χάνουν από την τουριστική τους αξία. Το γεγονός αυτό αναφέρεται γιατί ο τουρισμός είναι σημαντική πηγή εσόδων για την Ελλάδα και υπάρχει η σχετική εμπειρία και δυνατότητα περαιτέρω αξιοποίησής του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Ο ρόλος και οι ευθύνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην παρούσα κατάσταση

Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ευθυνών της για την παρούσα κατάσταση είναι ιδιαίτερα περίπλοκος. Είναι ξεκάθαρο πλέον ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει χωριστεί σε διαφορετικά «στρατόπεδα». Η ομαδοποίηση αυτή δεν έχει να κάνει μόνο με τον διαχωρισμό σε ισχυρές και ανίσχυρες χώρες (οι χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης). Ο διαχωρισμός που υπάρχει είναι ίσως ακόμα πιο σημαντικός και σίγουρα πιο θεμελιώδης.

Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πολύ απλά σαν παράδειγμα την διαφορά απόψεων που υπήρξε για τον βέλτιστο τρόπο επίλυσης των προβλημάτων των χωρών της περιφέρειας της Ευρωζώνης. Ενώ κάποιες από τις χώρες υποστήριζαν την δανειοδότηση στις χώρες αυτές, με παράλληλη δέσμευση από αυτές για την λήψη συγκεκριμένων μέτρων δημοσιονομικού και διαρθρωτικού χαρακτήρα, άλλες ήταν κάθετα αντίθετες στο σκεπτικό αυτό και υποστήριζαν ότι απλώς η λήψη έντονων μέτρων λιτότητας ήταν αρκετή για την -αρχική τουλάχιστον- αντιμετώπιση του προβλήματος.

Για την ευκολότερη αναφορά και ανάγνωση των ευθυνών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην κατάσταση αυτή, η κάθε ευθύνη ή ομάδα ευθυνών αναφέρεται διακεκριμένη στην συνέχεια.

7.1 Η καθυστερημένη αντιμετώπιση

Ένα από τα βασικά λάθη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ότι δεν έδρασε σε σύντομο χρονικό διάστημα για τον περιορισμό της κρίσης. Το λάθος αυτό έχει αναφερθεί και αναφέρεται στην εργασία αυτή και άλλες φορές. Εδώ θα το αναλύσουμε και θα το αιτιολογήσουμε.

Το λάθος της καθυστερημένης αντίδρασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι διπλό. Το πρώτο σκέλος έχει να κάνει με το χρονικό διάστημα από τότε που ξέσπασε η κρίση στις Η.Π.Α και την κατάρρευση της Lehmann Brother's και εν συνεχεία το ξεσκέπασμα της κρίσης του τραπεζικού τομέα με ενυπόθηκα δάνεια με χαμηλές

πιθανότητες εξυπηρέτησής τους. Οι ευρωπαϊκές τράπεζες-στην πλειοψηφία τους, όχι στο σύνολό τους-ήταν ελάχιστα εκτεθειμένες στον κίνδυνο αυτό. Για αυτό δεν υπήρξε κάποια έντονη αντίδραση.

Παρά ταύτα η επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας ήταν σίγουρη, καθώς μια τεράστια οικονομία και η χώρα με ένα από τα δύο ισχυρότερα νομίσματα παγκοσμίως αντιμετώπιζε ένα τεράστιο οικονομικό πρόβλημα. Χαρακτηριστικό είναι ότι όλοι οι οικονομολόγοι συνέδεσαν το βάθος της κρίσης στην αμερικάνικη οικονομία με το βάθος της κρίσης του 1929 και όχι με κάποια άλλη.

Και ενώ όλα τα δεδομένα και οι αναλύσεις οδηγούσαν στο συμπέρασμα ότι η κρίση στις Η.Π.Α θα επηρεάσει και άλλες χώρες και θα εξαπλωθεί, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έδρασε άμεσα και δυναμικά για να πάρει μέτρα, ώστε να μειώσει τις επιδράσεις της μετάδοσης της στην δική της οικονομία.

Το δεύτερο σκέλος ευθύνης της Ε.Ε. έχει σχέση με την αργή αντιμετώπιση της κρίσης, όπου και σε αυτή την περίπτωση υποεκτίμησε -όπως φαίνεται- την μεταδοτικότητα της κρίσης ή την αποκάλυψη προβλημάτων που υπήρχαν από πριν λόγω της κρίσης. Ενώ η Ιρλανδία ήταν η πρώτη χώρα από τις ευρωπαϊκές χώρες που αντιμετώπισε πρόβλημα λόγω της έκθεσής της στα προβληματικά χρεόγραφα, που είχαν σχέση με την κρίση στις Η.Π.Α, η μόνη δράση που έλαβε χώρα ήταν η προσπάθεια για την λύση του προβλήματος της Ιρλανδίας, σε αποκλειστικό πλαίσιο για την Ιρλανδία.

Δεν υπήρξε καμία προσπάθεια δημιουργίας ενός μηχανισμού που θα δρούσε σαν δίκτυ ασφαλείας για τα προβλήματα που θα δημιουργούνταν από την ξεκάθαρη επέκταση της κρίσης στην Ευρώπη. Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι δεν γίνεται αναφορά στην δημιουργία ενός εκτεταμένου μηχανισμού διάσωσης οικονομιών αδύναμων χωρών, καθώς αυτό θα προϋπόθετε την πρόβλεψη υπάρχοντος κινδύνου πτώχευσης κάποιας από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κάτι τέτοιο αντικειμενικά ήταν δύσκολο να προβλεφθεί.

7.2 Η άρνηση συνεργασίας με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Ένα μεγάλο λάθος για το οποίο φέρει ευθύνη η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι αυτό της άρνησης της να συνεργαστεί με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ώστε να

αντιμετωπίσει τα προβλήματα που υπήρχαν στους κόλπους της. Το γεγονός αυτό σχετίζεται με την αρχική αντίδραση που υπήρξε και δεν απεδέχθη η Ε.Ε. την συμμετοχή του Δ.Ν.Τ., θεωρώντας πως μία επέμβαση του θα ήταν μία ξεκάθαρη ένδειξη της αδυναμίας της Ε.Ε. να λύσει τα εσωτερικά της προβλήματα μόνη της.

Παράλληλα, θα ήταν η πρώτη φορά όπου ένας τρίτος, μη ευρωπαϊκός οργανισμός θα επενέβαινε στα εσωτερικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης και θα είχε λόγο στις δράσεις και τις εξελίξεις που θα υπήρχαν εντός της Ε.Ε., αφού θα υποβοηθούσε όχι μόνο σε θεωρητικό επίπεδο για την λύση των προβλημάτων, αλλά και θα χρηματοδοτούσε τις λύσεις που θα επιλέγονταν. Αν υπολογίσουμε και την ισχύ των Η.Π.Α μέσα στον οργανισμό αυτό θα ήταν επίσης και μία έμμεση αμφισβήτηση της πρωτοκαθεδρίας και κυρίως της δύναμης της Γερμανίας -πρωτίστως- και της Γαλλίας, ως πιο ισχυρών χωρών στην Ευρώπη.

Επίσης πρέπει να τονίσουμε ότι ο οργανισμός με την μεγαλύτερη εμπειρία στην διαχείριση οικονομικών κρίσεων πάσης φύσεως είναι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, καθώς σαν στοιχείο του ρόλου που έχει είναι η βοήθεια οικονομιών με έντονα προβλήματα. Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι το Δ.Ν.Τ. έχει βοηθήσει και χώρες που βρίσκονται στην Ευρώπη για να αντιμετωπίσουν τα εσωτερικά οικονομικά προβλήματά τους στο πρόσφατο παρελθόν. Οπότε ακόμα και ο συμβουλευτικός του ρόλος σίγουρα μπορούσε να προσφέρει στην όλη προσπάθεια.

7.3 Η σύγκρουση για την πρωτοκαθεδρία

Κατά την διάρκεια της εξάπλωσης της κρίσης στην Ευρώπη και την σαφή κατανόηση ότι είχε έρθει ο καιρός για να ληφθούν μέτρα για την αντιμετώπισή της συνέβη ότι χειρότερο θα μπορούσε να συμβεί στην διάρκεια μιας οποιασδήποτε κρίσης. Κατά την φάση διασαφήνισης και επιλογής των μέτρων αντιμετώπισης της κρίσης και βοήθειας των αδύναμων χωρών άρχισε μια αντιπαράθεση ανάμεσα στις δύο κυρίαρχες δυνάμεις της Ευρώπης για την εγκαθίδρυση της πρωτοκαθεδρίας της κάθε μίας ως κυρίαρχης δύναμης στην Ευρώπη και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Παράλληλα με την αντιπαράθεση για την επικράτηση της ισχυρότερης χώρας και το ξεκαθάρισμα της πρωτοκαθεδρίας, υπήρξε και μία ιδεολογική αντιπαράθεση με βάση την διαφορετική θεώρηση που έχουν για την διαχείριση των δημοσίων οικονομικών και των οικονομικών κρίσεων.

Από την αρχή, η γερμανική άποψη-η πιο συντηρητική εκ των δύο-υποστήριζε ότι η λύση είναι ξεκάθαρα μέτρα λιτότητας για την μείωση του χρέους και τον έλεγχο των δαπανών. Αυτή βέβαια δεν είναι παράλογη πρόταση από την Γερμανία, αφού είναι πάγια γερμανική πολιτική και εντός της χώρας, η οποία προσπαθεί πάντα να έχει πλεονασματικούς προϋπολογισμούς.

Αντίθετη ήταν η άποψη της Γαλλίας, η οποία υποστήριζε την δανειοδότηση προς τις χώρες που είχαν πρόβλημα και μια αναπτυξιακή πολιτική, παράλληλα όμως με την περιστολή των δαπανών από τις βοηθούμενες κυβερνήσεις.

Αποτέλεσμα την σύγκρουσης αυτής μέχρι να κυριαρχήσει μία από τις δύο πλευρές ήταν να μην λαμβάνονται αποφάσεις και να μην λαμβάνονται μέτρα εν μέσω της κρίσης ενώ παράλληλα αυτή βόθαινε και επηρέαζε ολοένα και περισσότερο τις ευρωπαϊκές οικονομίες. Όταν επικράτησε η μία εκ των δύο απόψεων, η κρίση είχε προχωρήσει και οι χώρες που πλέον χρειάζονταν βοήθεια ήταν ακόμα περισσότερες.

7.4 Επηρεάστηκε από τους οίκους αξιολόγησης

Ένα από τα λάθη για τα οποία φέρει ευθύνη η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ότι άφησε τους οίκους αξιολόγησης να δράσουν ελεύθερα, χωρίς κριτική επί των αναφορών τους και επηρεάστηκε από αυτές σε βαθμό που φάνηκε και από την λήψη μέτρων.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι επικρατούντες οίκοι αξιολόγησης είναι ιδιωτικές εταιρείες, που σαν μέρος της λειτουργίας τους είναι και το κέρδος. Η αντίστροφα το προσωπικό που έχουν για την ανάλυση των δεδομένων που έχουν προς ανάλυση είναι σχετικά περιορισμένο για τον όγκο των δεδομένων που πρέπει να αντιμετωπίσουν. Δεν είναι τυχαίο ότι η αφορμή για το ξέσπασμα της κρίσης στις Η.Π.Α, η Lehmann Brother's, λίγους μήνες πριν την πτώχευσή της, είχε αξιολογηθεί από όλους τους μεγάλους οίκους αξιολόγησης με 3 A (την βέλτιστη βαθμολόγηση που μπορεί να πάρει εταιρεία ή κράτος).

Ήταν οι ίδιοι οίκοι αξιολόγησης που χαμήλωναν συνεχώς τις βαθμολογίες της Ελλάδας και των άλλων χωρών της περιφέρειας της Ευρωζώνης και έδωσαν το έναυσμα για να κινηθούν προς τις αδύναμες χώρες, της περιφέρειας της Ευρωζώνης, οι κερδοσκόποι από κάθε μέρος της υφηλίου. Το τελευταίο γεγονός δε ήταν ένας από

τους παράγοντες που ενέτειναν την κρίση και παράλληλα οδήγησαν στην επιτάχυνση της.

Σαν αποκορύφωμα αυτού ήρθαν οι αντιδράσεις πανικού από τις ισχυρότερες χώρες- και κυρίως από τις κραταιές τράπεζές τους και τα συνταξιοδοτικά τους ταμεία-, οι οποίες είχαν στην κατοχή τους μεγάλο όγκο χρεογράφων σαν ποσοστό του ελληνικού χρέους και προσπάθησαν άμεσα-χωρίς να προσπαθήσουν να κάνουν μια σαφή επαναξιολόγηση των στοιχείων που είχαν και οι ίδιοι για να κατανοήσουν και οι ίδιοι την κατάσταση.

7.5 Υποεκτίμηση επιρροής-Υπερεκτίμηση φόβου

Μια από τις μεγάλες ευθύνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η λάθος εκτίμηση που έκαναν για την Ελλάδα και το κατά πόσο μπορεί να επηρεάσει την διεξόδου της κρίσης στην Ευρώπη. Η λάθος εκτίμηση επηρέασε από μακροοικονομικό επίπεδο (Ευρωπαϊκή Ένωση ως ομάδα κρατών, θεσμικούς επενδυτές κτλ) έως και σε μικροοικονομικό επίπεδο (επιχειρήσεις, απλά άτομα κτλ). Παράλληλα με την λάθος επιρροή, υπήρξαν και λανθασμένες δράσεις.

Το διπλό λάθος που συνέβη είναι ότι από την μία μεριά η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έδωσε την πρέπουσα σημασία στην Ελλάδα σαν ένα πολύ μικρό μέγεθος εντός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σε οικονομικό επίπεδο (χαρακτηριστικό είναι ότι το ΑΕΠ της Ελλάδα αντιστοιχεί περίπου στο 3,7% του ΑΕΠ της ΟΝΕ και σε λιγότερο από το 3% της Ε.Ε.). Δεν εκτιμήθηκε όμως ότι η οικονομία δεν έχει να κάνει μόνο με τα νούμερα και με τους αριθμούς αλλά υπάρχουν και άλλα στοιχεία που πρέπει να προσμετρηθούν που έχουν να κάνουν περισσότερο με την ψυχολογία του κόσμου και τις αντιδράσεις του επί αυτής της ψυχολογίας (εξαιρετικά περιγράφει την κατάσταση και την σημασία της αλλαγής αυτής ο Anatole Kaletsky στο βιβλίο του Capitalism 4.0).

Η άλλη πλευρά της λανθασμένης αντίληψης έχει να κάνει με την αντίστροφη αντίληψη όσον αφορά το οικονομικό μέγεθος της, σε σχέση με το οικονομικό μέγεθος της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την φάση της συνειδητοποίησης του προβλήματος και των πιθανοτήτων της εξάπλωσής του. Αντί να αντιμετωπιστεί η Ελλάδα ως ένα μικρό οικονομικά πρόβλημα για την Ευρωπαϊκή Ένωση και να αντιμετωπιστεί ανάλογα, άμεσα και αποφασιστικά -ώστε να δοθεί και ένα μήνυμα

στον κόσμο, ότι το πρόβλημα της Ελλάδας είναι μικρό για την Ε.Ε. και μπορεί να αντιμετωπιστεί- υπερεκτιμήθηκε λόγω των πρώτων αντιδράσεων που υπήρξαν πάνω στο θέμα αυτό και αρχικά υπήρξε αδράνεια ως προς την λήψη αποφάσεων και δράσεων για την αντιμετώπισή του.

7.6 Άργησε η ενεργοποίηση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας με παράλληλη υπερβολική προστασία από αυτή

Για την αντιμετώπιση της κρίσης θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η οποία είχε μέρος του χρέους της Ελλάδας και άλλων χωρών της περιφέρειας της Ευρωζώνης, ως εγγυήτρια των τραπεζών που είχαν πολλά επισφαλή δάνεια και υπήρχε κίνδυνος κατάρρευσης του (όπου συνήθως οι τράπεζες με υψηλό κίνδυνο ήταν ιδιαίτερα μικρές, ενώ οι μεγάλες τράπεζες είχαν μικρότερα επίπεδα κινδύνου πτώχευσης). Αν μπορούσε να προστατευθεί ο τραπεζικός τομέας και το χρηματοοικονομικό σύστημα της Ευρώπης ένα από τα βασικά προβλήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα εξαφανιζόταν.

Παράλληλα, με την αντιμετώπιση αυτού του βασικού προβλήματος θα μπορούσαν να αποφευχθούν και πολλές από τις αλληλεπιδράσεις που υπάρχουν όταν υπάρχει ένα κύμα αβεβαιότητας που επηρεάζει και τους απλούς ανθρώπους (χαρακτηριστική είναι η πρακτική είτε υψηλών αναλήψεων, είτε αποστολή χρημάτων σε χώρες του εξωτερικού με υψηλότερη εμπιστοσύνη στο τραπεζικό σύστημα) αλλά και άτομα με εμπειρία και γνώσεις πάνω στα χρηματοοικονομικά προϊόντα.

Όταν η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα είχε ενεργοποιηθεί, είχε περάσει ένα αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα και οι επιρροές της καθυστέρησης ήταν υπαρκτές και έντονες.

7.7 Η έλλειψη πραγματικού ελέγχου από την Ευρωπαϊκή Ένωση και η αντίδρασή της στην ενημέρωση για τα ψευδή στοιχεία των οικονομικών της Ελλάδας

Η Ελλάδα έχει κατηγορηθεί έντονα για την έλλειψη αξιοπιστίας στα στατιστικά στοιχεία που έδινε όσον αφορά τα δημόσια οικονομικά της στοιχεία. Η καταγραφή

και η ερμηνεία των στατιστικών στοιχείων, όμως, δεν είναι μια ουδέτερη και εθνική διαδικασία αποκλειστικά εντελώς απομονωμένη από το σύνολο των υπολοίπων διεργασιών της ένωσης.

Οι υπηρεσίες της Ε.Ε έχουν θεσμική δυνατότητα και ευθύνη να εποπτεύουν την διαδικασία της καταγραφής των στατιστικών δεδομένων και να εξασφαλίζουν την εγκυρότητά τους, όχι κατ' εξαίρεση σε περιόδους κρίσης αλλά ως μόνιμη και διαρκής αποστολή. Είναι δε ακόμα πιο σημαντικό να είναι πραγματικός ο έλεγχος αυτός, αφού βασιζόμενοι στα στατιστικά στοιχεία που δίδονται στις ευρωπαϊκές αρχές, βασίζεται ο στρατηγικός σχεδιασμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς επίσης βάσει αυτών ορίζεται και μέρος των χρημάτων της Ε.Ε. που θα δοθεί στις χώρες για αναπτυξιακούς σκοπούς.

Οπότε δεν γίνεται να παρουσιάζεται ότι υπήρξε έκπληξη για τα μη αληθή στοιχεία για την κατάσταση της ελληνικής οικονομία, χωρίς να ξεχνάμε και ότι κατά την αλλαγή της χιλιετηρίδας υπήρξε και ένας εκτενής έλεγχος για τα οικονομικά της χώρας, από τον οποίο πέρασε η Ελλάδα για να καταφέρει να μπει στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

Η αντίδραση αυτή -που σκοπό είχε να ρίξει το σύνολο της ευθύνης στην Ελλάδα, ώστε η Ευρωπαϊκή Ένωση να βγει αλώβητη από αυτή την κατάσταση- επιδείνωσε την θέση της Ελλάδας, μειώνοντας εκ νέου την αξιοπιστία της. Γεγονός αυτού είναι να υπάρξει αντίδραση από του οίκους αξιολόγησης, που μείωσαν εκ νέου την αξιολόγησή τους για την Ελλάδα, αλλά παράλληλα η αντίδραση αυτή επέδρασε σταδιακά και σε άλλες οικονομίες της περιφέρειας της Ευρωζώνης που είχαν και αυτές αδύναμες οικονομίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Τα διδάγματα πολιτικής ως απότοκα της πρόσφατης κρίσης χρέους στην Ευρωζώνη

Αν και ιδιαίτερα επώδυνη για όλες της χώρες της Ευρωζώνης, η κρίση χρέους στην Ευρωζώνη έδωσε πολλά μαθήματα για την αντιμετώπιση είτε προβλημάτων είτε καταστάσεων σε οικονομικό, πολιτικοοικονομικό και οργανωτικό επίπεδο. Επιπλέον, ξεκαθάρισε τις σχέσεις που υπάρχουν εντός της Ευρωζώνης, δοκίμασε άλλες και εν γένει έκανε ένα τεστ αντοχής στο σύνολο των δομών, σχέσεων και υφιστάμενων καταστάσεων εντός της Ευρώπης. Ουσιαστικά, μπόρεσε να αποκαλύψει καταστάσεις και φαινόμενα, τα οποία ναι μεν υφίσταντο αλλά ήταν καλά κρυμμένα κάτω από άλλα φαινόμενα και καταστάσεις χωρίς να μπορεί να δοθεί η δυνατότητα να ερευνηθούν περισσότερο.

Έδωσε επίσης την δυνατότητα μελέτης περίπλοκων οικονομικών και πολιτικών καταστάσεων εν είδη πειράματος, ώστε να ελεγχθούν κατά την πραγματοποίησή τους πολλά και διαφορετικά φαινόμενα και ιδιαίτερες καταστάσεις (όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω η περιπλοκότητα του προβλήματος της Ελλάδας είναι μια εξαιρετική περίπτωση για μελέτη της αλληλεπίδρασης διαφόρων παραγόντων σε μια πραγματική κατάσταση σε θεωρητικό επίπεδο ή ακόμα και της δημιουργία ενός θεωρητικού μοντέλου).

Μέσα σε μία τέτοια κατάσταση τα μαθήματα πολιτικής που δόθηκαν ήταν πολλά και εξόχως σημαντικά εφόσον τα λάβουν υπ' όψιν τους οι ασκούντες πολιτική (και σαφώς δεν γίνεται αναφορά μόνο στους πολιτικούς αλλά στο σύνολο των ατόμων που ασκεί πολιτική). Για να μπορέσουμε να τα αναφέρουμε και να είναι εύκολα αντιληπτά θα ομαδοποιηθούν. Οι «ομάδες» των μαθημάτων είναι :

- A) Τα οικονομικά μαθήματα
- B) Τα οργανωτικά-δομικά μαθήματα
- Γ) Τα μαθήματα «ηγεσίας-αποφασιστικότητας»

8.1 Τα οικονομικά μαθήματα-διδάγματα

Τα περισσότερα και πιθανώς τα πιο σημαντικά μαθήματα που πήραμε από την κρίση χρέους ήταν τα μαθήματα οικονομικής πολιτικής. Το πλήθος τους δεν προκύπτει από την εμφάνιση νέων δεδομένων στην οικονομία ή κάποιων επιπλέον κοινωνικών ανακατατάξεων που θα μπορούσαν να αλλάξουν στοιχεία της οικονομίας όπως την ξέρουμε.

Η σημαντική διαφοροποίηση είναι ότι όλα αυτά συμβαίνουν σε ένα ορισμένο και συγκεκριμένο δομημένο πλαίσιο -την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Οικονομική και Νομισματική Ένωση-. Είναι επίσης η πρώτη φορά που η Ε.Ε. αντιμετωπίζει μία κρίση ισχυρή όσο αυτή του 1929. Είναι η πρώτη μεγάλη κρίση από την στιγμή που η Ευρωπαϊκή Ένωση άρχισε να έχει πολλά νέα μέλη -χωρίς να είναι απλώς μια διευρυμένη μορφή της Ένωσης Χάλυβα-. Είναι ακόμα η πρώτη φορά που πολλές από τις χώρες της έχουν ένα κοινό νόμισμα.

Όλα αυτά τα στοιχεία δημιούργησαν το κατάλληλο έδαφος για πολλά νέα μαθήματα πολιτικής, αλλά και παράλληλα για την ύπαρξη της ευκαιρίας να ελεγχθούν πολλές από τις διάφορες θεωρίες και τα μοντέλα πάνω στα οποία είχαν δομηθεί πολλά οικονομικά μοντέλα ανάπτυξης.

8.1.1 Δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ίδια μέτρα αντιμετώπισης για διαφορετικά προβλήματα

Πρώτο δίδαγμα από την κρίση είναι ότι δεν γίνεται να εφαρμόζονται τα ίδια μέτρα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των χωρών ακόμα και αν στην πλειοψηφία τους είναι κοινά.

Αν πάρουμε ακόμα την εξαιρετική περίπτωση κατά την οποία όλα τα κράτη έχουν κοινά προβλήματα, τα προβλήματα αυτά μπορεί να μην έχουν την ίδια ένταση ή σημασία σε όλες τις χώρες. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα που έχει αναφερθεί σε προηγούμενη ενότητα της εργασίας. Ενώ αναφερόμαστε σε κρίση χρέους στις χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης και όσον αφορά το δημόσιο χρέος και όσον αφορά το ιδιωτικό χρέος (παίρνοντας σαν βάση του προβλήματος του ιδιωτικού χρέους, τον κίνδυνο κατάρρευσης του τραπεζικού συστήματος). Η ένταση έκαστου προβλήματος είναι διαφορετική ανάμεσα στις χώρες.

Ενώ στις περισσότερες χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης υπάρχει μεγάλο πρόβλημα με το ιδιωτικό χρέος και υπάρχει φόβος για το τραπεζικό σύστημα, στην Ελλάδα τα προβλήματα του ιδιωτικού χρέους και του τραπεζικού είναι πολύ μικρότερο και σίγουρα μπορεί να διαχειριστεί. Χαρακτηριστικό είναι ότι οι ελληνικές τράπεζες αυξάνοντας κατά πολύ τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια-και από τα οποία δεν αναμένουν να πάρουν πίσω τα δάνεια που έχουν χορηγήσει-τα οποία και παρουσιάζουν σαν ζημιές στον ισολογισμό τους, μπορούν να έχουν ακόμα υψηλά κέρδη. Επιπλέον, με τις συγχωνεύσεις η αναλογία καταθέσεων-δανείων έχει έλθει σε ασφαλή επίπεδα. Αντίστροφα όμως, η Ελλάδα έχει πολύ μεγάλο πρόβλημα στην εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους της, σε σημείο να μην θεωρείται από πολλούς βιώσιμο. Το πρόβλημα αυτό υφίσταται και στις άλλες χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης αλλά δεν είναι το πρωταρχικό. Οπότε είναι ξεκάθαρο ότι πρέπει να ελέγχονται καλύτερα τα προβλήματα κατά περίπτωση πριν ληφθούν μέτρα για αυτά.

8.1.2 Δεν είναι πάντα η εσωτερική υποτίμηση η λύση για όλα τα προβλήματα

Η λύση που χρησιμοποιήθηκε για την αντιμετώπιση της κρίσης στην Ελλάδα και σε πολλές άλλες χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, ήταν η εσωτερική υποτίμηση.

Στο σημείο αυτό δεν μπορούμε να παραβλέψουμε ότι οι προβληματικές χώρες, ούσες σε μια νομισματική ένωση, έπρεπε να ακολουθήσουν μια δημοσιονομική πολιτική, αφού δεν μπορεί να υπάρξει μια νομισματική πολιτική η οποία θα ήταν δεκτή και ωφέλιμη για την πλειοψηφία -κατ' ελάχιστον- των υπολοίπων κρατών-μελών της νομισματικής ένωσης.

Σίγουρα σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο η λήψη μέτρων για τον περιορισμό των εξόδων - κυρίως- και την αύξηση των εσόδων -σε δεύτερη προτεραιότητα- του κράτους είναι σημαντικές δράσεις. Αλλά πρέπει να συνυπολογιστεί και η επίδραση της κρίσης στην οικονομία σε συνδυασμό με τα μέτρα αυτά. Μια συνδυαστική δράση των μέτρων και του φαινομένου- κυρίως αν αυτά τα μέτρα ξεφύγουν από τον βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα τους- μπορεί να δημιουργήσει περισσότερα προβλήματα παρά οφέλη στην οικονομία.

Επιπλέον, μπορούν να ληφθούν μέτρα -παράλληλα με τα κατασταλτικά μέτρα- για αναπτυξιακούς σκοπούς. Όπως αναφέρεται έμμεσα πιο πριν, η δράση της κρίσης

είναι κατασταλτική από την φύση της, άρα σίγουρα πλήθος μέτρων πρέπει να ληφθούν για την αντιστροφή της κατασταλτικής ροπής που αποκτά η αγορά.

8.1.3 Η αλληλεπίδραση μεταξύ χωρών μιας ένωσης και μεταξύ τομέων της οικονομίας κάθε χώρας δεν πρέπει να υποτιμάται.

Δεν μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι κατά την χάραξη πολιτικής για την αντιμετώπιση της κρίσης χρέους και των προβλημάτων δεν έλαβε κανένας υπ' όψιν τις πιθανές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των χωρών (όπως για παράδειγμα τα δάνεια τραπεζών από τις ισχυρότερες χώρες σε πιο αδύναμες χώρες, την αποδυνάμωση χωρών που ήταν καλές καταναλωτικές αγορές για τα προϊόντα άλλων χωρών της ένωσης κτλ), αλλά το βάρος που δόθηκε στις αλληλεπιδράσεις αυτές ήταν μικρότερο κατά περιπτώσεις και μεγαλύτερο σε άλλες.

Ουσιαστικά μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι τα λάθη σε εκτιμήσεις είναι πάντα πιθανά σαν ενδεχόμενο, αλλά το βασικό πρόβλημα δεν έγκειται εκεί. Το πρόβλημα σε κάποιες περιπτώσεις βρίσκεται στο ότι δεν θεωρήθηκαν αρκετά σημαντικά, ώστε να μπουν στα βασικά στοιχεία του σχεδιασμού των μέτρων. Δυστυχώς σε κάποιες άλλες περιπτώσεις θεωρήθηκαν πολύ σημαντικά και οδήγησαν στην καθυστέρηση λήψης μέτρων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων.

8.1.4 Τα μεγάλα προβλήματα μπορούν να έρθουν από μικρές αρχές

Η αναφορά αυτή γίνεται και με βάση την Ελλάδα και με βάση προβληματικές τράπεζες των χωρών της περιφέρειας της Ευρωζώνης. Το κοινό που έχουν οι δύο αυτές περιπτώσεις είναι ότι και τα δύο αυτά μεγέθη αν και μικρά (το κομμάτι της αγοράς που είχαν οι τράπεζες αυτές σε σχέση με το σύνολο της αγοράς και το ΑΕΠ της Ελλάδας σαν ποσοστό του ευρωπαϊκού ΑΕΠ-λιγότερο από το 3%), μπόρεσαν να δημιουργήσουν έντονους τριγμούς και να προκαλέσουν αντιδράσεις κατά πολύ μεγαλύτερες από αυτές που το μέγεθός τους θα μπορούσε να δικαιολογήσει.

Για να γίνει αντιληπτό το γεγονός και να μπορούμε να δώσουμε απάντηση στο γιατί έγινε αυτό πρέπει να ανατρέξουμε εκ νέου στην πλευρά των οικονομικών ως κοινωνική επιστήμη.

8.1.5 Και τα κράτη μπορούν να χρεοκοπήσουν

Αν και κάτι τέτοιο δεν έχει συμβεί (μέχρι την ώρα που γράφεται αυτό το κείμενο), ο κίνδυνος χρεοκοπίας μέλους της Ευρωζώνης υπήρξε ορατός. Επίσης δεν είναι πρωτοφανές το να δηλώνει πτώχευση ένα κράτος, έχει συμβεί πολλές φορές στην πρόσφατη ιστορία.

Το σημαντικό σε αυτή την περίπτωση είναι ότι θεωρήθηκε ότι δεν υπάρχει τέτοιο ενδεχόμενο εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εντός της Ευρωζώνης. Για αυτό δεν υπήρχαν έτοιμα σχέδια για την απεμπλοκή του κράτους αυτού από την εκάστοτε ένωση ή την διαχείρισή του προβλήματός του σε ειδικά πλαίσια, ώστε να ωφεληθεί και το κράτος και η εκάστοτε ένωση.

Επίσης δεν υπήρχαν και μέτρα διαχείρισης της δέσμευσης που μπορεί να έχει ένα κράτος όντας μέλος της Ο.Ν.Ε, το οποίο αυτομάτως έπρεπε να διαχειριστεί την κρίση μόνο δημοσιονομικά, δεσμεύοντάς το ακόμα περισσότερο.

Επιπλέον, ένα ενδεχόμενο χρεοκοπίας θα μπορούσε να προκαλέσει μεγάλα και εκτεταμένα προβλήματα σε βάθος χρόνου σε όλες τις χώρες της Ευρώπης .

Οπότε δύο είναι τα συμπεράσματα, είτε πρέπει να δημιουργηθεί ένας μηχανισμός αποδέσμευσης των μελών από την ένωση, είτε να δημιουργηθεί ένας μηχανισμός για την υποβοήθηση των κρατών σε περίπτωση εξαιρετικών προβλημάτων.

8.1.6 Το χρέος σαν ποσοστό του ΑΕΠ μειώνεται και με αύξηση του ΑΕΠ

Σίγουρα ο τίτλος του εδαφίου είναι γνωστός και δεν αποτελεί απλώς όπως αναφέρεται κάποια μάθημα πολιτική. Αν σκεφτούμε όμως την πολιτική που ακολούθησαν τα κράτη που βρέθηκαν να έχουν μεγάλα οικονομικά προβλήματα και να πετύχουν συγκεκριμένους στόχους δεν διακρίνουμε κάτι τέτοιο.

Και ενώ είναι λογικό κατά το αρχικό χρονικό διάστημα της αντιμετώπισης των προβλημάτων χρέους, τα μέτρα να είναι κατασταλτικά και να υπάρχει μια προσπάθεια περιορισμού των ελλειμμάτων και δημιουργίας πλεονασμάτων, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα όμως, μια τέτοια πολιτική είναι αρνητική για την οικονομία μίας χώρας, αφού την διατηρεί σε καταστολή.

Από την πρώτη στιγμή που μία οικονομία σταθεροποιείται και η εμπιστοσύνη σε αυτή επανέρχεται πρέπει να εξετάζονται μέτρα ανάπτυξης. Επίσης δεν πρέπει να ξεχνάμε και το απλό, ότι η ανάπτυξη της οικονομίας φέρνει επιπλέον έσοδα στο

κράτος και κάνει το ενδεχόμενο ή το γεγονός της επίτευξης πλεονασμάτων πολύ πιο εύκολο.

8.2 Μια οικονομική ένωση στα πλαίσια μια ομοσπονδιακής ένωσης κρατών πρέπει να δρα σαν μία πραγματική ένωση

Το θέμα της ένωσης που αναφέρεται στον τίτλο, δεν αναφέρεται με κάποια ανθρωπιστική χροιά. Αναφέρεται ως διαρθρωτικό/δομικό πρόβλημα μίας ένωσης, που έχει μια βασική δομή λειτουργίας και οργάνωσης, αλλά δεν έχει αναπτύξει κανένα πρόγραμμα ή σχέδιο αντιμετώπισης κινδύνων όπως και φάνηκε ξεκάθαρα από τα αποτελέσματα και τα μέτρα δράσης κατά της κρίσης χρέους.

Πραγματικά και οργανωτικά η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν φαίνεται να έχει έναν συγκεκριμένο χαρακτήρα. Ενώ η ομοσπονδιακή της μορφή μοιάζει αρκετά με αυτή των Η.Π.Α -υπό την έννοια της αυτονομίας που υπάρχει στα κράτη και αντίστοιχα τα κρατίδια-, δεν είναι σίγουρα το ίδιο το να αναφερόμαστε σε ένα κράτος και σε μία ένωση κρατών.

Όμως, η ένωση κρατών θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει σαν βάση-μοντέλο ένα ομοσπονδιακό κράτος σαν αυτό των Η.Π.Α για να δημιουργηθεί ένα σύνολο μέτρων αντίδρασης στα όποια φαινόμενα μπορούν να επηρεάσουν την οικονομία της κάθε χώρας μέλους (είτε αυτά είναι καθαρά οικονομικά, είτε μπορούν να επηρεάσουν την οικονομία μίας χώρας, όπως μια εκτεταμένη φυσική καταστροφή, είτε κάποια εξωτερικά προβλήματα που μπορούν να επηρεάσουν ένα κράτος ή μια ομάδα κρατών εντός της ένωσης).

Αυτή η οργανωτική αναπροσαρμογή, τις οικονομικές επιπτώσεις της οποίας αναφέρουμε στην προηγούμενη παράγραφο με σκοπό να φανούν οι δυνητικές ισχυρές επιπτώσεις, είναι ιδιαίτερα σημαντική αλλά τέθηκε σε χαμηλότερη προτεραιότητα τα προηγούμενα χρόνια. Παρά ταύτα η υπογραμμισμένη από την κρίση σημασία της πιθανότητα θα την επαναφέρει στις έχουσες υψηλή προτεραιότητα αλλαγές για το ακόλουθο χρονικό διάστημα.

8.2.1 Πρέπει πάντα να υπάρχει σχέδιο αντιμετώπισης κρίσεων-προβλημάτων

Σίγουρα η δομή μιας ομοσπονδιακής ένωσης κρατών δεν είναι ίδια -και δεν μπορεί να είναι βεβαίως- με μία χώρα χωρισμένη σε ομοσπονδιακά κρατίδια, αλλά σίγουρα θα

μπορούσε να χρησιμοποιηθεί η εμπειρία της για την αντιμετώπιση κάποιων προβλημάτων. Αυτό γιατί οι Η.Π.Α έχουν αντιμετωπίσει την μεγαλύτερη κρίση του αιώνα (το μεγάλο κραχ του 29) και πολλές άλλες κρίσεις (όπως η πετρελαϊκή κρίση του 73) ως μια χώρα ομοσπονδιακών κρατιδίων. Αν και δεν είναι το ίδιο με μια ομοσπονδιακή ένωση κρατών, τα κοινά στοιχεία είναι πολλά και όλο και πιο πολλά όσο περνούν τα χρόνια και η σύγκλιση των ευρωπαϊκών κρατών σε πολλαπλά επίπεδα (οικονομικό, κοινωνικό κτλ) γίνεται ολοένα και πιο μεγάλη.

Χρησιμοποιώντας τις εμπειρίες και τις αναλύσεις για την οικονομία των Η.Π.Α ακόμα και δεκαετίες μετά, μπορούμε σίγουρα να βρούμε τις καλύτερες πρακτικές για την αντιμετώπιση διαφόρων προβλημάτων με δράσεις των ευρωπαϊκών κρατών από κοινού. Δεν γίνεται σαφώς αναφορά σε αντιγραφή αυτών, αλλά στην τοποθέτηση αυτών ως προτύπων καταστάσεων και λύσεων ή ως βάση για την δημιουργία ενός πλήρους σχεδίου αντιμετώπισης προβλημάτων-κρίσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εντός της Ευρωζώνης, ώστε να μην υπάρχει η ανάγκη άμεσων λύσεων οι οποίες πρέπει να ευρεθούν ή να δημιουργηθούν υπό το καθεστώς πίεσης, γεγονός που δεν εγγυάται την καθαρή και αντικειμενική θεώρηση των καταστάσεων.

8.2.2 Η οργάνωση που υπάρχει για την ισχυροποίηση μιας ένωσης δεν πρέπει να της μειώνει την ευελιξία δράσης

Μέσα από την κρίση χρέους που επηρέασε την Ε.Ε. και την Ο.Ν.Ε. φάνηκαν πολλά από τα προβλήματα που μπορεί να έχει μία νέα νομισματική ένωση κρατών. Το πρόβλημα που υπάρχει σε αυτή την περίπτωση είναι ότι η νομισματική ένωση δημιουργήθηκε θέλοντας να δημιουργήσει ένα ισχυρό νόμισμα που θα είχε την δυνατότητα να αντικαταστήσει το δολάριο σαν διεθνές νόμισμα συναλλαγών. Θέλοντας να δημιουργηθεί αυτό το νόμισμα έθεσε πολύ συγκεκριμένους και ιδιαίτερα αυστηρούς όρους για την εισαγωγή των χωρών εντός του ευρώ. Παράλληλα έθεσε και προϋποθέσεις μη αλληλοβοήθειας μεταξύ των χωρών του ευρώ, ώστε μαζί με τους αυστηρούς όρους να μην μπορέσουν να μπουν στο ευρώ κάποιες αδύναμες χώρες.

Οι βάσεις δημιουργίας μιας τέτοιας ένωσης θα είχαν νόημα σε οικονομίες όπου οι οικονομικοί κύκλοι δεν έχουν ύφεση και κρίση. Για αυτές τις δύο περιπτώσεις των οικονομικών κύκλων δεν έλαβαν τις κατάλληλες προφυλάξεις και δεν σχεδιάστηκε

ένα σχέδιο αντίδρασης σε περίπτωση κρίσης, παρά μόνο δημιουργήθηκαν εμπόδια αλληλοϋποστήριξης των κρατών μελών.

Επίσης, έθεσε σε διαπραγμάτευση το τι πρέπει να γίνει (και αφού συμφωνήθηκε το τι έπρεπε να γίνει χρειάστηκε χρόνος για την ανεύρεση της σωστής λύσης των προβλημάτων), γεγονός που οδήγησε σε καθυστερήσεις, διεύρυνση της κρίσης, ενίσχυση της αβεβαιότητας. Οι βάσεις που είχαν τεθεί για την σταθερότητα του ευρώ προκάλεσαν μεγαλύτερους κινδύνους από αυτούς που είχαν φτιαχτεί για να περιορίσουν.

8.2.3 Η προσαρμογή κανόνων κατά περίπτωση πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν

Και αυτό το δίδαγμα που μας έδωσε η κρίση αυτή έχει σχέση με την ευελιξία. Κατά την δημιουργία των κανόνων λειτουργίας της εκάστοτε ένωσης-και κυρίως μια νομισματικής ένωσης, όπου οι δεσμεύσεις είναι πολλές και σημαντικές για το σύνολο του κράτους-πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα ευελιξίας και η δυνατότητα προσαρμογής τους.

Μπορεί αυτό να γίνει με βάση την δυνατότητα προσαρμογής σε εξαιρετικές περιπτώσεις -όπως έγινε με την χρήση του άρθρο 122 § 2 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ε.Ε για την παράκαμψη του προβλήματος που υπήρχε από το άρθρο 123 ΣΛΕ.Ε, πρώην άρθρο 101 ΣΕΚ- και να λύσει σημαντικά προβλήματα και κυρίως να αποφευχθούν σημαντικοί κίνδυνοι με υψηλή μεταδοτικότητα στα κράτη της Ε.Ε.

Η χρήση των κανόνων αυτών, όμως, προϋπόθεσε την προσπάθεια υποστήριξης της ιδέας ότι γινόταν αναφορά σε ιδιαίτερες συνθήκες επιχειρηματολογώντας, χρόνος ο οποίος θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί πολύ πιο χρήσιμα για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Επίσης, χρησιμοποιήθηκε ως παράκαμψη των αντιρρήσεων που υπήρχαν εντός των εταίρων που προκαλούσαν καθυστερήσεις στην λήψη αποφάσεων και κατ' επέκταση καθυστέρηση της αντιμετώπισής τους με αποτέλεσμα κατά την διάρκεια της καθυστέρησης να διευρύνονται και να βαθαίνουν τα προβλήματα.

Η πρόβλεψη και θεσμοθέτηση προσαρμογής των κανόνων σε ιδιαίτερες και εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμη και να βοηθά παράλληλα στην παράκαμψη ασυμφωνιών και συγκρούσεων μη σχετικών με το πρόβλημα, που

όμως μπορεί να επηρεάσουν την πορεία επίλυσης του προβλήματος που προσπαθούν από κοινού να λύσουν.

8.2.4 Η αξιολόγηση των κρατικών οικονομιών σε θεσμικά όργανα

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει πολλά στοιχεία-συμπεριλαμβανομένων και των οικονομικών στοιχείων-των κρατών μελών στην διάθεσή της. Έχει επίσης δημιουργήσει και την Eurostat για την διαχείριση των στοιχείων αυτών και την μελέτη τους σε κάποιο βαθμό.

Έχοντας ως βάση το γεγονός αυτό φαίνεται η υπάρχουσα δυνατότητα -και μάλιστα σχετικά εύκολα- για την δημιουργία ενός ευρωπαϊκού οργανισμού αξιολόγησης των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με την δημιουργία ενός τέτοιου οργανισμού μπορεί η Ε.Ε. να έχει μια πολύ καλύτερη και συνεχή πληροφόρηση για την πορεία των οικονομιών των κρατών που την αποτελούν. Το σημαντικό στο γεγονός αυτό είναι ότι θα είναι γνωστό το σκεπτικό πάνω στο οποίο δόθηκε σε κάθε περίπτωση η βαθμολογία.

Ακόμα πιο σημαντικό στοιχείο είναι ότι θα υπάρχει η σιγουριά ότι τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων θα είναι αξιόπιστα και σκοπός τους θα είναι η αντικειμενική απεικόνιση των κρατικών οικονομιών και η πορεία τους και όχι ο φόβος της εσκεμμένης αξιολόγησης ή αναπροσαρμογής της αξιολόγησης, που θα αποσκοπεί στην δημιουργία και εκμετάλλευση ιδιαίτερων οικονομικών συνθηκών με κερδοσκοπικούς σκοπούς.

8.3 Τα μαθήματα «ηγεσίας-αποφασιστικότητας»

Τα μαθήματα «ηγεσίας-αποφασιστικότητας» αναφέρονται από οικονομικής πλευράς και όχι από την πλευρά της διοίκησης επιχειρήσεων. Αλλά φάνηκε ότι η λήψη αποφάσεων -κατά περιπτώσεις με ταχύτητα- μπορεί να επηρεάσει έντονα την εξέλιξη και την έκταση των οικονομικών φαινομένων που μπορούν να εμφανιστούν κατά την διάρκεια μιας οικονομικής κρίσης.

Επιπλέον, φάνηκε ότι οι γρήγορες αποφάσεις και δράσεις μπορούν να ανακόψουν και την αλληλεπίδραση μεταξύ χωρών και αγορών. Χαρακτηριστική είναι η διαφορά στην χρονική αντίδραση ανάμεσα στις Η.Π.Α και την Ευρωπαϊκή Ένωση σε σχέση με τα πρώτα προβλήματα που εμφανίστηκαν σε κάθε περίπτωση. Παράλληλα,

μπορούμε να παρατηρήσουμε και την έκταση των μέτρων που ελήφθησαν. Στις Η.Π.Α όπου η αντίδραση ήταν πιο γρήγορη και πιο καίρια, τα μέτρα που χρειάστηκαν μετά για την αντιμετώπιση της κρίσης ήταν λιγότερα και μικρότερης έντασης. Αντίστροφα στην Ευρώπη, όπου η αντίδραση ήταν αργή, τα μέτρα που έλαβαν όλες οι χώρες ήταν πιο έντονα (αν και σε κάποιες περιπτώσεις όπως της Γερμανίας τα μέτρα που έλαβαν επηρεάζονται από την συντηρητική νοοτροπία της χώρας).

8.3.1 Η ηγεσία και η αποφασιστικότητα δεν σημαίνουν και παράλληλη απομόνωση από τον υπόλοιπο κόσμο.

Είναι σαφές ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μία ισχυρή ένωση κρατών, με δεσπόζουσα θέση στον κόσμο. Αυτό σίγουρα της δίνει την δυνατότητα και την σιγουριά ότι μπορεί να διευθετήσει πάρα πολλά από τα ζητήματα που ανακύπτουν στους κόλπους της.

Από την στιγμή όμως που λαμβάνουν χώρα έντονα -και μοναδικά σε κάποιες παραμέτρους τους- φαινόμενα η λήψη βοήθειας ή η συνεργασία με άλλους φορείς δεν είναι λανθασμένη. Και από την στιγμή που υπήρχε διάσταση απόψεων για το μείγμα οικονομικής πολιτικής που πρέπει να ακολουθηθεί μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένας εξωτερικός φορέας για την διευθέτηση της κατάστασης.

Αυτός ο φορέας θα μπορούσε να είναι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο -στο οποίο μπορεί η επιρροή της Ευρωπαϊκής Ένωσης να είναι μικρή και να υπάρχουν αντιρρήσεις στο θέμα της συνεργασίας τους με την Ευρωπαϊκή Ένωση- του οποίου η εμπειρία σε οικονομικές κρίσεις δεν μπορεί να παραβλεφθεί.

Στον αντίποδα, μία οριοθετημένη και οργανωμένη συνεργασία μαζί του θα μπορούσε να βοηθήσει στην επίλυση των προβλημάτων και παράλληλα με μια διάθεση αποφασιστικότητας πολλά από τα προβλήματα που εμφανίστηκαν στην συνέχεια να έχουν προληφθεί, ώστε είτε να εμφανίζονταν σε πιο ήπια μορφή είτε και να παρακαμφθούν πλήρως.

8.3.2 Μία ένωση , πολλές χώρες

Για πολλούς η κρίση που διάγει τα τελευταία χρόνια η Ευρωπαϊκή Ένωση και κυρίως οι χώρες της Ευρωζώνης δεν είναι οικονομική, αλλά βαθειά πολιτική. Κατά την γνώμη αυτή, με αφορμή την κρίση ξεκαθαρίστηκαν ιδέες και πολιτικές που υφίσταντο στην Ευρώπη αλλά καλύπτονταν από το πέπλο της ευημερίας.

Από την πλευρά της Γερμανίας και του πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεωρούν ότι οι χώρες που αντιμετωπίζουν την κρίση βαθύτερα, ήταν οι χώρες που δεν είχαν προετοιμάσει και ισχυροποιήσει τις οικονομίες τους κατά τα χρόνια της ανάπτυξης, ενώ αυτές που άνηκαν στην ζώνη του ευρώ θεωρείται ότι χρησιμοποίησαν το ενιαίο ισχυρό νόμισμα και άρχισαν να ζουν πέρα από τις δυνατότητές τους.

Από την άλλη μεριά, οι χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης και οι πολίτες τους, θεωρούν ότι καθώς τους επιβάλλονται τα μέτρα τα οποία είναι πολύ συγκεκριμένα δεν μπορούν να έχουν εναλλακτικές πολιτικές για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους. Σε κάποιες από αυτές, παρά και την αλλαγή της κυβέρνησης δεν άλλαξε η πολιτική η οποία ακολουθήθηκε και από την επόμενη κυβέρνηση.

Αυτή η διαφοροποίηση είναι χαρακτηριστική και της διαφοράς που υπάρχει στην ουσία των κρατών μελών της Ε.Ε. Τα κράτη-μέλη είναι αυτόνομα και οι κυβερνήσεις των κρατών αυτών λογοδοτούν στους πολίτες της χώρας του. Τα κράτη-μέλη είναι επίσης μέλη μιας ομοσπονδιακής ένωσης κρατών, όπου υπάρχει μια συμφωνία για την κοινή δράση και κοινή χάραξη πολιτικής σε πάρα πολλά θέματα.

Σε πολλές περιπτώσεις οι κυβερνήσεις των αδύναμων κρατών χρησιμοποιούν την κεντρική διοίκηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης σαν φόβητρο, χρησιμοποιώντας την προς όφελός τους (πολιτικό κάποιες φορές) για να καταφέρουν να περάσουν τα εκάστοτε μέτρα.

Στον αντίποδα αυτό που δεν παραδέχονται η Γερμανία και οι χώρες του πυρήνα της Ευρώπης είναι ότι η όλη πολιτική και το πλαίσιο στο οποίο στηρίχτηκαν οι χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης ήταν το κοινά συμφωνημένο πλαίσιο από όλες τις χώρες της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης της Ευρώπης, το οποίο ήταν μάλιστα και σε λειτουργία για τα τελευταία 10 χρόνια. Η εμπειρία αυτή-κατόπιν και της εμπειρίας που έχουμε αποκομίσει από την κρίση χρέους-μας δείχνει τα ξεκάθαρα πλέον δομικά προβλήματα τα οποία υπήρχαν από την αρχική δημιουργία της ένωσης και του πλαισίου λειτουργίας της όλα αυτά τα χρόνια.

Η σύγκρουση αυτή που υπάρχει, έχει οξυνθεί και μπορεί μελλοντικά να δημιουργήσει και πολλαπλά προβλήματα αν δεν υπάρξει κάποια αντίδραση. Η προάσπιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί να προστατευθεί αν τονιστεί και ισχυροποιηθεί ο θεσμός του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ο οποίος ουσιαστικά έχει-μέσω των κυβερνήσεων των

κρατών μελών-την δυνατότητα δημιουργίας και άσκησης ενδοκοινοτικής πολιτικής, κατόπιν της διαπραγμάτευσης των εκάστοτε θεμάτων.

Με τον τρόπο αυτό και η πλευρά των αδύναμων κρατών θα πάρει μέρος στην απόφαση για την πορεία της ένωσης σαν σύνολο και οι πολίτες των κρατών αυτών δεν θα θεωρούν ότι η πολιτική που ακολουθούν υπαγορεύεται σε αυτούς από ξένες κυβερνήσεις. Από την πλευρά των πολιτών της Γερμανίας και των χωρών του πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα μπορέσουν να κατανοήσουν ότι η λήψη αποφάσεων και οι δράσεις που πραγματοποιούνται βάσει των αποφάσεων είναι αποτέλεσμα κοινών διαβουλεύσεων και δεν είναι αποτέλεσμα αυθαίρετων αποφάσεων και πρόσκαιρων ευκαιριών που θέλουν να εκμεταλλευτούν κάποιες καταστάσεις.

8.3.3 Τα κρατικά προβλήματα χρέους μπορούν δυνητικά να αντιμετωπιστούν και από τα ίδια κράτη

Μια δικλείδα ασφαλείας που δεν χρησιμοποιήθηκε ποτέ έχει σχέση με το ποσοστό του χρέους που κατέχουν άτομα, επιχειρήσεις και οργανισμοί της χώρας που αντιμετωπίζει τα οικονομικά προβλήματα.

Ουσιαστικά είναι το τελευταίο όριο αντιμετώπισης των προβλημάτων χρέους και ισχύει μόνο κατά περιπτώσεις που είναι δύσκολο να χρησιμοποιηθούν άλλα μέτρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Ανάλυση Μεταβλητών Υποδείγματος

9.1. Εισαγωγή

Στην παρούσα ενότητα γίνεται προσπάθεια να αναλυθούν τα δεδομένα που αφορούν χώρες την Ευρώπης που αντιμετώπιζαν είτε αντιμετωπίζουν καθεστώς επιτήρησης και λιτότητας, όπως η Ελλάδα, η Ιταλία, η Κύπρος, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία και η Ισπανία, αλλά και τη Γερμανία, μια Ευρωπαϊκή χώρα που στα τελευταία χρόνια δεν έχει μπει στο ίδιο καθεστώς επιτήρησης όπως οι προηγούμενες χώρες και της Λετονίας που λογίζεται ως το ιδανικό παράδειγμα χώρας που έφερε σε πέρας το πρόγραμμα λιτότητας. Η ανάλυση συμπεριλαμβάνει δεδομένα χωρών του υπόλοιπου κόσμου όπως η Αυστραλία και η Κίνα. Τα δεδομένα της ανάλυσης έχουν συλλεχθεί από τη βάση δεδομένων της Παγκόσμιας Τράπεζας και αφορούν τις μεταβλητές της ετήσιας ποσοστιαίας ανάπτυξης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (GDP), των εισροών-εκροών ξένων κεφαλαίων προς επένδυση (FDI), το άθροισμα των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών συν τις κυβερνητικές δαπάνες και τις ακαθάριστες επενδύσεις πάγιων κεφαλαίων (GNE), της αξίας των αγαθών και υπηρεσιών που απευθύνονται στον υπόλοιπο κόσμο (EGS), του πληθωρισμού (INFL), δηλαδή του ρυθμού μεταβολής των τιμών στην οικονομία συνολικά και του ακαθάριστου προϊόντος των υποχρεώσεων της κυβέρνησης μειωμένο κατά το ποσό των Ιδίων Κεφαλαίων και των χρηματοοικονομικών παραγώγων που κατέχει η κυβέρνηση (CGD).

Όλοι οι δείκτες υπολογίζονται ως ποσοστό επί τοις εκατό επί του ΑΕΠ.

Τα δεδομένα αφορούν 43 χρόνια και συγκεκριμένα το διάστημα 1970-2012. Στη βάση δεδομένων της Παγκόσμιας Τράπεζας υπάρχουν ελλείπουσες τιμές. Όλες αυτές οι τιμές έχουν αντικατασταθεί με τη διάμεσο των τιμών.

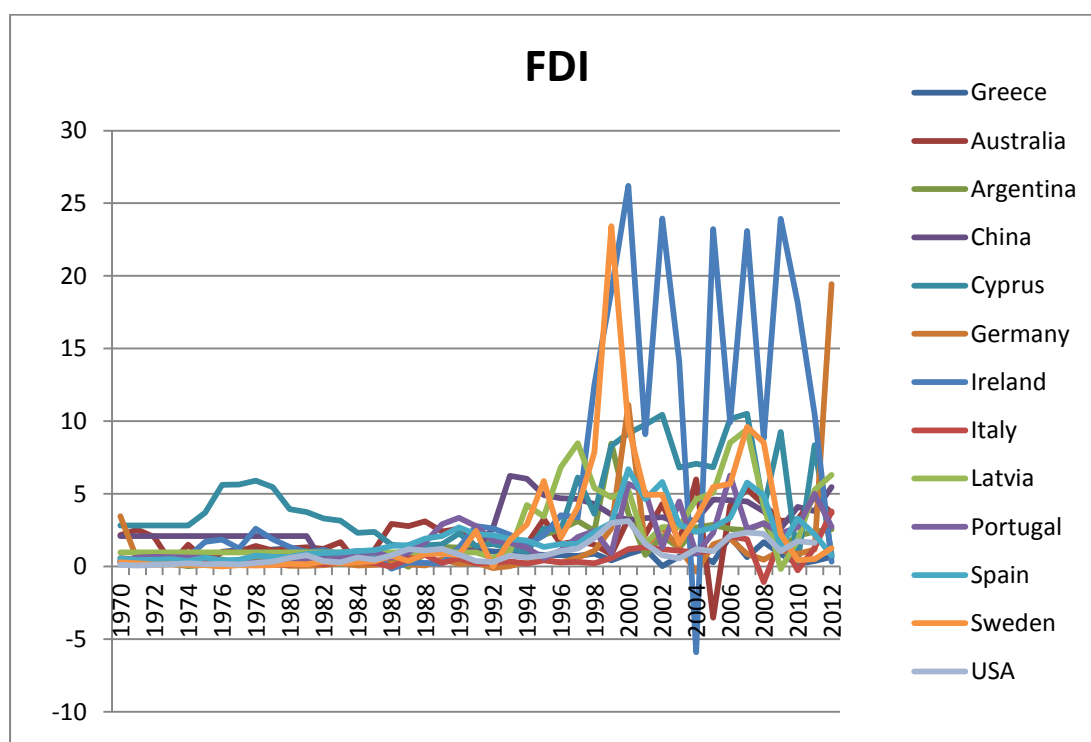
Τα στατιστικά των παρατηρήσεων για κάθε μια από τις μεταβλητές που αναλύονται και για κάθε χώρα έχουν συλλεχθεί και παρατίθενται συνοπτικά σε Πίνακες. Στη συνέχεια αναλύονται τα κυριότερα σημεία της ανάλυσης αυτών των τιμών.

Επίσης, γίνεται μια προσπάθεια να αναλυθούν οι παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, όπου με χρήση της μεθόδου

ελαχίστων τετραγώνων κατασκευάζεται το Οικονομετρικό Μοντέλο της κάθε χώρας σύμφωνα με το οποίο περιγράφεται η σχέση της εξαρτημένης μεταβλητής της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. με την ανεξάρτητη μεταβλητή με την οποία υπάρχει γραμμική σχέση.

9.2. Εισροές-Εκροές Ξένων Κεφαλαίων προς Επένδυση

Συγκεκριμένα, στα δεδομένα που αφορούν τη μεταβλητή των εισροών-εκροών ξένων κεφαλαίων προς επένδυση, για τη χώρα της Ελλάδας λείπει η τιμή του έτους 1998, για την Κίνα λείπουν οι τιμές για το διάστημα 1970-1981, για την Κύπρο οι τιμές για το διάστημα 1970-1974, για τη Γερμανία η τιμή για το 1970, για την Ιρλανδία οι τιμές για το διάστημα 1970-1973 και για τη Λετονία λείπουν οι τιμές του διαστήματος 1970-1991. Οι υπόλοιπες χώρες του δείγματος που δεν αναφέρθηκαν δεν έχουν ελλείπουσες τιμές.

Γράφημα 1. Ο δείκτης εισροών-εκροών κεφαλαίων προς επένδυση στις χώρες του δείγματος για την περίοδο 1970-2012.

Στο πρώτο γράφημα δίνεται ο δείκτης εισροών-εκροών κεφαλαίων προς επένδυση για τις χώρες που εξετάζονται στο δείγμα για την περίοδο 1970-2012. Είναι εμφανές να δει κανείς ότι για το διάστημα 1970-1997, ο δείκτης για όλες τις χώρες κινείται

μεταξύ 0 και 10, χωρίς μεγάλες διακυμάνσεις. Από το 1997 και μετά ξεκινούν μεγάλες θετικές διακυμάνσεις σχεδόν για όλες τις χώρες, που σημαίνει ότι έγιναν μεγάλες εισροές κεφαλαίων για αυτές τις χώρες και έγιναν επενδύσεις στις ίδιες χώρες.

Συγκεκριμένα η Ιρλανδία είναι η χώρα που φαίνεται να έχει τις μεγαλύτερες διακυμάνσεις και το 1999 ο δείκτης φτάνει στο μέγιστο σημείο του, περίπου στο 26. Αντίστοιχα, το 2004 ο δείκτης βρίσκεται στο ελάχιστο σημείο του, περίπου στο -6. Αυτό σημαίνει ότι για τη χρονιά αυτή οι εκροές κεφαλαίων προς επένδυση υπερβαίνουν τις εισροές.

Τα αντίστοιχα νούμερα του δείκτη για την Ελλάδα είναι περίπου στο 2, όπου είναι το μέγιστο τη χρονιά 2006, ενώ η ελάχιστη τιμή του δείκτη είναι περίπου στο μηδέν το 2002. Αυτή τη χρονιά οι εκροές είναι περίπου όσες και οι εκροές.

Συνοπτικά εμφανίζονται στον επόμενο Πίνακα τα στατιστικά των χωρών του δείγματος για τη μεταβλητή των εισροών-εκροών των κεφαλαίων προς επένδυση.

Foreign Deposit For Investment													
	GRE	AUS	ARG	CHI	CYP	GER	IRE	ITA	LAT	POR	SPA	SWE	USA
MEAN	0,826	2,131	1,509	2,747	4,406	1,335	6,071	0,606	2,639	1,792	1,981	2,676	0,938
STDEV	0,412	1,618	1,496	1,615	3,011	3,342	8,257	0,770	2,516	1,583	1,581	4,279	0,786
VAR	0,170	2,618	2,238	2,608	9,068	11,166	68,181	0,593	6,330	2,507	2,501	18,308	0,618
MIN	0,036	-3,529	-0,017	0,212	0,305	-0,360	-5,902	-1,080	-0,170	0,274	0,379	-0,002	0,074
MAX	2,067	6,006	8,461	6,246	10,509	19,434	26,200	3,793	9,433	6,265	6,692	23,425	3,122
MEDIAN	0,879	1,751	1,275	2,021	3,312	0,456	2,130	0,365	0,967	1,112	1,546	0,798	0,761

Πίνακας 1. Στατιστικά για το δείκτη εισροών-εκροών κεφαλαίων προς επένδυση στις χώρες του δείγματος για την περίοδο 1970-2012.

Τα δεδομένα του Πίνακα 1 επαληθεύουν τις πληροφορίες που δίνει το Γράφημα 1. Για την περίπτωση της Ιρλανδίας, προκύπτει και αριθμητικά η μεγάλη διακύμανση που παρουσιάζουν τα δεδομένα τη για την περίοδο μελέτης. Η διακύμανση έχει την τιμή $VAR_{IRE}=68,181$, όπου σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες φαίνεται πολύ μεγάλη.

Την Ιρλανδία ακολουθεί η Σουηδία στην τιμή διακύμανσης όπου έχει αριθμητική τιμή $VAR_{SWE}=18,308$, σχεδόν στο 25% της τιμής της διακύμανσης της Ιρλανδίας.

Παράλληλα, όπως φαίνεται και στο Γράφημα 1, η Ιρλανδία παρουσιάζει και τη μέγιστη τιμή του δείκτη εισροών-εκροών κεφαλαίων προς επένδυση με 26,2. Την τιμή αυτή παίρνει ο δείκτης το έτος 2000. Ακολουθεί η Σουηδία, όπου το 1999 εμφανίζει την τιμή 23,425.

Τα παραπάνω αποτελέσματα συμφωνούν με το γεγονός ότι η Μέση τιμή με τη διάμεσο των δυο αυτών χωρών απέχουν. Το πιθανότερο ενδεχόμενο για να συμβαίνει αυτό είναι τα δεδομένα να περιέχουν ακραίες τιμές, καθώς η μέση τιμή επηρεάζεται αρκετά από τις ακραίες τιμές, ενώ η διάμεσος όχι.

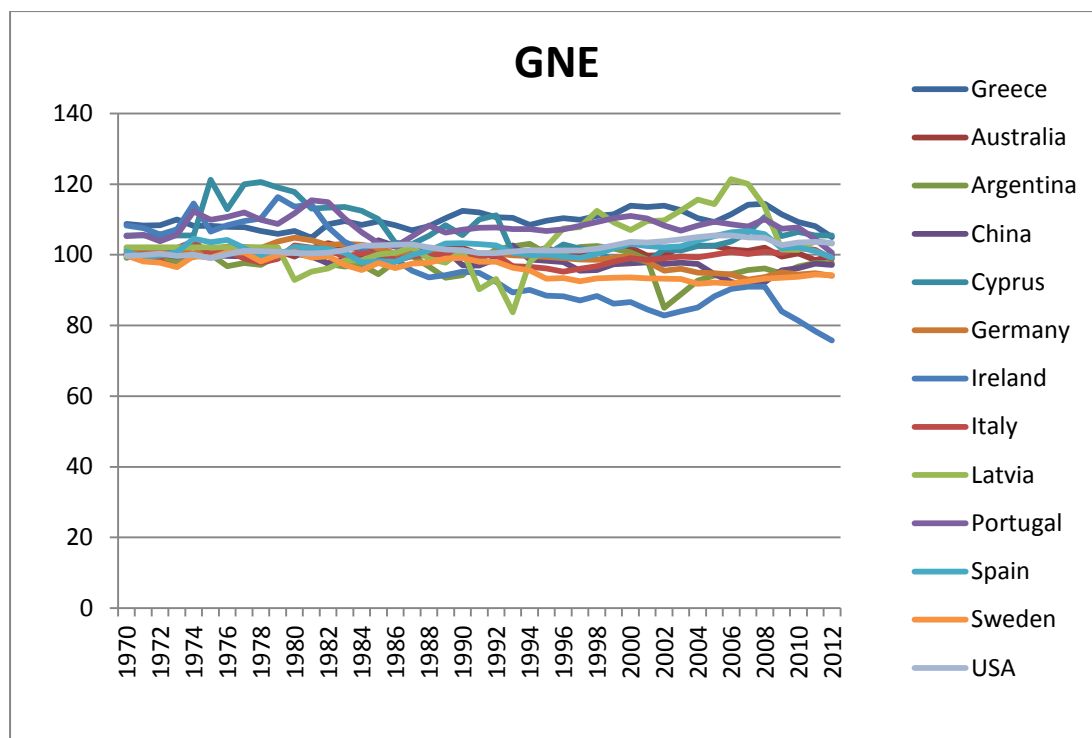
Όπως φαίνεται και στο Γράφημα 1 ισχύει αυτό το ενδεχόμενο, καθώς και οι δυο χώρες που εξετάζονται (Ιρλανδία, Σουηδία) περιέχουν ακραίες τιμές.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, είναι η χώρα που εμφανίζει τη μικρότερη διακύμανση στο δείκτη εισροών-εκροών κεφαλαίου προς επένδυση, μεταξύ των χωρών του δείγματος, για το διάστημα 1970-2012. Όπως φαίνεται και στο Γράφημα 1, αλλά και στον Πίνακα 1, οι τιμές της κινούνται μεταξύ του 0,036 και του 2,067, χωρίς να εμφανίζει απότομες μεταβολές στις τιμές.

9.3. Δαπάνες Κυβέρνησης και Νοικοκυριών

Τα δεδομένα για τις δαπάνες των κυβερνήσεων και των νοικοκυριών συλλέχθηκαν από τη βάση δεδομένων της Παγκόσμιας Τράπεζας. Υπάρχουν ελλείπουσες τιμές που αφορούν τη χώρα της Αυστραλίας και συγκεκριμένα την περίοδο 1970-1998 και τη χρονιά 2012. Ακόμα, για τη χώρα της Κύπρου λείπουν οι τιμές για την περίοδο 1970-1974 και τις χρονιές 2011-2012. Τέλος, για τη χώρα της Λετονίας, δεν υπάρχουν οι τιμές για την περίοδο 1970-1979. Όλες αυτές οι τιμές έχουν αντικατασταθεί με τη διάμεσο των υπόλοιπων υπαρχουσών τιμών.

Όπως μπορεί κανείς να παρατηρήσει και στο γράφημα 2, ενδιαφέρον δείχνουν τα δεδομένα για το ποσοστό επί του Α.Ε.Π. των δαπανών της κυβέρνησης και των νοικοκυριών του δείγματος.

Γράφημα 2. Ο δείκτης των δαπανών κυβερνήσεων και νοικοκυριών στις χώρες του δείγματος για την περίοδο 1970-2012.

Για την περίοδο 1970-2012, οι δαπάνες κυβέρνησης και νοικοκυριών όλων των χωρών του δείγματος βρίσκονται σε ποσοστό περίπου γύρω από το εκατό τοις εκατό του Α.Ε.Π. τους.

Οι δαπάνες της Ιρλανδίας εμφανίζουν πτωτικό ρυθμό και συγκεκριμένα, το 2012, οι δαπάνες της φτάνουν στο 75 % του Α.Ε.Π. της.

Η Κύπρος το 1975, όπως και η Λετονία το 2006, φτάνουν να δαπανούν με περισσότερο από 120 % του Α.Ε.Π. τους. Αυτό είναι και το μέγιστο ποσοστό δαπανών κυβερνήσεων και νοικοκυριών ανάμεσα στις χώρες του δείγματος για το διάστημα της μελέτης.

Η Ελλάδα, παραδοσιακά δαπανά σε πολύ υψηλό ποσοστό επί του Α.Ε.Π. Συγκεκριμένα, σε όλο το χρονικό διάστημα μελέτης το ποσοστό κυβερνητικών δαπανών ξεπερνά το 100 % και φτάνει στο μέγιστο σημείο το έτος 2008 όπου ουσιαστικά ξεκινάει και η κρίση στη χώρα. Το 1981 σημειώνεται και το ελάχιστο ποσοστό κυβερνητικών δαπανών της Ελλάδας, στο 104,9 %.

Στον επόμενο πίνακα φαίνονται συνοπτικά τα στατιστικά της μεταβλητής για τις χώρες του δείγματος κατά το διάστημα 1970-2012.

Government and Household Expenses													
	GRE	AUS	ARG	CHI	CYP	GER	IRE	ITA	LAT	POR	SPA	SWE	USA
MEAN	109,671	100,868	97,776	98,382	107,018	99,369	95,817	99,545	103,272	108,088	101,669	96,165	102,004
STDEV	2,391	1,278	3,632	2,704	6,279	3,199	11,057	1,806	7,534	2,996	2,207	2,872	1,742
VAR	5,715	1,633	13,194	7,313	39,421	10,234	122,249	3,262	56,763	8,977	4,873	8,248	3,035
MIN	104,828	96,932	84,987	91,200	97,932	93,001	75,756	95,279	83,742	100,608	97,892	91,818	99,053
MAX	114,486	103,326	103,074	104,076	121,206	104,863	116,375	103,886	121,466	115,415	106,721	100,827	105,502
MEDIAN	109,474	100,693	98,097	98,684	105,517	100,219	93,640	99,744	102,093	108,001	101,851	96,281	101,418

Πίνακας 2. Στατιστικά για το δείκτη των κεντρικών δαπανών κυβερνήσεων και νοικοκυριών στις χώρες του δείγματος για την περίοδο 1970-2012.

Στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται συνοπτικά τα στατιστικά της μεταβλητής των κυβερνητικών δαπανών και των δαπανών των νοικοκυριών για τις χώρες του δείγματος κατά το διάστημα 1970-2012.

Όπως και στη μεταβλητή των ξένων κεφαλαίων προς επένδυση έτσι και στη μεταβλητή των δαπανών, η Ιρλανδία είναι η χώρα που παρουσιάζει τη μεγαλύτερη διακύμανση.

Η αριθμητική τιμή της διακύμανσης είναι $VAR_{IRE}=122,249$.

Οι χώρες που ακολουθούν την Ιρλανδία στις υψηλές αριθμητικές τιμές της διακύμανσης είναι η Λετονία με $VAR_{LAT}=56,723$, η Κύπρος με $VAR_{CYP}=39,421$, η Αργεντινή με $VAR_{ARG}=13,194$ και η Γερμανία με $VAR_{GER}=10,234$. Οι υπόλοιπες χώρες έχουν διακύμανση μικρότερη από 10.

Όπως μπορεί κανείς εύκολα να παρατηρήσει, η μέση τιμή και η διάμεσος όλων των χωρών του δείγματος είναι σχεδόν ίσες. Αυτό σημαίνει ότι στις παρατηρήσεις δεν υπάρχουν ακραίες τιμές. Το γεγονός αυτό φαίνεται και στο Γράφημα 2, όπου τα γραφήματα όλων των χωρών κινούνται σε σχετικά μικρό εύρος τιμών με μέγιστη τιμή αυτή της Λετονίας $MAX_{LAT}=121,466$ για το έτος 2006 και με την ελάχιστη τιμή αυτή της Ιρλανδίας $MIN_{IRE}=75,756$ που εμφανίζεται το έτος 2012.

Η Ελλάδα είναι η χώρα που παρουσιάζει τη μεγαλύτερη μέση τιμή για τη μεταβλητή $AVERAGE_{GRE}=109,671$, χωρίς να παρουσιάζει μεγάλες διακυμάνσεις στην πορεία

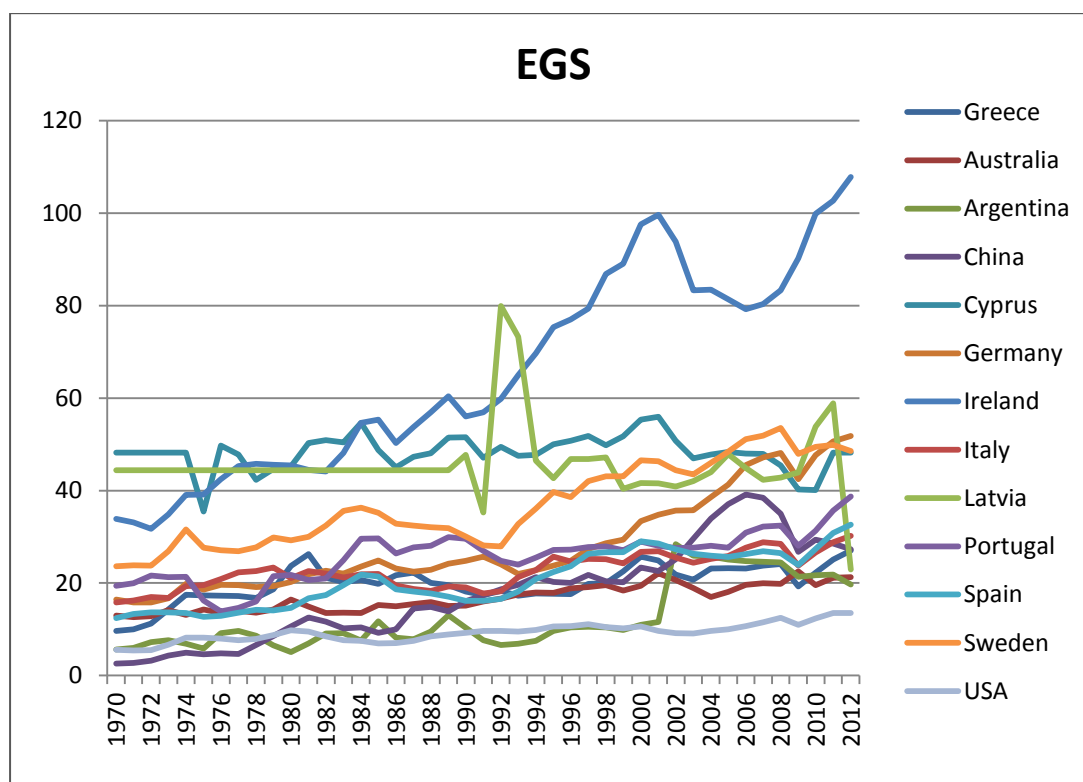
των τιμών της. Οι τιμές της κινούνται σε ένα σχετικά μικρό εύρος τιμών μεταξύ των 104,828 και 114,486.

9.4. Αξία Αγαθών και Υπηρεσιών

Τα δεδομένα της μεταβλητής που αφορούν την αξία των αγαθών και των υπηρεσιών που απευθύνονται στον υπόλοιπο κόσμο και συλλέχθηκαν από τη βάση δεδομένων της Παγκόσμιας Τράπεζας, για το χρονικό διάστημα 1970-2012 και περιέχουν ελλείπουσες τιμές για τη χώρα της Κύπρου για τα διαστήματα 1970-1974 και 2011-2012 και για τη χώρα της Λετονίας τη χρονική περίοδο 1970-1989. Οι τιμές αυτές έχουν αντικατασταθεί με τη διάμεσο.

Για τις υπόλοιπες χώρες του δείγματος δεν υπάρχουν ελλείπουσες τιμές.

Τα δεδομένα της αξίας των αγαθών και των υπηρεσιών φαίνονται στο Γράφημα 3.

Γράφημα 3. Τα δεδομένα της μεταβλητής αξίας αγαθών και υπηρεσιών στις χώρες του δείγματος για την περίοδο 1970-2012.

Μπορεί κανείς εύκολα να δει ότι η Ιρλανδία φαίνεται να δείχνει αυξητική τάση στην αξία των αγαθών και υπηρεσιών στα χρόνια μελέτης. Το έτος 1970 η αξία αυτή φαίνεται να βρίσκεται κάτω από το 40 τοις εκατό του Α.Ε.Π. και στην πορεία του

χρόνου έχει φτάσει να ξεπερνάει το 100 τοις εκατό του Α.Ε.Π. την πρώτη φορά το έτος 2001, τα επόμενα χρόνια έπεσε κάτω από το 90 τοις εκατό και έφτασε στο 80 τοις εκατό. Για δεύτερη φορά ξεπερνάει το 100 τοις εκατό του Α.Ε.Π. το 2010 και δείχνει να έχει αυξητική τάση.

Το ίδιο φαίνεται να συμβαίνει και με τη Γερμανία σε μικρότερο βαθμό, όπου η αξία αυτή ξεκινάει χαμηλότερα από το 20 τοις εκατό του Α.Ε.Π. το έτος 1970 και στη συνέχεια με συνεχή αύξηση στο χρόνο ξεπερνάει το 50 τοις εκατό του Α.Ε.Π.

Η Λετονία, στην τριετία 1990-1992 φτάνει την αξία των αγαθών και των υπηρεσιών της που απευθύνονται στις χώρες του εξωτερικού από το 45 περίπου τοις εκατό του Α.Ε.Π. της, στο 80 τοις εκατό. Στη συνέχεια, το 1994 επιστρέφει περίπου στο 45 τοις εκατό και παραμένει στα επίπεδα αυτά μέχρι το 2010 όπου φτάνει στο 60 τοις εκατό. Αμέσως μετά η αξία πέφτει περίπου στο 25 τοις εκατό του Α.Ε.Π. το έτος 2012.

Η Ελλάδα διαχρονικά, διατηρεί την αξία των αγαθών και των υπηρεσιών της μεταξύ του 10 τοις εκατό και του 27 τοις εκατό του Α.Ε.Π. της. Μάλιστα, την μέγιστη τιμή της αξίας την πετυχαίνει το έτος 2012, ενώ την ελάχιστη τιμή την πετυχαίνει το έτος 1970.

Στον επόμενο Πίνακα παρουσιάζονται συνοπτικά τα στατιστικά των χωρών του δείγματος για το διάστημα που αφορά τη μελέτη 1970-2012 και σχετικά με τη μεταβλητή της αξίας των αγαθών και υπηρεσιών που απευθύνονται στον υπόλοιπο κόσμο.

Value Of Goods and Services													
	GRE	AUS	ARG	CHI	CYP	GER	IRE	ITA	LAT	POR	SPA	SWE	USA
MEAN	19,900	16,769	12,496	17,598	48,229	28,252	65,161	22,635	45,638	25,830	20,654	36,874	9,250
STDEV	3,980	2,869	7,119	10,545	3,806	10,526	22,229	3,778	8,418	5,351	5,926	8,996	1,944
VAR	15,837	8,232	50,678	111,203	14,485	110,805	494,137	14,272	70,862	28,632	35,117	80,927	3,780
MIN	9,678	12,641	5,062	2,610	35,486	15,805	31,697	15,804	22,963	13,863	12,440	23,639	5,395
MAX	26,998	22,556	28,383	39,134	55,985	51,794	107,806	30,215	79,944	38,691	32,654	53,529	13,526
MEDIAN	19,956	16,415	9,616	17,366	48,199	24,015	59,842	22,580	44,422	27,210	19,562	35,165	9,505

Πίνακας 3. Στατιστικά για το δείκτη αξίας αγαθών και υπηρεσιών στις χώρες του δείγματος για την περίοδο 1970-2012.

Από το Γράφημα 3 μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι για τη χώρα της Ιρλανδίας υπάρχει έντονη αυξητική τάση, αναφορικά με τη μεταβλητή της αξίας των Αγαθών και των Υπηρεσιών, όπως αναφέρεται και στα σχόλια του Γραφήματος.

Στα στατιστικά παρουσιάζεται η ελάχιστη τιμή $MINIRE=31,697$ για το έτος 1972. Η μέγιστη τιμή είναι $MAXIRE=107,806$ για το έτος 2012.

Η διακύμανση της μεταβλητής της αξίας των αγαθών και υπηρεσιών για τη χώρα της Ιρλανδίας στο διάστημα μελέτης είναι $VARIRE=494,137$, η οποία σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες φαίνεται υπερβολικά μεγάλη. Δικαιολογείται όμως από την εικόνα του Γραφήματος καθώς οι παρατηρήσεις της μεταβλητής κινούνται σε μεγάλο εύρος τιμών.

Το ίδιο συμβαίνει και με τη μεταβλητή για τη χώρα της Κίνας, όπως και της Γερμανίας. Οι αντίστοιχες αριθμητικές τιμές των διακυμάνσεών τους είναι $VARCHI=111,203$ και $VARGER=110,805$.

Οι τιμές των μέσων τιμών και των διαμέσων όλων των χωρών, όπως φαίνονται και στον Πίνακα 3, είναι σχεδόν ίσες. Αυτό σημαίνει ότι το Γράφημα δεν περιέχει ακραίες τιμές, κάτι που προκύπτει και από την εικόνα του Γραφήματος.

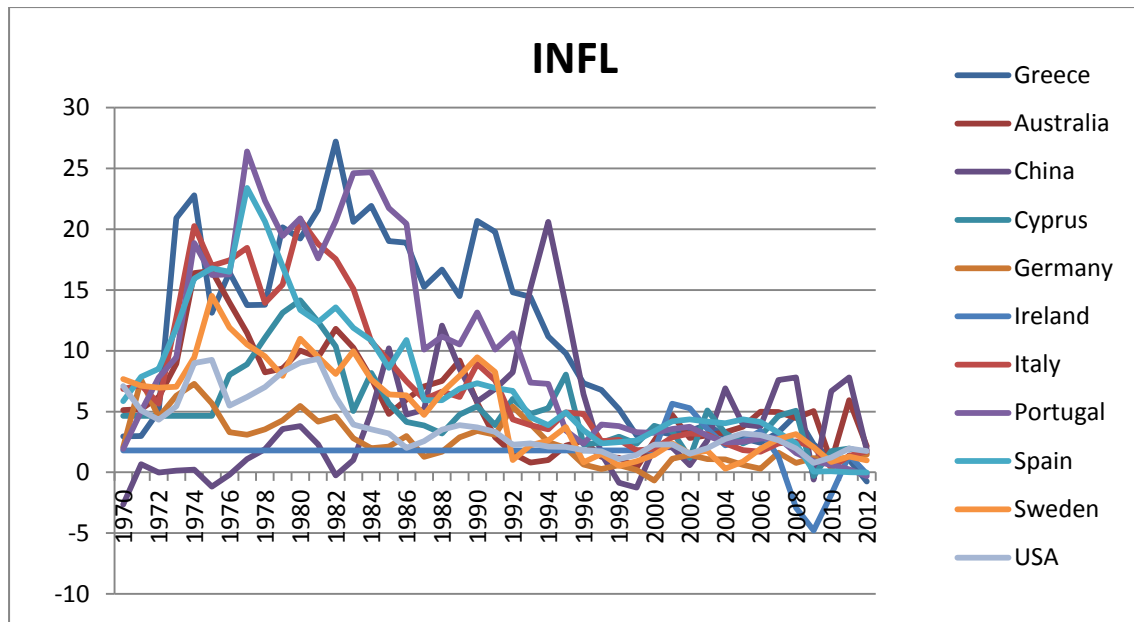
9.5 Πληθωρισμός

Ο Πληθωρισμός αφορά το ρυθμό μεταβολής των τιμών στην Οικονομία συνολικά.

Τα δεδομένα για τον Πληθωρισμό έχουν συλλεχθεί από την τράπεζα δεδομένων της Παγκόσμιας Τράπεζας και αφορούν το χρονικό διάστημα 1970-2012.

Στα δεδομένα υπάρχουν ελλείπουσες τιμές για το διάστημα 1970-1975 για τη χώρα της Κύπρου, για το 1970 της Γερμανίας και από το 1970 έως και το 2000 για τη χώρα της Ιρλανδίας. Επίσης οι τιμές για το διάστημα 2007-2012 για τη χώρα της Αργεντινής. Οι τιμές αυτές αντικαταστάθηκαν με τη διάμεσο των τιμών.

Τα δεδομένα του πληθωρισμού για τις χώρες που ερευνώνται, εκτός της Αργεντινής και της Λετονίας, για το διάστημα μελέτης φαίνονται στο Γράφημα 4.

Γράφημα 4. Τα δεδομένα της μεταβλητής του Πληθωρισμού στις χώρες του δείγματος, εκτός της Αργεντινής και της Λετονίας για την περίοδο 1970-2012.

Όπως φαίνεται και στο Γράφημα 4 όλες οι χώρες του δείγματος μειώνουν το ποσοστό τους επί του Α.Ε.Π. με πολύ υψηλό ρυθμό από το 1995 και μετά. Τα τελευταία χρόνια σταθεροποιούν το ποσοστό τους περίπου στο 3 τοις εκατό του Α.Ε.Π. τους.

Γράφημα 5. Τα δεδομένα της μεταβλητής του Πληθωρισμού για τις χώρες της Αργεντινής και της Λετονίας για την περίοδο 1970-2012.

Ξεχωρίζουμε από το Γράφημα 4, που δείχνει τον Πληθωρισμό όλων των χωρών, τις δυο χώρες Αργεντινή και Λετονία, καθώς εμφανίζουν χρονικά διαστήματα που οι τιμές του Πληθωρισμού τους είναι πολύ υψηλές και σε ορισμένες περιπτώσεις ξεπερνούν κατά πολύ το 100 τοις εκατό του Α.Ε.Π.

Ξεκινώντας για τη χώρα της Αργεντινής και σύμφωνα με το Γράφημα 5 μπορεί κανείς εύκολα να δει ότι κατά το διάστημα 1988-1990 οι τιμές του Πληθωρισμού της ξεπερνούν το 3000 τοις εκατό του Α.Ε.Π. της. Από το 1991 και έπειτα ο Πληθωρισμός της κινείται σε φυσιολογικές τιμές εκτός από το 2002 που η τιμή του φτάνει στο 30 τοις εκατό περίπου.

Αναφορικά με τη χώρα της Λετονίας και κατά το διάστημα 1991-1994 εμφανίζει μέγιστο με τιμή κοντά στο 1000 τοις εκατό του Α.Ε.Π. της. Στη συνέχεια και αυτή εμφανίζει τιμές χαμηλότερα από το 10 τοις εκατό του Α.Ε.Π. της.

Στον επόμενο Πίνακα παρουσιάζονται συνοπτικά τα στατιστικά των χωρών του δείγματος για το διάστημα που αφορά τη μελέτη 1970-2012 και σχετικά με τη μεταβλητή του πληθωρισμού.

Inflation													
	GRE	AUS	ARG	CHI	CYP	GER	IRE	ITA	LAT	POR	SPA	SWE	USA
MEAN	11,016	5,878	216,174	4,311	5,137	2,605	1,669	7,583	31,363	9,758	7,540	5,191	3,808
STDEV	7,940	4,104	559,084	4,885	3,237	1,992	1,657	6,187	143,148	8,179	5,748	3,874	2,463
VAR	63,041	16,843	312574,580	23,861	10,480	3,968	2,747	38,278	20491,383	66,900	33,037	15,007	6,065
MIN	-0,757	0,381	-1,837	-2,643	-0,312	-0,672	-4,771	0,388	-4,285	-0,302	-0,015	0,314	0,770
MAX	27,213	16,582	3057,629	20,607	14,153	7,621	5,650	20,816	932,522	26,400	23,383	14,512	9,334
MEDIAN	11,182	5,029	30,555	3,579	4,634	2,067	1,807	5,633	2,738	7,376	5,936	4,721	3,074

Πίνακας 4. Στατιστικά για τον Πληθωρισμό στις χώρες του δείγματος για την περίοδο 1970-2012.

Είναι προφανές από τον Πίνακα 4 ότι η Αργεντινή και η Λετονία εμφανίζουν τεράστιες διακυμάνσεις και αντίστοιχα τεράστιες τυπικές αποκλίσεις για τη μεταβλητή του Πληθωρισμού, σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες, όπως φαίνεται και στο Γράφημα 5.

Οι αριθμητικές τιμές των διακυμάνσεων και των τυπικών αποκλίσεων τους είναι αντίστοιχα $VARARG=312574,580$ και $VARLAT=20491,383$, $STDEVARG=559,084$ και $STDEVLAT=143,148$.

Το εύρος τιμών που κινούνται οι πορείες των γραφημάτων τους είναι πολύ μεγάλες και συγκεκριμένα για την Αργεντινή είναι $MINARG=-1,837$, $MAXARG= 3057,629$. Για τη Λετονία $MINLAT=-4,285$ και $MAXLAT=932,522$.

Παρατηρεί κανείς ότι οι μέσες τιμές τους και οι διάμεσοί τους διαφέρουν κατά πολύ. Η διάμεσος της Αργεντινής είναι $MEDIANARG=30,555$ και η μέση τιμή της $MEANARG=216,174$. Οι αντίστοιχες τιμές για τη χώρα της Λετονίας είναι $MEDIANLAT=2,738$ και $MEAN LAT=31,363$. Το γεγονός αυτό δείχνει και την ύπαρξη ακραίων τιμών στις παρατηρήσεις των δυο χωρών που εξετάζονται. Για τον ίδιο λόγο έχει γίνει ξεχωριστό Γράφημα των δυο χωρών, (Γράφημα 5), από τις υπόλοιπες χώρες, (Γράφημα 4).

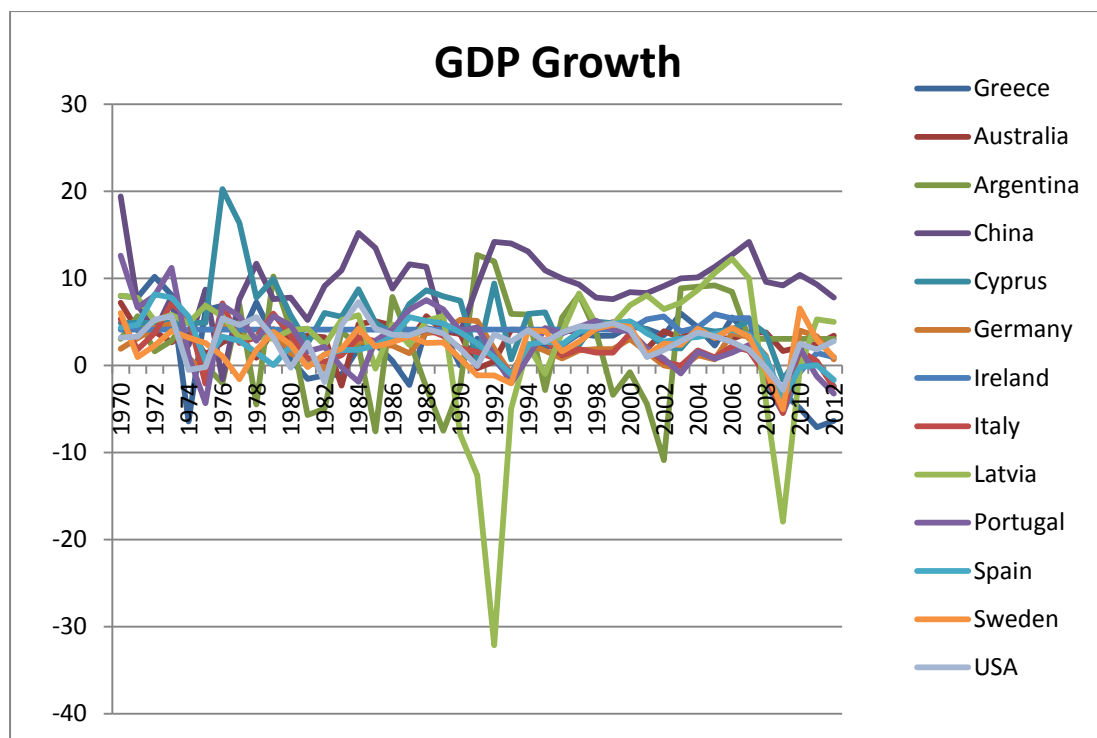
9.6. Ανάπτυξη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν είναι η συνολική αξία των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται κατά τη διάρκεια ενός έτους από μόνιμους κατοίκους μιας χώρας.

Τα δεδομένα της τράπεζας δεδομένων της Παγκόσμιας Τράπεζας αφορούν την ετήσια ποσοστιαία αύξηση, ή μείωση του Α.Ε.Π. για τις χώρες που απασχολούν τη μελέτη και για το χρονικό διάστημα που αφορά τη μελέτη.

Στα δεδομένα υπάρχουν ελλείπουσες τιμές για τη χώρα της Κύπρου κατά το διάστημα 1970-1975, για τη χώρα της Γερμανίας τη χρονιά 1970 και για τη χώρα της Λετονίας για το διάστημα 1970-2000. Αυτές οι τιμές έχουν αντικατασταθεί με τη διάμεσο των τιμών.

Τα δεδομένα αυτά παρουσιάζονται γραφικά στο Γράφημα 5.

Γράφημα 5. Τα δεδομένα της ποσοστιαίας ετήσιας αύξησης του Α.Ε.Π. στις χώρες του δείγματος για την περίοδο 1970-2012.

Όπως φαίνεται και στο Γράφημα 5, όλες οι χώρες διαχρονικά εμφανίζουν ετήσια ποσοστιαία αύξηση στο Α.Ε.Π τους που κινείται μεταξύ των τιμών 0-10 τοις εκατό.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα δεδομένα για τη χώρα της Λετονίας. Συγκεκριμένα εμφανίζει τη μεγαλύτερη ετήσια ποσοστιαία μείωση στο Α.Ε.Π. κατά την περίοδο 1990 – 1993 όπου η μείωση ξεπερνάει το 30 %. Από το 1994 και μέχρι το 2006 η ετήσια ποσοστιαία αύξηση του Α.Ε.Π. δείχνει να έχει αυξητική τάση και το 2006 ξεπερνά το 10 τοις εκατό. Το επόμενο διάστημα και μέχρι το 2010 παρουσιάζει μια δεύτερη μεγάλη μείωση που ξεπερνάει το 10 τοις εκατό.

Αντίθετα, η χώρα της Κίνας είναι αυτή όπου διαχρονικά έχει τη μεγαλύτερη ετήσια ποσοστιαία αύξηση του Α.Ε.Π. Είναι προφανές και στο Γράφημα ότι η γραμμή που αφορά την Κίνα κινείται πάνω από τις υπόλοιπες χώρες. Πιο συγκεκριμένα η ετήσια ποσοστιαία αύξηση του Α.Ε.Π. για το έτος 1970 όπου ξεκινάει το διάστημα μελέτης είναι περίπου στο 20 τοις εκατό. Τα επόμενα χρόνια και μέχρι το 1976 όπου θα πέσει και χαμηλότερα από το μηδέν, σημειώνει πτώση. Στη συνέχεια όμως, οι τιμές της ετήσιας ποσοστιαίας αύξησης του Α.Ε.Π. της Κίνας βρίσκονται συνεχώς μεταξύ των τιμών 8-12 τοις εκατό.

Αναφορικά με την Ελλάδα, κατά το διάστημα 1970 έως και το 1973 σημειώνονται οι μεγαλύτερες ποσοστιαίες ετήσιες αυξήσεις του Α.Ε.Π. άνω του 7 % ετησίως, ενώ την επόμενη χρονιά, το 1974, σημειώνεται η πρώτη μεγάλη ετήσια ποσοστιαία μείωση του Α.Ε.Π. άνω του 6 τοις εκατό.

Η επόμενη μεγάλη πτώση που σημειώνεται είναι στο διάστημα 2009-2012, που ξεπερνάει το 6 τοις εκατό.

Τα στατιστικά της μεταβλητής της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. συνοψίζονται στον Πίνακα 5.

GDP Growth													
	GRE	AUS	ARG	CHI	CYP	GER	IRE	ITA	LAT	POR	SPA	SWE	USA
MEAN	2,166	3,298	2,440	9,353	5,129	2,042	3,669	1,993	2,689	2,933	2,737	2,206	2,897
STDEV	4,044	1,622	5,578	3,700	4,028	1,979	2,031	2,401	7,929	3,612	2,353	2,235	2,097
VAR	16,353	2,631	31,114	13,688	16,228	3,917	4,126	5,766	62,866	13,043	5,537	4,994	4,395
MIN	-7,105	-2,314	-10,894	-1,600	-2,400	-5,145	-5,456	-5,494	-32,119	-4,348	-3,832	-5,028	-2,802
MAX	10,160	7,195	12,670	19,400	20,266	5,255	5,876	7,126	12,233	12,613	8,150	6,557	7,259
MEDIAN	2,941	3,769	3,046	9,200	4,883	1,891	4,124	1,863	4,866	2,807	2,839	2,553	3,292

Πίνακας 5. Στατιστικά για τη μεταβλητή της ανάπτυξη του Α.Ε.Π. στις χώρες του δείγματος για την περίοδο 1970-2012.

Από το Γράφημα 5 φαίνεται η μεγάλη διακύμανση των τιμών της μεταβλητής της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. για τη χώρα της Λετονίας $VAR_{LAT}=62,866$, όπου οι τιμές στο Γράφημά της κινούνται σε ένα μεγάλος εύρος μεταξύ του $MIN_{LAT}=-32,119$ και του $MAX_{LAT}=12,233$.

Οι χώρες που ακολουθούν τη Λετονία σε διακύμανση είναι η Αργεντινή $VAR_{ARG}=31,114$, η Ελλάδα με $VAR_{GRE}=16,353$, η Κύπρος με $VAR_{CYP}=16,228$ και η Κίνα με $VAR_{CHI}=13,688$. Η εικόνα της πορείας του Γραφήματος για τις χώρες αυτές ταιριάζει και με τις αριθμητικές τιμές των διακυμάνσεών τους και φυσικά με τις αντίστοιχες τιμές των τυπικών τους αποκλίσεων.

Ακραίες τιμές στο Γράφημα 5 υπάρχουν μόνο για τη χώρα της Λετονίας. Από τον Πίνακα 5 μπορεί κανείς να δει ότι οι τιμές της μέσης τιμής και της διαμέσου απέχουν αρκετά μόνο για τη χώρα της Λετονίας. Για τις άλλες χώρες οι δυο αυτές τιμές βρίσκονται σχετικά κοντά.

9.7 Παράγοντες που Επηρεάζουν την Ανάπτυξη του Α.Ε.Π.

Στην παρούσα ενότητα παρατίθενται κάποια στατιστικά που αφορούν τις μεταβλητές που αναλύθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο. Επίσης, θα γίνει προσπάθεια να μελετηθούν οι παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη του Α.Ε.Π. κάνοντας χρήση πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης.

Για όλες τις χώρες της μελέτης μελετήθηκε η παρακάτω εξίσωση πολλαπλής παλινδρόμησης:

$$\text{GDP}_t = b_0 + b_1\text{FDI}_t + b_2\text{GNE}_t + b_3\text{EGS}_t + b_4\text{INFL}_t + b_5\text{CGD}_t + \text{et.} \quad (1)$$

Μετά από δοκιμές παρατηρήθηκε ότι είτε η στατιστική F ήταν στατιστικά μη σημαντική, που σημαίνει ότι ολόκληρο το μοντέλο ήταν ανεπαρκές (όλες οι μεταβλητές ταυτόχρονα εκτός του σταθερού όρου), είτε κάθε μια μεταβλητή ξεχωριστά ήταν στατιστικά μη σημαντική, οπότε ήταν ανεπαρκείς οι μεταβλητές ώστε να επεξηγήσουν την ανάπτυξη του Α.Ε.Π.

Αυτό συνέβαινε σε όλες τις χώρες της μελέτης και συγκεκριμένα για τις παρατηρήσεις του διαστήματος της μελέτης.

Ωστόσο, με περισσότερες δοκιμές και με απλές παλινδρομήσεις με ανεξάρτητη τη μεταβλητή της αξίας των αγαθών και των υπηρεσιών που απευθύνονται στον υπόλοιπο κόσμο, εμφανίζεται να υπάρχει στατιστική σημαντικότητα, σε κάποιες από τις χώρες της μελέτης.

Αναλυτικά τα αποτελέσματα για την κάθε χώρα ξεχωριστά.

9.7.1. ΕΛΛΑΔΑ

Στην περίπτωση της Ελλάδας χρησιμοποιήθηκε η μεταβλητή της αξίας των αγαθών και των υπηρεσιών ώστε να ερμηνεύσει ένα ποσοστό της μεταβλητότητας της ανάπτυξης του Α.Ε.Π.

Πιο συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκε το μοντέλο απλής γραμμικής παλινδρόμησης

$$\text{GDP}_t = b_0 + b_1\text{EGS}_t + \text{et.} \quad (2)$$

Στα δεδομένα των μεταβλητών για την περίπτωση της Ελλάδας και στην παραπάνω εξίσωση εφαρμόζεται η μέθοδος ελαχίστων τετραγώνων. Στην περίπτωση αυτή προκύπτει η γραμμική σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών η οποία περιγράφεται από την εξίσωση:

$$\text{GDP}_t = 12,628 - 0,5257\text{EGS}_t + \text{et.} \quad (3)$$

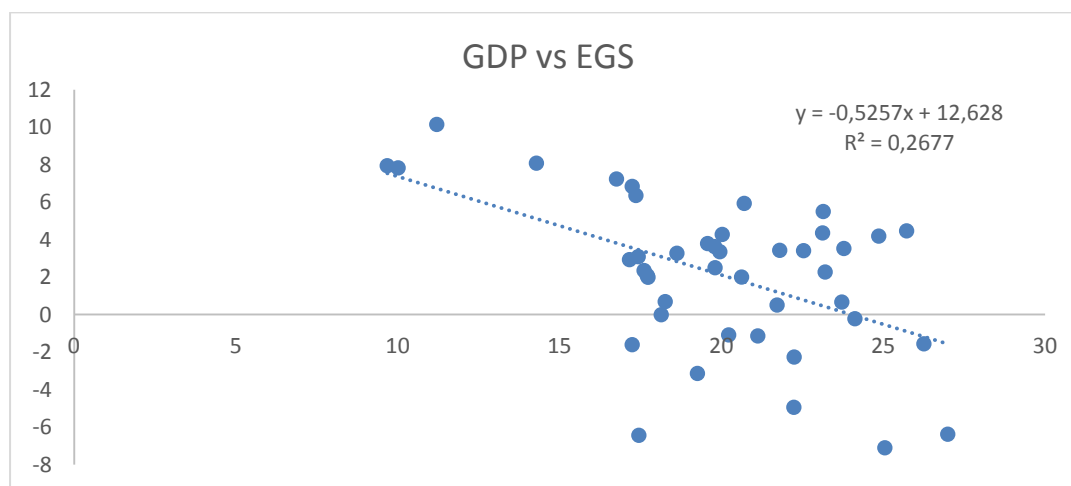
Οι συντελεστές παλινδρόμησης παίρνουν τις τιμές $b_0 = 12,628$ με $p\text{-value} = 0,0003$ όπου απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση να παίρνει την τιμή μηδέν και άρα ο σταθερός όρος της παλινδρόμησης είναι στατιστικά σημαντικός. Αυτό συμβαίνει γιατί η $p\text{-value}$ του συντελεστή είναι μικρότερη από το επίπεδο σημαντικότητας $\alpha = 5\%$.

Η τιμή για το συντελεστή της μεταβλητής EGS, $b_1 = -0,5257$ με $p\text{-value} = 0,00004$ και άρα ο συντελεστής είναι στατιστικά σημαντικός.

Συμπερασματικά, για κάθε μια μονάδα που θα αυξάνεται η αξία των αγαθών και των υπηρεσιών, η ανάπτυξη του Α.Ε.Π. θα μειώνεται κατά 52,5%.

Ο συντελεστής προσδιορισμού R^2 της παλινδρόμησης έχει τιμή 0,267. Αυτό σημαίνει ότι το ποσοστό της μεταβλητότητας της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. που επεξηγείται από τη μεταβλητότητα της μεταβλητής EGS είναι περίπου στο 26,7 %.

Η γραμμική σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ των δυο μεταβλητών παρουσιάζεται και γραφικά στο επόμενο γράφημα.

Γράφημα 6. Το γράφημα διασποράς των δυο μεταβλητών της Ανάπτυξης του Α.Ε.Π. και της αξίας αγαθών και υπηρεσιών της Ελλάδας, για το διάστημα 1970-2012.

Μπορεί κανείς εύκολα να παρατηρήσει ότι η σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών είναι αρνητική. Ο συντελεστής γραμμικής συσχέτισης των δυο μεταβλητών είναι ίσος με -0,51.

9.7.2. ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Η περίπτωση της Ιρλανδίας έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς προκύπτει από τα αποτελέσματα ότι το μοντέλο πολλαπλής παλινδρόμησης που χρησιμοποιήθηκε επεξηγεί κατά 87 % την μεταβλητότητα της ανάπτυξης του Α.Ε.Π.

Στην παρούσα περίπτωση χρησιμοποιήθηκε ένα μοντέλο πολλαπλής παλινδρόμησης και συγκεκριμένα το μοντέλο:

$$\text{GDP}_t = b_0 + b_1\text{EGSt} + b_2\text{INFL}_t + b_3\text{CGDt} + \text{et.} \quad (4)$$

Μετά από την εφαρμογή της μεθόδου των ελαχίστων τετραγώνων καταλήγουμε στην εξίσωση που διέπει τη σχέση των μεταβλητών, η οποία είναι:

$$\text{GDP}_t = 4,11 - 0,015 \text{EGSt} + 0,97 \text{INFL}_t - 0,026 \text{CGDt} + \text{et.} \quad (5)$$

Οι συντελεστές παλινδρόμησης είναι όλοι στατιστικά σημαντικοί. Συγκεκριμένα ο σταθερός όρος παίρνει την τιμή $b_0 = 4,11$ και έχει $p\text{-value} = 2 \cdot 10^{-9}$, όπου απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση ότι μπορεί να πάρει την τιμή μηδέν.

Το ίδιο συμβαίνει και για τους συντελεστές των τριών ανεξάρτητων μεταβλητών και συγκεκριμένα ο συντελεστής της μεταβλητής EGS παίρνει την τιμή $b_1 = -0,015$ με

$p\text{-value} = 0,013$, ο συντελεστής της μεταβλητής INFL παίρνει την τιμή $b_2 = 0,97$ με

$p\text{-value} = 1,08 \cdot 10^{-14}$ και ο συντελεστής της μεταβλητής CGD παίρνει την τιμή

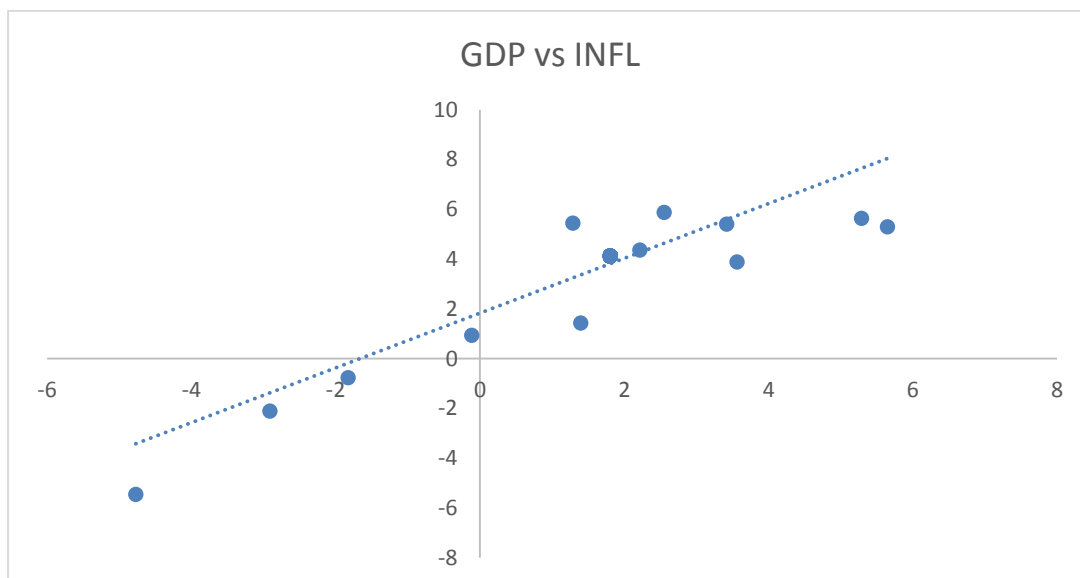
$b_3 = -0,026$ με $p\text{-value} = 0,018$.

Η μεταβολή της μεταβλητής του Πληθωρισμού είναι η μόνη που επηρεάζει θετικά την ανάπτυξη του Α.Ε.Π., ενώ η μεταβολή των υπόλοιπων δυο, της αξίας αγαθών και υπηρεσιών και του κεντρικού κυβερνητικού χρέους επηρεάζει αρνητικά την ανάπτυξη του Α.Ε.Π.

Σύμφωνα και με τον υπολογισμό των συντελεστών γραμμικής παλινδρόμησης, η σχέση της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. με την αξία αγαθών και υπηρεσιών είναι αρνητική και ίση με $-0,32$. Αρνητική υπολογίζεται να είναι η γραμμική σχέση της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. με το κεντρικό κυβερνητικό χρέος και ίση με $-0,63$.

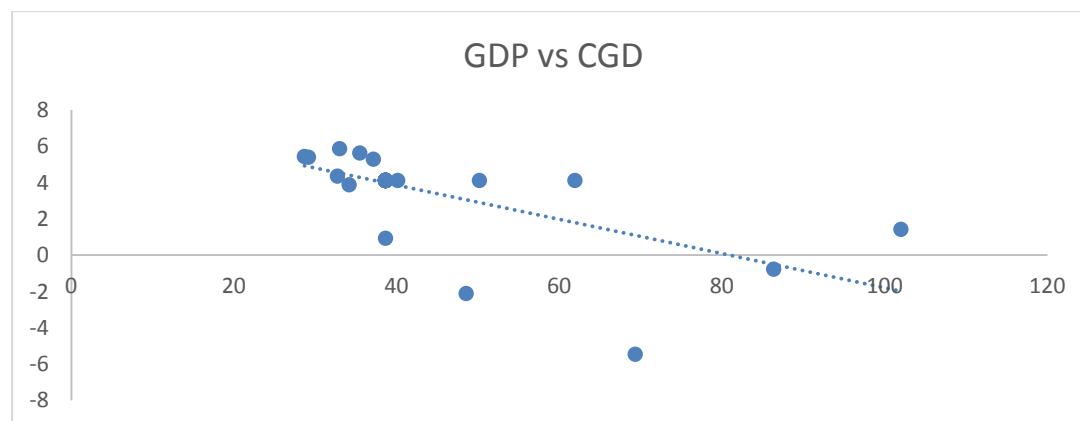
Η μόνη μεταβλητή της εξίσωσης που έχει θετικό συντελεστή γραμμικής συσχέτισης με τη μεταβλητή της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. είναι η μεταβλητή του Πληθωρισμού, όπου υπολογίζεται ίσος με 0,89.

Ενδεικτικό είναι το Γράφημα 7 όπου φαίνεται ξεκάθαρα η θετική σχέση που προκύπτει μεταξύ των δυο μεταβλητών ανάπτυξης του Α.Ε.Π. και Πληθωρισμού.

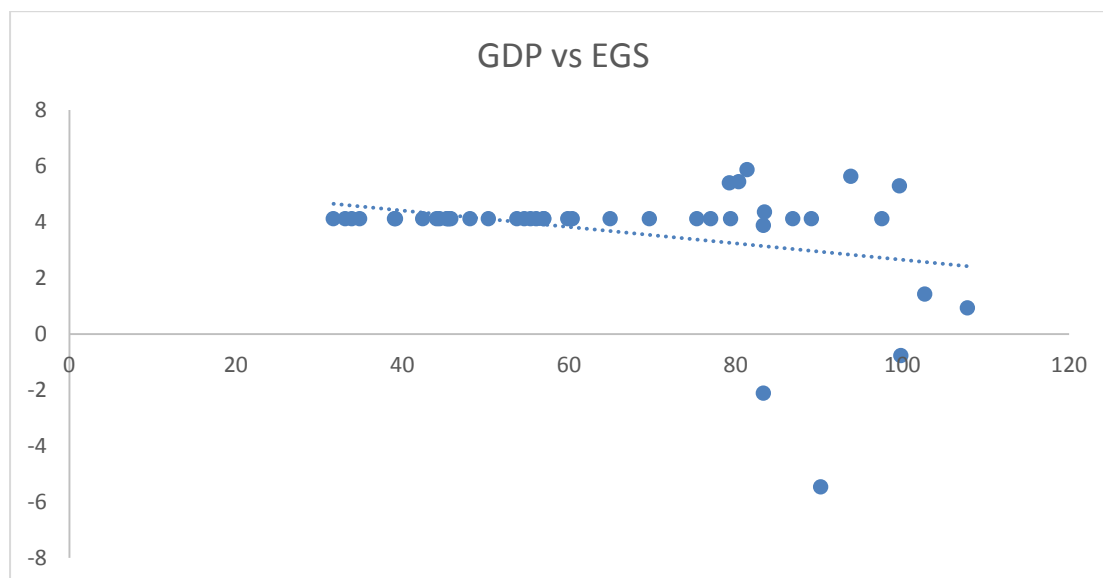
Γράφημα 7. Το γράφημα διασποράς των δυο μεταβλητών της Ανάπτυξης του Α.Ε.Π. και του Πληθωρισμού της Ιρλανδίας, για το διάστημα 1970-2012.

Ενδεικτικά, η αρνητική γραμμική σχέση που προκύπτει μεταξύ των δυο μεταβλητών της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. και του κεντρικού κυβερνητικού χρέους φαίνεται και γραφικά στο Γράφημα 8.

Γράφημα 8. Το γράφημα διασποράς των δυο μεταβλητών της Ανάπτυξης του Α.Ε.Π. και του Κεντρικού Κυβερνητικού Χρέους της Ιρλανδίας, για το διάστημα 1970-2012.

Η αρνητική γραμμική σχέση των μεταβλητών της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. και της μεταβλητής της αξίας αγαθών και υπηρεσιών φαίνεται στο Γράφημα 9.

Γράφημα 9. Το γράφημα διασποράς των δυο μεταβλητών της Ανάπτυξης του Α.Ε.Π. και της αξίας των αγαθών και υπηρεσιών της Ελλάδας, για το διάστημα 1970-2012.

Η τιμή της στατιστικής F, που εξετάζει εάν το μοντέλο συνολικά είναι στατιστικά σημαντικό έχει $p\text{-value} = 1,44 \cdot 10^{-17}$, δηλαδή πολύ κοντά στο μηδέν και άρα μπορώ να απορρίψω τη μηδενική υπόθεση ότι όλες οι μεταβλητές ταυτόχρονα είναι ίσες με το μηδέν. Άρα αποδέχομαι την εναλλακτική υπόθεση ότι τουλάχιστον μια από τις μεταβλητές είναι διαφορετική από το μηδέν και άρα το μοντέλο που εξετάζω είναι στατιστικά σημαντικό.

Ο συντελεστής πολλαπλού προσδιορισμού της παλινδρόμησης $R^2=0,87$ και άρα η μεταβλητότητα της μεταβλητής της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. επεξηγείται κατά 87 τοις εκατό από τη μεταβλητότητα των τριών μεταβλητών.

9.7.3. ΙΤΑΛΙΑ

Στην περίπτωση της Ιταλίας, οι δοκιμές οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το μοντέλο που περιγράφει τη σχέση μεταξύ της μεταβλητής της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. με τη μεταβλητή της αξίας των προϊόντων και των υπηρεσιών της χώρας είναι το εξής:

$$\text{GDP}_t = b_0 + b_1 \text{EGSt} + \text{et.} \quad (6)$$

Έπειτα από τη μέθοδο ελαχίστων τετραγώνων, η γραμμική σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών είναι η ακόλουθη:

$$\text{GDP}_t = 7,95 - 0,26 \text{EGSt} + \text{et.} \quad (7)$$

Ο σταθερός όρος της παλινδρόμησης παίρνει την τιμή $b_0=7,95$ και έχει $p\text{-value}=0,0004$. Απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση ότι ο σταθερός όρος μπορεί να πάρει την τιμή μηδέν και άρα μπορώ να αποδεχτώ την εναλλακτική υπόθεση ότι ο σταθερός όρος είναι διαφορετικός από το μηδέν και άρα είναι στατιστικά σημαντικός.

Το ίδιο συμβαίνει και για το συντελεστή της μεταβλητής της αξίας των αγαθών και των υπηρεσιών της Ιταλίας. Η τιμή του συντελεστή είναι $b_1=-0,26$ και έχει $p\text{-value}=0,0057$ και άρα μπορώ και σε αυτή την περίπτωση να απορρίψω τη μηδενική υπόθεση ότι ο συντελεστής μπορεί να πάρει την τιμή μηδέν. Άρα, ο συντελεστής αυτός είναι στατιστικά σημαντικός.

Ερμηνευτικά, για κάθε μια μονάδα που θα αυξάνεται η αξία των αγαθών και των υπηρεσιών της Ιταλίας, η ανάπτυξη του Α.Ε.Π. θα μειώνεται κατά 26%.

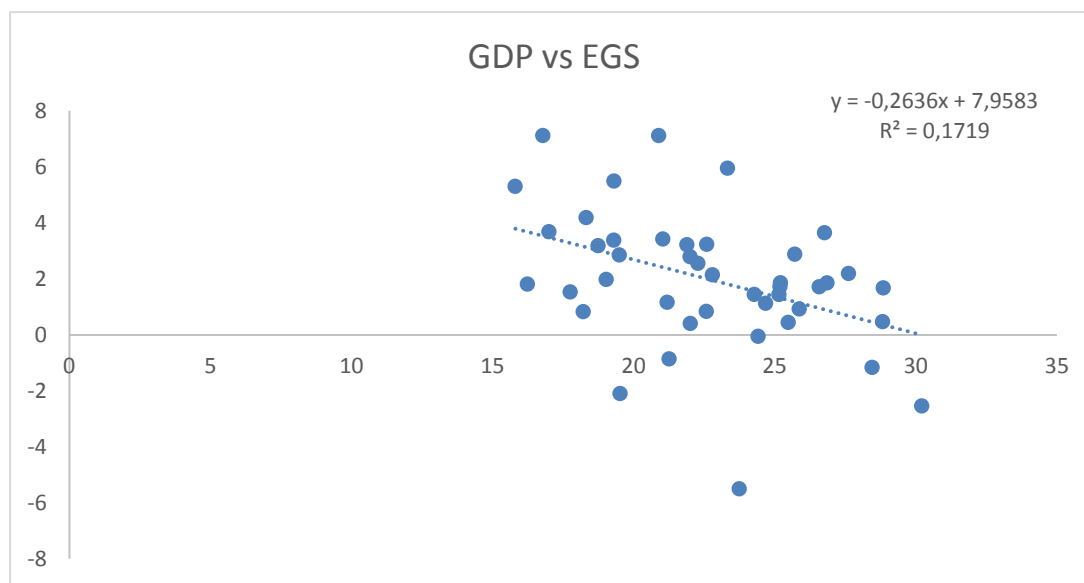
Στην περίπτωση της F στατιστικής, είμαστε σε θέση να απορρίψουμε τη μηδενική υπόθεση ότι όλοι οι συντελεστές ταυτόχρονα είναι ίσοι με το μηδέν και άρα όλο το μοντέλο είναι στατιστικά σημαντικό, καθώς η $p\text{-value}$ του ελέγχου παίρνει την τιμή 0,0057.

Άρα το μοντέλο απλής παλινδρόμησης που χρησιμοποιώ είναι επαρκές.

Ο συντελεστής προσδιορισμού R^2 της παλινδρόμησης είναι 0,17 και άρα το ποσοστό της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. που εξηγείται από τη μεταβλητότητα της ανεξάρτητης μεταβλητής της αξίας των αγαθών και των υπηρεσιών της Ιταλίας είναι 17 %.

Το ποσοστό αυτό είναι σχετικά μικρό και αφήνει το υπόλοιπο 83 % της μεταβλητότητας να το ερμηνεύουν άλλοι παράγοντες τους οποίους δεν συμπεριλαμβάνουμε στο μοντέλο.

Η γραμμική σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ των δυο μεταβλητών απεικονίζεται στο Γράφημα 10.

Γράφημα 10. Το γράφημα διασποράς των δυο μεταβλητών της Ανάπτυξης του Α.Ε.Π. και της αξίας αγαθών και υπηρεσιών της Ιταλίας, για το διάστημα 1970-2012.

Είναι εμφανής η αρνητική γραμμική σχέση των δυο μεταβλητών μεταξύ τους. Ο συντελεστής γραμμικής συσχέτισης των δυο μεταβλητών έχει την τιμή $\rho = -0,41$. Άρα, όσο αυξάνεται η αξία των αγαθών και των υπηρεσιών της χώρας, τόσο θα μειώνεται η ανάπτυξη του Α.Ε.Π. της.

9.7.4. ΛΕΤΟΝΙΑ

Όπως προέκυψε μετά τις δοκιμές για τους παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη του Α.Ε.Π. για τη χώρα της Λετονίας, η μεταβλητή της αξίας των αγαθών και των υπηρεσιών είναι αυτή που επεξηγεί κατά ένα ποσοστό τη μεταβλητή της ανάπτυξης του Α.Ε.Π.

Η εξίσωση παλινδρόμησης που περιγράφει τη σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών είναι η:

$$GDP_t = b_0 + b_1EGS_t + e_t. \quad (8)$$

Μετά την εφαρμογή της μεθόδου ελαχίστων τετραγώνων και την εκτίμηση των συντελεστών παλινδρόμησης, η εξίσωση που προκύπτει είναι η εξής:

$$\text{GDP}_t = 27,88 - 0,54\text{EGSt} + \text{et}. \quad (9)$$

Ο σταθερός όρος της παλινδρόμησης έχει την τιμή $b_0 = 27,88$. Αυτό σημαίνει ότι εάν η μεταβλητή της αξίας των αγαθών και υπηρεσιών της Λετονίας πάρει την τιμή μηδέν, η ανάπτυξη του Α.Ε.Π. θα είναι σταθερή και ίση με 27,88 τοις εκατό.

Η p-value του σταθερού όρου είναι ίση με $9,42 \cdot 10^{-5}$, που είναι μια τιμή που πλησιάζει το μηδέν και είναι αρκετά μικρότερη από το επίπεδο σημαντικότητας $\alpha = 5\%$. Με αυτή την τιμή μπορώ να απορρίψω τη μηδενική υπόθεση ότι ο σταθερός όρος της παλινδρόμησης είναι ίσος με μηδέν και άρα συμπεραίνω ότι ο συντελεστής είναι στατιστικά σημαντικός.

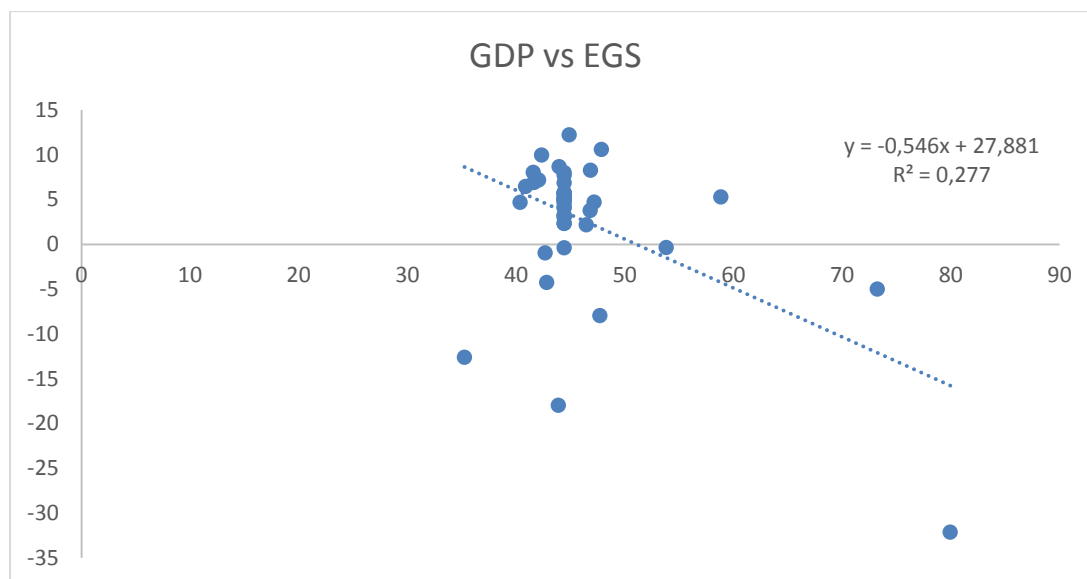
Αναφορικά με το συντελεστή της μεταβλητής της αξίας αγαθών και υπηρεσιών, έχει την τιμή $b_1 = -0,54$. Ερμηνευτικά αυτό σημαίνει ότι για κάθε μια μονάδα που θα αυξάνεται η μεταβλητή, η ανάπτυξη του Α.Ε.Π. θα μειώνεται κατά 0,54 τοις εκατό.

Η p-value του συντελεστή είναι ίση με $2 \cdot 10^{-4}$, που είναι μια τιμή μικρότερη από το επίπεδο σημαντικότητας. Στην περίπτωση αυτή η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται και άρα ο συντελεστής είναι στατιστικά σημαντικός.

Ο συντελεστής προσδιορισμού της παλινδρόμησης R^2 έχει την τιμή 0,27. Αυτό σημαίνει ότι η μεταβλητότητα της επεξηγηματικής μεταβλητής της αξίας των αγαθών και υπηρεσιών επεξηγεί το 27 τοις εκατό της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. Το υπόλοιπο 73 % επεξηγείται από άλλους λόγους οι οποίοι δεν συμπεριλαμβάνονται στο υπόδειγμα.

Συμπερασματικά και από την τιμή του συντελεστή προσδιορισμού, φαίνεται ότι το ποσοστό που επεξηγείται από το μοντέλο είναι σχετικά μικρό και θα πρέπει να συμπεριληφθούν περισσότερες μεταβλητές στο υπόδειγμα ώστε να αυξηθεί η επεξηγηματική του ικανότητα και να γίνει περισσότερο χρήσιμο.

Μεταξύ των δυο μεταβλητών υπάρχει γραμμική σχέση η οποία απεικονίζεται στο Γράφημα 11.

Γράφημα 11. Το γράφημα διασποράς των δυο μεταβλητών της Ανάπτυξης του Α.Ε.Π. και της αξίας αγαθών και υπηρεσιών της Λετονίας, για το διάστημα 1970-2012.

Από το Γράφημα 8 είναι προφανές ότι μεταξύ των δυο μεταβλητών υπάρχει αρνητική γραμμική σχέση. Ο συντελεστής γραμμικής συσχέτισης παίρνει την τιμή $\rho = -0,52$.

Ερμηνευτικά, όσο αυξάνεται η μεταβλητή της αξίας αγαθών και υπηρεσιών της Λετονίας, τόσο μειώνεται η ανάπτυξη του Α.Ε.Π. της χώρας.

9.7.5. ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Όπως και στη χώρα της Λετονίας, έτσι και για την Πορτογαλία, η μεταβλητή που έχει κάποια επεξηγηματική ικανότητα στη μεταβλητή της ανάπτυξης του Α.Ε.Π., είναι αυτή της αξίας των αγαθών και των υπηρεσιών.

Η εξίσωση απλής γραμμικής παλινδρόμησης που περιγράφει τη σχέση των δυο μεταβλητών είναι η:

$$GDP_t = b_0 + b_1 EGS_t + et. \quad (10)$$

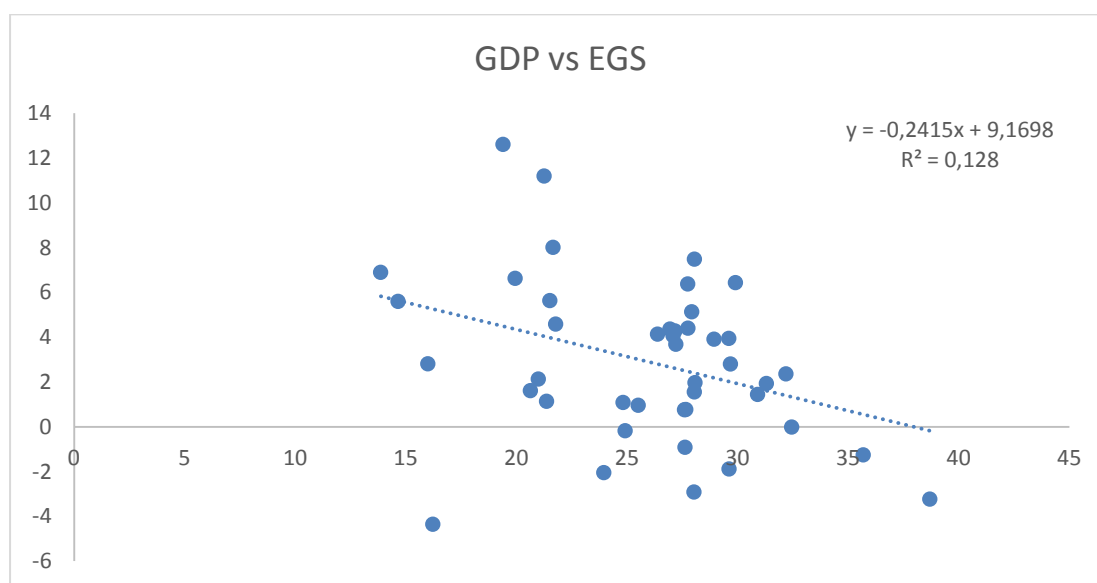
Μετά την εφαρμογή της μεθόδου ελαχίστων τετραγώνων και την εκτίμηση των συντελεστών παλινδρόμησης, η εξίσωση που προκύπτει είναι η εξής:

$$GDP_t = 9,16 - 0,24 EGS_t + et. \quad (11)$$

Οι συντελεστές της παλινδρόμησης είναι στατιστικά σημαντικοί. Η p-value για το σταθερό όρο της παλινδρόμησης είναι 0,001 που είναι αρκετά μικρότερη τιμή από το επίπεδο σημαντικότητας α . Άρα απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση ότι ο συντελεστής μπορεί να πάρει την τιμή μηδέν και άρα ο σταθερός όρος είναι στατιστικά σημαντικός.

Το ίδιο συμβαίνει και με το συντελεστή της μεταβλητής της αξίας αγαθών και υπηρεσιών, όπου η p-value είναι 0,018 και είναι αρκετά μικρότερη από το επίπεδο σημαντικότητας α . Για το λόγο αυτό προκύπτει ότι ο συντελεστής της μεταβλητής είναι στατιστικά σημαντικός.

Από τον υπολογισμό του συντελεστή γραμμικής συσχέτισης, προκύπτει ότι η σχέση που υπάρχει μεταξύ των δυο μεταβλητών της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. και της αξίας των αγαθών και υπηρεσιών είναι αρνητική, δηλαδή η αύξηση στην επεξηγηματική μεταβλητή οδηγεί σε μείωση της εξαρτημένης μεταβλητής. Η αριθμητική τιμή του συντελεστή είναι -0,35.

Γράφημα 12. Το γράφημα διασποράς των δυο μεταβλητών της Ανάπτυξης του Α.Ε.Π. και της αξίας αγαθών και υπηρεσιών της Πορτογαλίας, για το διάστημα 1970-2012.

Ο συντελεστής πολλαπλού προσδιορισμού της εξίσωσης παλινδρόμησης υπολογίζεται στο 0,12. Άρα το 12 τοις εκατό της μεταβλητότητας της μεταβλητής της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. επεξηγείται από τη μεταβλητή της αξίας των αγαθών και των υπηρεσιών της Πορτογαλίας.

Το ποσοστό που επεξηγείται είναι σχετικά μικρό και στο υπόδειγμα θα πρέπει να προστεθούν περισσότερες μεταβλητές ώστε να επεξηγείται σε μεγαλύτερο ποσοστό η ανεξάρτητη μεταβλητή.

9.7.6. ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Μετά τις δοκιμές, προέκυψε ότι η μεταβλητή της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. των Η.Π.Α., όπως και της Ιρλανδίας, επεξηγείται καλύτερα μέσα από ένα μοντέλο πολλαπλής παλινδρόμησης, όπου οι μεταβλητές που συμπεριλαμβάνονται στο μοντέλο είναι η αξία των αγαθών και υπηρεσιών των Η.Π.Α και η μεταβλητή του Πληθωρισμού.

Η εξίσωση πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης που περιγράφει τη σχέση των δυο μεταβλητών είναι η:

$$GDP_t = b_0 + b_1EGSt + b_2INFL_t + et. \quad (10)$$

Μετά την εφαρμογή της μεθόδου ελαχίστων τετραγώνων και την εκτίμηση των συντελεστών παλινδρόμησης, η εξίσωση που προκύπτει είναι η εξής:

$$GDP_t = 9,13 - 0,54EGSt - 0,31INFL_t + et. \quad (11)$$

Η F στατιστική παίρνει την τιμή 0,008. Σε σύγκριση με το επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$ προκύπτει ότι είναι πολύ μικρότερη. Άρα απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση ότι όλοι οι συντελεστές του μοντέλου, εκτός του σταθερού όρου, ταυτόχρονα είναι μηδέν και άρα το μοντέλο είναι στατιστικά σημαντικό και έχει επεξηγηματική ικανότητα για τη μεταβλητή της ανάπτυξης του Α.Ε.Π.

Ο σταθερός όρος της παλινδρόμησης είναι $b_0 = 9,13$. Δηλαδή, εάν όλες οι μεταβλητές στο υπόδειγμα έπαιρναν ταυτόχρονα την τιμή μηδέν, η ανάπτυξη του Α.Ε.Π. των Η.Π.Α. θα ήταν σταθερή και ίση με 9,13 τοις εκατό. Η p-value του σταθερού όρου είναι $2,5 \cdot 10^{-5}$ και είναι πολύ μικρότερη από το επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$. Άρα απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση ότι ο σταθερός όρος είναι μηδέν και άρα είναι στατιστικά σημαντικός.

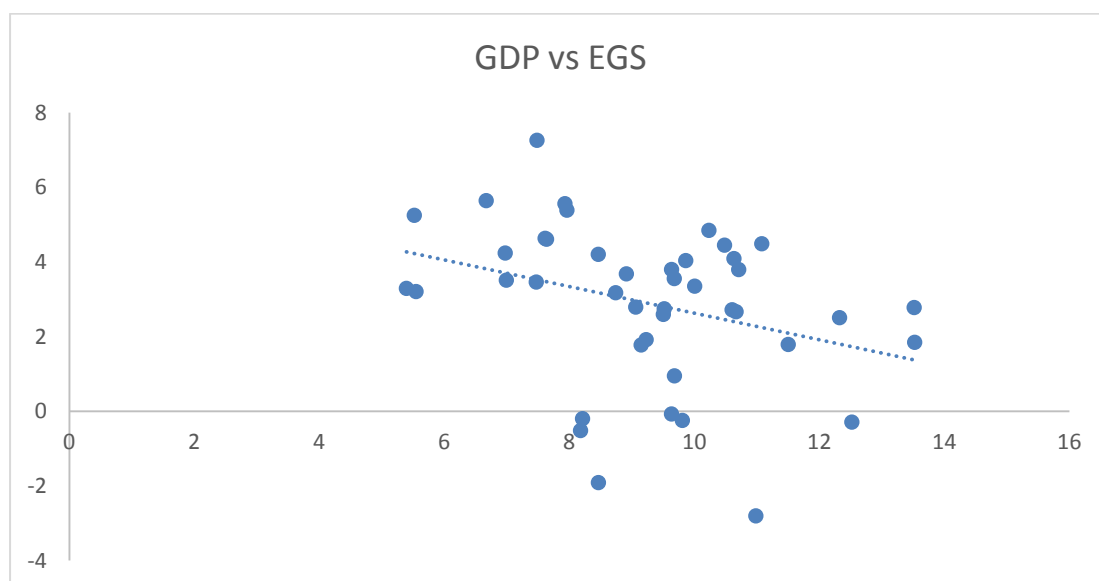
Ο συντελεστής της μεταβλητής της αξίας των αγαθών και υπηρεσιών των Η.Π.Α. έχει τιμή $b_1 = -0,54$. Δηλαδή, εάν αυξηθεί κατά μια μονάδα η μεταβλητή και κρατήσουμε όλες τις υπόλοιπες μεταβλητές του υποδείγματος σταθερές, τότε η ανάπτυξη του

Α.Ε.Π. θα μειωθεί κατά 0,54 τοις εκατό. Η p-value του συντελεστή είναι 0,0029 και είναι πολύ μικρότερη από το επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$. Άρα απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση ότι ο συντελεστής είναι μηδέν και άρα είναι στατιστικά σημαντικός.

Το ίδιο συμβαίνει και με το συντελεστή του Πληθωρισμού των Η.Π.Α., ο οποίος έχει τιμή $b_2 = -0,31$. Η p-value του συντελεστή είναι 0,026 και είναι μικρότερη από το επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$. Άρα απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση ότι ο συντελεστής είναι μηδέν και άρα είναι στατιστικά σημαντικός.

Από τον υπολογισμό της αριθμητικής τιμής του συντελεστή γραμμικής συσχέτισης ο οποίος παίρνει την τιμή $\rho = -0,33$, φαίνεται ότι η μεταβλητή της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. και η μεταβλητή της αξίας αγαθών και υπηρεσιών έχουν αρνητική σχέση. Αυτό σημαίνει ότι η αύξηση της επεξηγηματικής μεταβλητής θα συνεπάγεται τη μείωση της εξαρτημένης μεταβλητής.

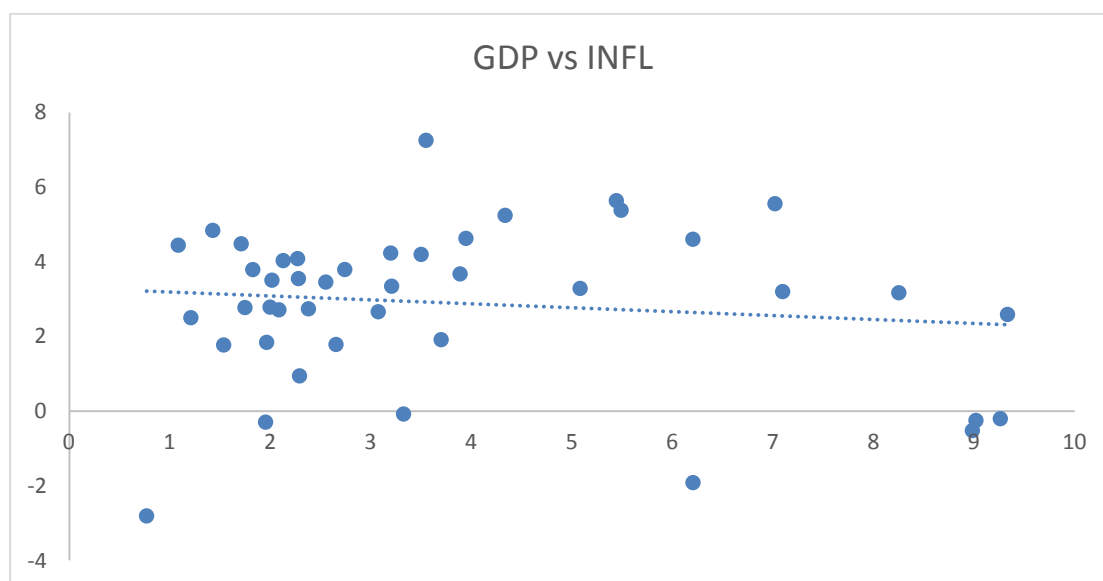
Στο Γράφημα 13 φαίνεται και γραφικά η αρνητική σχέση που προκύπτει μεταξύ των δυο μεταβλητών.

Γράφημα 13. Το γράφημα διασποράς των δυο μεταβλητών της Ανάπτυξης του Α.Ε.Π. και της αξίας αγαθών και υπηρεσιών των Η.Π.Α., για το διάστημα 1970-2012.

Η αριθμητική τιμή του συντελεστή συσχέτισης των μεταβλητών της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. και του Πληθωρισμού έχει την τιμή $\rho = -0,12$. Δείχνει τη σχετικά μικρή αρνητική σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών.

Το αντίστοιχο διάγραμμα διασποράς για την άλλη επεξηγηματική μεταβλητή του Πληθωρισμού φαίνεται στο Γράφημα 14.

Γράφημα 14. Το γράφημα διασποράς των δυο μεταβλητών της Ανάπτυξης του Α.Ε.Π. και του Πληθωρισμού των Η.Π.Α., για το διάστημα 1970-2012.

Ο συντελεστής πολλαπλού προσδιορισμού της παλινδρόμησης έχει την τιμή $R^2=0,21$. Δηλαδή το ποσοστό της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. που επεξηγείται από το μοντέλο είναι 21 τοις εκατό. Είναι σχετικά μικρό το ποσοστό που επεξηγεί και θα πρέπει να συμπεριληφθούν περισσότερες μεταβλητές στο μοντέλο ώστε να αυξηθεί το ποσοστό της επεξηγηματικής του ικανότητας.

9.8 Συμπεράσματα

Από τα αποτελέσματα της ανάλυσης παλινδρόμησης των χωρών μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η μεταβλητή που χρησιμοποιείται συχνότερα ώστε να επεξηγήσει τη μεταβλητή της ανάπτυξης του Α.Ε.Π. είναι αυτή της αξίας αγαθών και υπηρεσιών.

Μάλιστα, το κοινό γνώρισμα είναι ότι σε όλες τις χώρες η μεταβλητή της αξίας αγαθών και υπηρεσιών επηρεάζει αρνητικά την εξαρτημένη μεταβλητή, καθώς σε όλα τα υποδείγματα ο συντελεστής της ανεξάρτητης μεταβλητής υπολογιζόταν με αρνητικό πρόσημο.

Παράλληλα, ο συντελεστής γραμμικής συσχέτισης των δυο μεταβλητών είναι αρνητικός, όπως θα περίμενε κανείς σε συνάρτηση με τον αρνητικό συντελεστή παλινδρόμησης.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, ο συντελεστής προσδιορισμού R^2 εμφανίζεται να είναι σχετικά μικρός, με αποτέλεσμα να μην είναι αρκετά χρήσιμος και να επεξηγεί μεγάλο ποσοστό της μεταβλητότητας της μεταβλητής της ανάπτυξης του Α.Ε.Π.

Εξαιρέση αποτελεί η περίπτωση της Ιρλανδίας όπου ο συντελεστής προσδιορισμού υπολογίστηκε στο 87 % που δείχνει υψηλή επεξηγηματική ικανότητα του υποδείγματος.

Για τις περισσότερες χώρες του δείγματος το υπόδειγμα που χρησιμοποιείται είναι ένα απλό γραμμικό υπόδειγμα με επεξηγηματική μεταβλητή αυτή της αξίας αγαθών και υπηρεσιών της εκάστοτε χώρας.

Οι δυο περιπτώσεις των χωρών της Ιρλανδίας και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής είναι αυτές μέσα στο δείγμα όπου γίνεται χρήση μοντέλων πολλαπλής παλινδρόμησης για να βρεθούν οι παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη του Α.Ε.Π.

Στις δυο αυτές περιπτώσεις, το υπόδειγμα που δημιουργείται είναι στατιστικά σημαντικό, όπως και οι επεξηγηματικές μεταβλητές.

Για την Ιρλανδία οι επεξηγηματικές μεταβλητές είναι η αξία των αγαθών και υπηρεσιών, ο Πληθωρισμός και η μεταβλητή του κεντρικού κυβερνητικού χρέους.

Για τις Η.Π.Α. οι μεταβλητές είναι η αξία των αγαθών και υπηρεσιών και ο Πληθωρισμός.

Πέραν των χωρών που αναλύθηκαν και βρέθηκε κάποιο στατιστικά σημαντικό υπόδειγμα που να επεξηγεί την εξαρτημένη μεταβλητή, για τις υπόλοιπες χώρες του δείγματος δε βρέθηκε κάποιο μοντέλο που να έχει κάποιο ποσοστό επεξηγηματικής ικανότητας για την ανάπτυξη του Α.Ε.Π. και να είναι στατιστικά σημαντικό.

Σε όλους τους ελέγχους χρησιμοποιήθηκε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha = 5 \%$.

10. Αναφορές

1. Άρθρο για την Ελληνική Κρίση. Διαθέσιμο στη Σελίδα:

<<http://europedia.moussis.eu/discus/discus-1330588836-402934-19693.tkl?lang=gr>>

2. Άρθρο για την Εξέλιξη της Ελληνικής Κρίσης Διαθέσιμο στη Σελίδα:

<<http://www.chronosmag.eu/index.php/exe-xlx-ll-s.html>>

3. Άρθρο για την Οικονομική Κρίση στην Ευρωζώνη. Διαθέσιμο στη Σελίδα:

<<http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2013/11/20/the-eurozone-is-not-suffering-from-an-economic-crisis-but-a-crisis-of-national-politics>>

4. Άρθρο για την Οικονομική Κρίση στην Ισπανία και την επιτυχία των στόχων της. Διαθέσιμα στις Σελίδες:

<<http://www.reuters.com/article/2013/11/25/spain-deficit-idUSL5N0JA2TL20131125>>

< <http://thepaper.gr/ισπανία-έξοδος-από-το-μνημόνιο-είσοδ/>>

5. Άρθρα για την Κρίση στη Σουηδία. Διαθέσιμα στις Σελίδες:

<<http://www.socialistworld.net/doc/3283>>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_Sweden#Crisis_of_the_1990s>

6. Άρθρα για την Κρίση στην Κύπρο. Διαθέσιμα στις Σελίδες:

<http://en.wikipedia.org/wiki/2012%E2%80%9313_Cypriot_financial_crisis>

<<http://www.cyprusprofile.com/en/economy>>

7. Άρθρα για την κρίση. Διαθέσιμα στις Σελίδες:

<<http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2013/11/20/the-eurozone-is-not-suffering-from-an-economic-crisis-but-a-crisis-of-national-politics/>>

<<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=321639>>

- «Αδιέξοδο; Η εξέλιξη της Ελληνικής Κρίσης», Ιούλιος 2013, Μαρκ Μαζάουερ

<<http://www.chronosmag.eu/index.php/exe-xlx-ll-s.html>>

- «*Η κρίση, η Ελλάδα και η Ευρωζώνη*», *europedia.moussis.eu*

<<http://europedia.moussis.eu/discus/discus-1330588836-402934-19693.tkl?lang=gr>>

- «*The periphery's problem is an incomplete internal devaluation* », *May 17th 2013, 12:45 by William Porter, The European Central Bank*

<http://www.economist.com/blogs/freeexchange/2013/05/european-central-bank-4>

- « *Do some countries in the Eurozone need an internal devaluation? A reassessment of what unit labour costs really mean* », *31 March 2011, Jesus Felipe, Utsav Kumar*

< http://www.voxeu.org/article/internal-devaluations-eurozone-mismeasured-and-misguided-argument?quicktabs_tabbed_recent_articles_block=0>

8. Η συλλογή των δεδομένων που αναλύθηκαν, για την κάθε χώρα, έγινε από τη βάση δεδομένων της Παγκόσμιας Τράπεζας. Διαθέσιμα στη Σελίδα:

< <http://data.worldbank.org/country>>

9. *Kowalski, E (2000). Determinants of Economic Growth in East Asia: A Linear Regression Model. Illinois Wesleyan University*

10. *Zsolt Darvas & Jean Pisani-Ferry & André Sapir, February (2011). A Comprehensive Approach to the Euro-area Debt Crisis. Corvinus University of Budapest*

11. *Vassilis Monastiriotis (2013). Austerity Measures in Crisis Countries-Results and Impact on Mid-term Development*

12. *Mark Weisbrot and Juan Antonio Montecino, (February 2012). More Pain, No Gain for Greece: Is the Euro Worth the Costs of Pro- Cyclical Fiscal Policy and Internal Devaluation, Center for Economic and Policy Research (CERP)*

13. *Mark Weisbrot, Rebecca Ray, Juan A. Montecino, and Sara Kozameh, October(2011). The Argentine Success Story and its Implications, Center for Economic and Policy Research (CERP)*

14. Mark Weisbrot, Rebecca Ray December (2011.) *Latvia's Internal Devaluation: A Success Story?*, Center for Economic and Policy Research (CERP)

15. David Peón¹ and Fernando Rey², June (2013). *Research Article : Playing with Fire: Internal Devaluation for the GIPSI Countries*. Hindawi Publishing Corporation
ISRN Economics

16. Χρήστου, Γ. (2004). *Εισαγωγή στην Οικονομετρία. Τόμος Α'.* Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Gutenberg.

17. Χρήστου, Γ. (2004). *Εισαγωγή στην Οικονομετρία. Τόμος Β'.* Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Gutenberg.